

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav translatologie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Jitka Chmelařová

Převod konativní funkce v simultánním tlumočení
na příkladu českých a anglických projevů v Evropském parlamentu

The transfer of conative function in simultaneous interpreting
using the example of Czech and English speeches at the European
Parliament

ZADÁNÍ

Tato teoreticko-empirická diplomová práce zkoumá převod konativní funkce při obousměrném simultánním tlumočení mezi češtinou a angličtinou. V teoretické části diplomantka popíše současný stav zkoumané problematiky a různé přístupy k identifikování konativní funkce v textu. Metodologie empirického výzkumu bude vycházet, mimo jiné, z dizertační práce A.-R. Vuorikoski (2004) a jedním z cílů práce bude rozšířit její výzkum o jazykovou dvojici angličtina-čeština a komplexně posoudit prostředky přesvědčovací funkce v originálních a tlumočených textech. Materiálem pro kvalitativně-kvantitativní empirický výzkum budou záznamy českých a anglických projevů přednesených rodilými mluvčími na plenárních zasedáních Evropského parlamentu a jejich tlumočení do angličtiny a češtiny. Hlavní funkcí těchto projevů je přesvědčit posluchače o názoru mluvčího a v důsledku konat, tedy hlasovat v souladu s jeho názorem. Diplomantka pracuje s hypotézou, že konativní funkce tlumočených projevů bude oproti originálním projevům oslabena. Projevy v Evropském parlamentu jsou často čtené, předem připravené a přednášené ve velké rychlosti, a proto jsou tlumočníci nuceni přistupovat k nejrůznějším strategiím včetně jazykové ekonomie. V empirické části se diplomantka bude zabývat tím, zda mají tyto strategie vliv na přenos primární, tedy konativní funkce těchto projevů. Bude analyzovat konkrétní prostředky přesvědčovací funkce v originálních projevech a následně způsob jejich převodu v simultánním tlumočení do cílového jazyka a popíše rovněž případné rozdíly či podobnosti v obou směrech tlumočení.

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce PhDr. Davidu Mračkovi, Ph.D. za odborné vedení a konzultaci při vypracovávání této práce a zároveň také Prof. PhDr. Ivaně Čeňkové, CSc. za poskytnutí cenného materiálu pro její teoretickou část.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 4. ledna 2018

---

podpis

ABSTRAKT:

Tato teoreticko-empirická diplomová práce v oblasti teorie tlumočení zkoumá převod konativní funkce při obousměrném simultánním tlumočení mezi češtinou a angličtinou. V teoretické části práce jsou shrnuty současné poznatky o konativní neboli přesvědčovací jazykové funkci a jejím převodu v tlumočení. Následně je definován metodologický rámec a výchozí hypotéza pro empirickou část práce. Materiál pro kvantitativně-kvalitativní výzkum tvoří korpus nahrávek původních a tlumočených projevů v Evropském parlamentu. Cílem práce je určit, do jaké míry je konativní funkce jakožto dominantní jazyková funkce v politickém diskurzu zachována i v tlumočených verzích projevů, na jejichž základě rozpravy v tomto mnohojazyčném orgánu probíhají. V empirické části je prostřednictvím kontrastivní analýzy výchozích a tlumočených projevů posuzován převod jednotlivých kategorií prostředků konativní funkce při simultánním tlumočení pro danou jazykovou dvojici. Výsledky výzkumu jsou interpretovány vzhledem k charakteru výchozích projevů, typu tlumočení a směru tlumočení.

Klíčová slova: simultánní tlumočení, konativní funkce, přesvědčovací funkce, Evropský parlament

ABSTRACT:

The present theoretical-empirical diploma thesis in the field of interpreting studies analyses the transfer of conative function in bidirectional simultaneous interpreting between Czech and English. The theoretical part of the thesis presents an overview of the present knowledge in relation to the conative or persuasive function of language and its transfer in interpreting. The methodological framework and initial hypothesis underlying the empirical part of the thesis are then defined. The research material used for the quantitative-qualitative research consists of a corpus of recordings of original and interpreted speeches from the European Parliament. The aim of the present thesis is to explore to what degree the conative function, being the dominant language function in political discourse, is preserved in the interpreted versions of the speeches, on the basis of which debates in this multilingual institution take place. The empirical research follows from a contrastive analysis of the transfer of individual categories of the means of the conative function in simultaneous interpreting for the given language pair. Results of the research are interpreted in terms of the characteristics of the original speech, type of interpreting and directionality.

Key words: simultaneous interpreting, conative function, persuasive function, European Parliament

OBSAH

Seznam tabulek, grafů a zkratek

1. ÚVOD	1
2. SOUČASNÝ STAV ZKOUMANÉ PROBLEMATIKY	2
2.1. Konativní funkce	2
2.2. Stylistické zařazení politických projevů.....	3
2.3. Jazykové prostředky konativní funkce	5
2.3.1. Fonetické a slootovorné prostředky.....	5
2.3.2. Lexikální prostředky.....	6
2.3.3. Syntaktické prostředky	8
2.3.4. Textové prostředky	11
2.4. Možnosti převodu prostředků konativní funkce při simultánním tlumočení.....	12
2.4.1. Simultánní tlumočení.....	12
2.4.1.1. Vybrané modely procesu tlumočení	13
2.4.2. Konativní funkce v simultánním tlumočení	15
2.4.2.1. Lexikální prostředky.....	16
2.4.2.2. Syntaktické prostředky	17
2.4.2.3. Textové prostředky	19
2.4.2.4. Obecné závěry	20
2.5. Tlumočení v Evropském parlamentu.....	22
2.5.1. Situační kontext.....	23
2.5.2. Řečník a posluchač	24
2.5.3. Tlumočník	24
3. METODOLOGIE	26
3.1. Cíle a hypotézy.....	26
3.2. Korpus	27
3.2.1. Pilotáž a retour při tlumočení z češtiny do angličtiny	29
3.3. Transkripce.....	31

3.4.	Pilotní výzkum a analýza.....	32
3.4.1.	Analýza výchozích projevů	32
3.4.2.	Analýza tlumočených projevů.....	35
3.4.3.	Výsledky pilotního výzkumu	39
3.4.4.	Analytický rámec.....	42
4.	PŘEVOD KONATIVNÍ FUNKCE V SIMULTÁNNÍM TLUMOČENÍ.....	45
4.1.	Charakteristika výchozích projevů	45
4.1.1.	Prostředky ve fonetické a slovtvorné rovině	47
4.1.2.	Prostředky v lexikální rovině.....	47
4.1.3.	Prostředky v syntaktické rovině	50
4.1.4.	Prostředky v textové rovině.....	55
4.1.5.	Míra mluvenosti výchozích projevů	57
4.2.	Simultánní tlumočení z angličtiny do češtiny.....	58
4.2.1.	Fonetické a slovtvorné prostředky.....	58
4.2.2.	Lexikální prostředky.....	59
4.2.3.	Syntaktické prostředky	62
4.2.4.	Textové prostředky	65
4.2.5.	Adice, věrnost výchozímu projevu a míra mluvenosti	67
4.3.	Simultánní tlumočení z češtiny do angličtiny.....	68
4.3.1.	Fonetické a slovtvorné prostředky.....	69
4.3.2.	Lexikální prostředky.....	69
4.3.3.	Syntaktické prostředky	71
4.3.4.	Textové prostředky	75
4.3.5.	Adice, věrnost výchozímu projevu a míra mluvenosti	77
4.3.6.	Pilotáž.....	79
4.4.	Shrnutí a diskuze výsledků.....	79
5.	ZÁVĚRY	83
6.	BIBLIOGRAFIE	86

Seznam tabulek

<i>Tabulka 1: Přehled plenárních zasedání, mluvčích a délky projevů</i>	31
<i>Tabulka 2: Přehled persvazivních prostředků v původních anglických projevech (pilotní výzkum)</i>	40
<i>Tabulka 3: Přehled persvazivních prostředků v původních českých projevech (pilotní výzkum)</i>	41
<i>Tabulka 4: Přehled zkoumaných prostředků</i>	43
<i>Tabulka 5: Přehled odkazů na videozáznamy plenárních zasedání</i>	44
<i>Tabulka 6: Přehled persvazivních prostředků v českých projevech</i>	46
<i>Tabulka 7: Přehled persvazivních prostředků v anglických projevech</i>	46
<i>Tabulka 8: Převod konativní funkce při ST z angličtiny do češtiny</i>	82
<i>Tabulka 9: Převod konativní funkce při ST z češtiny do angličtiny</i>	82

Seznam grafů

<i>Graf 1: Poměrné zastoupení persvazivních prostředků v českých projevech dle jazykových rovin</i>	45
<i>Graf 2: Poměrné zastoupení persvazivních prostředků v anglických projevech dle jazykových rovin</i>	45
<i>Graf 3: Poměrné zastoupení lexikálních persvazivních prostředků v českých projevech</i>	48
<i>Graf 4: Poměrné zastoupení lexikálních persvazivních prostředků v anglických projevech</i>	48
<i>Graf 5: Poměrné zastoupení syntaktických prostředků v rámci kategorie gramatických kategorií v českých projevech</i>	51
<i>Graf 6: Poměrné zastoupení syntaktických prostředků v rámci kategorie gramatických kategorií v anglických projevech</i>	51
<i>Graf 7: Poměrné zastoupení syntaktických prostředků v rámci kategorie figur v českých projevech</i> ..	52
<i>Graf 8: Poměrné zastoupení syntaktických prostředků v rámci kategorie figur v anglických projevech</i>	52
<i>Graf 9: Poměrné zastoupení syntaktických prostředků v rámci kategorie výpovědí vyjadřujících postoj a apelů v českých projevech</i>	53
<i>Graf 10: Poměrné zastoupení syntaktických prostředků v rámci kategorie výpovědí vyjadřujících postoj a apelů v anglických projevech</i>	54
<i>Graf 11: Poměrné zastoupení textových prostředků v českých projevech</i>	56
<i>Graf 12: Poměrné zastoupení textových prostředků v anglických projevech</i>	56
<i>Graf 13: České projevy na ose mluvenosti-psanosti</i>	58
<i>Graf 14: Anglické projevy na ose mluvenosti-psanosti</i>	58

Seznam zkratek

EP – Evropský parlament

CJ – cílový jazyk

ST – simultánní tlumočení

VJ – výchozí jazyk

1. ÚVOD

Cílem této teoreticko-empirické diplomové práce je posoudit převod konativní funkce při simultánním tlumočení z angličtiny do češtiny i v opačném směru za použití korpusu původních a tlumočených projevů z plenárních zasedání v Evropském parlamentu. V teoretické části práce nejdříve krátce popisujeme charakter konativní funkce jakožto dominantní jazykové funkce v politických projevech. V následující kapitole shrnujeme současné poznatky týkající se persvazivních prostředků realizovaných v různých jazykových rovinách v obou jazycích. Ve druhé části teoretického výkladu se již zaměřujeme na převod prostředků konativní funkce při simultánním tlumočení. Nejdříve stručně definujeme a popisujeme tento typ tlumočení a zmiňujeme některé základní modely procesu simultánního tlumočení. Poté již popisujeme možnosti převodu prostředků konativní funkce v různých jazykových rovinách na základě závěrů dřívějších výzkumů a studií. Nakonec přibližujeme situační kontext simultánního tlumočení pro náš konkrétní korpus.

Ve třetí kapitole představujeme základní cíle této práce a výchozí hypotézy pro empirickou část, založené na současných poznatcích o zkoumané problematice. Dále blíže popisujeme korpus, ze kterého jsme čerpali materiál pro výzkum. V závěrečné části prezentujeme výsledky pilotního výzkumu spolu s analýzou použitou při empirickém výzkumu. Na jeho základě pak shrnujeme náš analytický rámec pro posouzení převodu prostředků konativní funkce při simultánním tlumočení.

Samotný výzkum dělíme na čtyři základní části. V první z nich charakterizujeme výchozí projevy v češtině a angličtině včetně rozdílů a podobností mezi těmito dvěma jazyky. V následujících dvou kapitolách představujeme výsledky našeho výzkumu pro tlumočení v obou směrech a podrobněji popisujeme převod přesvědčovacích prostředků dle jednotlivých jazykových rovin. Ve čtvrtém oddíle praktické části uvádíme shrnutí výsledků včetně porovnání tlumočení v obou směrech a přistupujeme k interpretaci výsledků. Nakonec konfrontujeme původní hypotézy s výsledky naší analýzy a navrhuje možná rozšíření provedeného výzkumu.

2. SOUČASNÝ STAV ZKOUMANÉ PROBLEMATIKY

2.1. KONATIVNÍ FUNKCE

Konativní funkce je jednou ze šesti základních jazykových funkcí přítomných v každé řečové události, přičemž jednotlivé jazykové funkce odkazují na různé konstitutivní činitele všech aktů slovní komunikace (Jakobson 1995: 77). Funkce poznávací se soustředí na kontext, emotivní na mluvčího, fatická na kontakt, metajazyková na kód, básnická na samotné sdělení a konečně konativní na adresáta (ibid.: 78-81). Jednotlivé funkce a jejich kombinace odpovídají českým funkčním stylům s tím, že v daném jazykovém komunikátu vždy jedna funkce převládá, ale jsou v ní do různé míry přítomny i všechny ostatní. Podle Jakobsona (1995: 79) konativní funkce nachází „nejčistší gramatický výraz ve vokativu a imperativu“ – konkrétními prostředky konativní funkce se budeme podrobněji zabývat v oddíle 2.3. Pro konativní funkci se v české stylistice rovněž používají označení apelová, persvazivní, přesvědčovací, získávací či ovlivňovací (Čechová a kol. 2003: 245; Jaklová 2004: 94; Jaklová 2002: 169). Pro účely této práce budeme všechna tato označení považovat za synonyma.

Obecně můžeme každé použití jazyka považovat za persvazivní, ale pro naše účely využijeme definici lingvistek Virtanen a Halmari (2005: 4), které persvazi zužují na „jakékoliv lingvistické projevy, jejichž cílem je buď *změnit* způsob uvažování, nebo chování posluchačů, případně *podpořit* jejich přesvědčení v případě, že publikum už předem s řečníkem souhlasí“¹. Podle jiné definice persvaze slouží k působení na vědomí příjemců a veřejné mínění (Jaklová 2002: 169). Neexistuje ovšem vhodná metoda, která by nám umožnila určit konkrétní účinky daných persvazivních jazykových prostředků (Jaklová 2002: 170; Virtanen a Halmari 2005: 7). Přesvědčivost projevů závisí na mnoha objektivních i subjektivních faktorech, přičemž cílem této práce není postihnout je všechny, nýbrž zaměřit se pouze na vybrané prostředky konativní funkce, které mohou zvyšovat přesvědčivost politických projevů. Podle autorek Virtanen a Halmari (2005: 7) můžeme za persvazivní text považovat jakýkoliv text, u něhož lze jasně identifikovat záměr mluvčího nějakým způsobem ovlivnit příjemce.

---

¹ náš překlad

2.2. STYLISTICKÉ ZAŘAZENÍ POLITICKÝCH PROJEVŮ

V české stylistice se konativní neboli persvazivní funkce – tedy vědomá snaha mluvčího působit na příjemce a přimět ho ke stejným postojům nebo názorům – považuje za konstituující rys veřejného mluveného projevu (Čechová a kol. 2003: 245). Záměr mluvčího se v řečnickém, nebo také rétorickém stylu, realizuje v několika rovinách: obsahové, která zahrnuje argumentaci a působí na myšlení posluchačů, v rovině výběru jazykových prostředků, ale i v rovině nejazykových prostředků, které mohou působit na cit příjemců (do této kategorie patří i subjektivní faktory jako vzhled mluvčího apod.) (ibid.: 245). Jazykové prostředky tak samy o sobě ještě neurčují celkovou přesvědčivost projevu, která z velké části závisí na přednesu a řadě dalších mimojazykových faktorů (Virtanen a Halmari 2005: 131). Vzhledem k různorodosti projevů konativní funkce se v této práci soustředíme pouze na vybrané prostředky přesvědčovací funkce, které jsou relevantní pro náš korpus a výzkum. Podle Čechové (2003: 246) lze rozlišit tři základní typy persvaze: zaprvé vlastní přesvědčování, kdy předpokládaný posluchač je ovlivňován především argumentací, zadruhé propagaci, kdy mluvčí jako autorita ovlivňuje v podstatě pasivního posluchače, a zatřetí agitaci, jejímž cílem je vyřešit nějakou blízkou situaci, přičemž posluchač může být již přesvědčen o vlastním názoru a očekává jenom jeho formulaci. V této práci se zaměříme právě na projevy, jež Čechová označuje jako agitační.

Pro řečnický styl je charakteristický mluvčí s autoritou a kolektivní adresát, jehož chce svým projevem o něčem přesvědčit (Čechová 2003: 246). Tato interaktivní, dialogická povaha persvaze je pro konativní funkci v politických projevech naprosto klíčová a v rámci teorie mluvních aktů ji můžeme obecně zařadit mezi takzvané perlokuční akty (Virtanen a Halmari 2005: 7). Pokud mluvčí chce dosáhnout persvaze, musí brát zřetel na adresáta a předjímat některé jeho postoje (Čechová 2003: 248). Získávací funkce má rovněž významné postavení v publicistickém stylu, zvláště pak v mluveném (Čechová 2003: 246), ale i v reklamních textech (Jaklová 2002: 169). Kromě reklamy, publicistiky a politického diskurzu je vysoká míra persvaze typická i pro jazyk obchodních jednání a právních dokumentů (ve smyslu například stanovisek generálních advokátů Soudního dvora Evropské unie) (Virtanen a Halmari 2005: 3).

Rétorika jako obor se začala rozvíjet již v antice, kdy v řeckých demokraciích občané před publikem vyjadřovali své názory a hovořili o veřejných záležitostech (Čechová 2003:

246). Na rozdíl od jiných stylů má proto rétorický styl pevné normy, jež zahrnují tematické i formální prostředky (ibid.: 247). Celkový persvazivní účinek projevu je tedy vytvářen jak formou promluvy, tak i jejím obsahem (Virtanen a Halmari 2005: 116). Tato práce se soustředí především na formální prvky těchto projevů a na vybrané jasně identifikovatelné obsahové prostředky konativní funkce. V tradiční rétorice rozlišujeme tři základní složky persvaze: zaprvé mluvčí může o správnosti své politiky publikum přesvědčovat pomocí ověřitelných a nezpochybnitelných údajů (např. čísel), čímž působí na racionálnost posluchačů (*logos*), zadruhé se může pokoušet příjemce zaujmout v etické rovině, například zdůrazňovat, že jsou ve schopných rukou (*étos*), a nakonec se může snažit působit na pocity posluchačů třeba tím, že ve svém projevu bude záměrně opakovat slova typu *děti a rodina* (*patos*) (Virtanen a Halmari 2005: 6). Na rozdíl od některých jiných funkčních stylů a žánrů, v nichž je konativní funkce také primární jazykovou funkcí, v politických projevech se objevuje kombinace všech těchto tří typů persvaze v tradičním pojetí, a pokud je mluvčí dokáže umně zkombinovat, případně dle situace jeden z nich upřednostnit, má šanci předložit publiku přesvědčivý argument (ibid: 6-7).

V rámci žánrového rozrůznění řečnického funkčního stylu rozlišujeme projevy deliberativní (nebo také poradní, dnes spíše politické, které se týkají záležitostí obecného prospěchu), soudní a epideiktické (Čechová 2003: 251). V naší práci se dále budeme věnovat parlamentním debatám, které patří do prvně zmiňované kategorie. Právě politické projevy v pravém slova smyslu – jinými slovy agitační projevy – jsou charakteristické výraznou orientací na posluchače a jsou vysoce persvazivní (ibid.: 252). Zpravidla se v nich střídají náročnější, předem promyšlené pasáže, a místa, ve kterých se mluvčí snaží zvýšit sounáležitost s příjemci a využívá co nejnázornější prostředky, aby posluchači jednoznačně pochopili jeho argumentaci (ibid.: 252). Mezi další výrazné rysy těchto projevů obecně patří, mimo jiné, odklon od spisovnosti s úmyslem přiblížit se publiku, vysoká expresivnost, využití klišé a nakonec se v nich může uplatňovat i manipulace (ibid.: 252) – další konkrétní jazykové prostředky ovlivňovací funkce představujeme v následující kapitole.

2.3. JAZYKOVÉ PROSTŘEDKY KONATIVNÍ FUNKCE

Podle Čechové (2003: 247) by kvalitní řečnický projev měl být „jasný, srozumitelný, přiměřený situaci, působivý a účinný, působící jak na intelekt posluchače, tak na jeho city“. Jazykové prostředky popsané níže by se tedy těmto obecným zásadám měly podřizovat. Politické projevy bývají předem připravené v psané formě (Virtanen a Halmari 2005: 106), což je i případ významné části námi zkoumaného vzorku, a tato skutečnost má klíčový vliv na užití prostředky konativní funkce. Výběr přesvědčovacích strategií se rovněž odvíjí od konkrétní komunikační situace, zejména v závislosti na skutečnosti, zda si mluvčí téma vybere sám, nebo ne (ibid.: 108). Ve druhém případě lze například očekávat vyšší výskyt tzv. vyhýbavých strategií či strategií zvyšujících odstup řečníka od pronášených informací² (ibid.: 108). V této práci rozlišujeme prostředky konativní funkce podle jazykových rovin, ve kterých se realizují.

2.3.1. FONETICKÉ A SLOVOTVORNÉ PROSTŘEDKY

Verbální persvazivní prostředky založené na eufonickém uspořádání hlásek dávají vzniknout různým figurám charakteristickým především pro uměleckou literaturu a publicistické texty (Jaklová 2002: 172). Patří mezi ně aliterace, paronomázie, figura etymologica, slovní hříčky vznikající hromaděním podobně znějících slov a rým (ibid.: 172). Z historicko-lingvistických důvodů je aliterace obzvláště oblíbena v anglosaském prostředí (Virtanen a Halmari 2005: 121). Ačkoliv aliterace jako taková nijak přesvědčivost projevů nezvyšuje, podobně jako tomu je i u dalších tradičních rétorických prostředků, upoutá pozornost posluchačů tím, že nenápadně zdůrazní rétorické schopnosti mluvčího, a tím v důsledku i jeho schopnosti obecně (ibid.: 122). Je třeba si uvědomit, že aliterace nemusí být záměrným persvazivním prostředkem, ale může jít i o náhodné eufonické spojení (např. *důstojný duchod*) (Březovská 2016: 45).

Persvazivní účinek projevu mohou zvyšovat i jazykové prostředky na úrovni tvorby slov, a to především neologického charakteru (Jaklová 2002: 172). Jedná se například o odvozeniny (*mečiarizace, pidivolby*) nebo nelogická kompozita (*Zemanoklaus*) (ibid.: 172).

---

² *evasive and distancing strategies*

2.3.2. LEXIKÁLNÍ PROSTŘEDKY

Vzhledem k tomu, že v našem případě se konativní funkce uplatňuje ve veřejných projevech, které jsou obsahově i společensky závažné, měl by v nich být využíván především spisovný jazyk (Čechová 2003: 248). V politických agitačních projevech se však mohou objevit i jazykové prostředky na hranici hovorovosti, které by ovšem měly sloužit pouze pro aktualizaci a aktivizaci vnímání příjemce (ibid.: 248).

Přesvědčovací funkce se velmi nápadně projevuje ve výběru slov, zejména při užití kladných a záporných hodnotících přídavných jmen a příslovcí (Jaklová 2002: 174). V politických projevech bývá pečlivě vybrané lexikum, např.: *sturdy alliances*, *rugged path* apod. (Pöchhacker 2012: 128). Persvazivní funkci mohou mít také různé exkluzivní výrazy včetně výpůjček z cizích jazyků zvyšujících autenticitu projevu (Jaklová 2002: 175). Neotřelá pojmenování ale zároveň oslabují přesnost a jednoznačnost projevu, proto je třeba jeho názornost posílit příklady, paralelami a konkrétními přirovnáními (Čechová 2003: 248 -9).

Březovská (2016: 47) ve své diplomové práci zabývající se persvazivními prostředky v české předvolební debatě hovoří o takzvaných nálepkách, které klasifikuje do několika skupin, a řadí mezi ně ustálená hodnotící přídavná jména, příslovce i podstatná jména, vyjadřování různých postojů, hodnocení a různé apely, přičemž tyto prostředky mají za cíl posluchačům nenápadně vnutit jisté postoje ještě dříve, než si mohou utvořit vlastní názor. Rozlišuje nálepky obhajující (např. spojení typu *složitá zátěžová situace* nebo *nutný krok*), propagační (např. *skutečně funkční model* nebo *nejaktivnější nový senátor*), útočící (*naprosto neúnosný systém*, *totální selhání vlády*) a hodnotící, přičemž poslední kategorie je sběrnou kategorií pro nálepky, které nelze zařadit ani do jedné z předchozích skupin, ale vyjadřují určitý postoj k tématu (*velmi vážné prohlášení*, *základní pochybení* apod.) (ibid: 47-48). Autorka této práce dospěla k zajímavému zjištění, že v jejím korpusu měly největší výskyt nálepky útočící (ibid.: 48).

Dále mohou přesvědčivost projevu zvyšovat i obrazná pojmenování, především personifikace, ale i metafora, metonymie, přirovnání, synekdocha, hyperbola či litotes (Jaklová 2002: 174; Pöchhacker 2012: 128; Březovská 2016: 54, Hrabák 1973: 152). Například bývalý americký prezident Clinton v jednom svém projevu zdůraznil nutnost reformy financování pomocí metafory, ve které současnou situaci označil za *fundraising arms*

race, čímž u publika probudil negativní asociace spojené se studenou válkou, která jako taková patří do minulosti, a tím posílil dojem, že reforma je naprosto nezbytná (Virtanen a Halmari 2005: 119). Personifikaci (v následujících příkladech klíčového pojmu v projevech amerických prezidentů – *America*) lze v angličtině vyjádřit mnoha různými lexikálními i gramatickými prostředky, například použitím flektivní koncovky místo předložkové fráze (*America's young people*), vztažného zájmena *whose* pojícího se zpravidla s životným antecedentem, sloves typu *lead* nebo *create*, která se většinou vážou s životným podmětem, přičemž toto podstatné jméno lze i explicitně personifikovat jako femininum (*herself*) (Virtanen a Halmari 2005: 123). Podobně jako výše zmíněná aliterace (viz 2.3.1) a další literární prostředky, personifikace a metafora nejsou prostředky přesvědčovací funkce, jež se užívají se záměrem přímo ovlivnit chování posluchače, ale upoutávají pozornost na řečnické schopnosti mluvčího a tím i na jeho intelekt (ibid.: 123).

Strategii zvyšující odstup na úrovni výběru lexikálních jednotek si můžeme ukázat na vyjádření Billa Clintona v souvislosti s jeho (ne)slavným popíráním aféry s Monikou Lewinskou:

„*I did not have sexual relations with that woman, Miss Lewinsky“ (ibid.: 109³).*

Mluvčí v tomto případě zvyšuje odstup od vyjadřované informace pomocí demonstrativního zájmena pro vzdálenější předměty *that* a použitím generického označení *woman* místo konkrétního jména, které dodá až v apoziči (ibid.: 109).

Politici rovněž hojně využívají eufemismy za účelem manipulace s asociacemi posluchačů (v terminologii Geoffreyho Leech je tyto jevy označovány jako asociativní inženýrství): *improper relationship* místo *affair*, *our technology* místo *nuclear warheads* apod. (ibid.: 109-110). Asociativní inženýrství může mít mnoho různých podob: například říci *strengthen our democracy* místo prostého *pass the finance reform* – kdo by snad mohl cokoliv namítat proti posílení demokracie (ibid.: 120)? Podobně se dají využít i slovesa v přeneseném významu, například *heal our environment* – toto sloveso má jednoznačně pozitivní konotace, a pokud je životní prostředí *nemocné*, jediným logickým řešením je ho vyléčit (ibid.: 120). S asociacemi souvisí i další častá taktika: opakování lexikálních jednotek vzbuzujících pozitivní asociace, přičemž v případě projevů amerických prezidentů o stavu Unie mezi nejčastěji vyskytující se slova patřila například *America(n)*, *government*, *nation*, *democracy*, *let's*, *more* a *most*, *children* atd. (ibid.: 113-4). Pozitivní konotace lze dále umocnit vhodnými

---

³ naše podtržení

determinanty (*this nation*) nebo zájmeny (*our nation*) (ibid.: 122). Dalším častým prostředkem působení na publikum jsou superlativy v kombinaci s fakty, které slouží ve prospěch daného řečníka – mluvčí může jejich persvazivní účinek navíc ještě umocnit uvedením konkrétních čísel: *lowest unemployment in 24 years*, případně i delšího časového rámce: *in history* (ibid.: 120-1).

2.3.3. SYNTAKTICKÉ PROSTŘEDKY

V syntaktické rovině se konativní funkce často projevuje v podobě řečnických figur založených na rozporu mezi gramatickým obsahem a aktuálním obsahem sdělení, které slouží k aktualizaci projevu (Jaklová 2002: 172). Hojně se vyskytují řečnické otázky a odpovědi: navzdory své gramatické příslušnosti řečnické otázky nesou význam naléhavého tvrzení, námitky, odmítnutí nebo výtky a řečnická odpověď vytváří rozpor mezi očekávanou a skutečnou odpovědí, např.: *Jaké by byly jeho [zákona] reálné dopady? V prvé řadě by výrazně znevýhodnil potomky středních vrstev* (ibid.: 173). Rétorické otázky mohou mít také formu takzvané hortativní neboli vybízecí otázky, jež v angličtině začíná tázacím slovem „*why (not)*“ (Virtanen a Halmari 2005: 117). Kladná forma této vazby má zpravidla funkci záporného imperativu *don't*, zatímco její záporná forma má funkci výzvy uvozené výrazem *let's*, například:

Why not be frank? = Let's be frank! (Dušková a kol. 2009: 12.41.6).

Řečnické otázky obecně zmenšují vzdálenost mezi mluvčím a posluchači tím, že publikum zapojují do procesu přemýšlení rétora, a řečnické odpovědi potom vytvářejí dojem, že vznikly vzájemným souhlasem mezi řečníkem a mluvčím (Virtanen a Halmari 2005: 117).

Mezi další často užívané syntaktické rétorické prostředky patří celá řada figur založených na opakování různých celků⁴, jež napomáhají hierarchizaci a zároveň zdůrazňují danou informaci: synonymní opakování, triáda, enumerace, regrese, akumulace, parataxe, anafora, asyndeton/polysyndeton, chiasmus, zeugma, polyptoton, epanalepse, epifora, pleonasmus, epizeuxis, epanastrofa atd. (Čechová 2003: 251; Pöchlacker 2012: 129-30; Březovská 2016: 55). Rétorické prostředky se často kombinují: *humbled by the task before us*,

---

⁴ Opakování a paralelismus, podobně jako další prostředky konativní funkce, se mohou projevovat v různých jazykových rovinách: lexikální, syntaktické i textové. Rozdělení jazykových prostředků dle jazykových úrovní tedy není absolutní a je v této práci používáno pouze pro metodologické účely.

grateful for the trust you've bestowed, mindful of the sacrifices borne by our ancestors je příkladem asyndetonu v rámci syntaktického paralelismu (Pöchhacker 2012: 129). V souvislosti s opakováním se může objevit i opakování slov v záporném tvaru (např. *co může udělat a co nemůže udělat*) či se změnou slovního druhu (např. *nebudeme zvyšovat ... , nedojde ke zvýšení*) nebo slovesného času (např. *obracíme se k těm, ke kterým jsme se obraceli*) (Březovská 2016: 60). Zvláštním druhem paralelismu je i klimax, považovaný za zvláště komplexní a účinný rétorický prostředek: význam graduje od nejslabšího k nejsilnějšímu, nebo naopak (antiklimax) - (Pöchhacker 2012: 131; Hrabák 1973: 187).

Významným prostředkem konativní funkce je i forma podmětu jednotlivých vět, případně jeho záměrná variace. V rámci této kategorie se konativní funkce v řečnickém stylu projevuje hojným používáním druhé osoby a inkluzivního plurálu (Čechová 2003: 249). První osoba množného čísla může být jak exkluzivní (mluvčí a někdo další, ale ne posluchač), nebo inkluzivní (mluvčí a alespoň část publika), přičemž v drtivé většině politici využívají typ inkluzivní, který představuje jeden z klíčových prostředků persvaze (Virtanen a Halmari 2005: 127). Kromě tohoto očividného přesvědčovacího prostředku může mluvčí působit na racionalitu posluchačů i využitím podmětu s generickým významem, například:

Everyone knows elections have become too expensive [...] (ibid.: 119).

Mluvčí zde působí na logické uvažování publika tím, že použitím kompozitního zájmena *everyone* zahrnuje i ty, kteří s reformou financování navrhovanou v pokračování tohoto úseku nesouhlasí, ale pokud *všichni vědí*, že volby jsou zkrátka příliš drahé, a pokud uvažují logicky, pak by reformu měli podpořit i její odpůrci, protože v opačném případě z věty vyplývá, že logicky neuvažují (ibid.: 119). V porovnání s první osobou plurálu se první osoba singuláru ze zjevných důvodů v politických projevech vyskytuje daleko méně (ibid.: 127). Nejčastěji se pojí s takzvanými soukromými slovesy (např. *I believe, hope, think*) nebo s explicitně persvazivními slovesy (*I ask, propose, challenge, urge*) (ibid.: 128).

Persvaze se může realizovat i výrazy nebo celými výpověďmi vyjadřujícími postoj, které doplňují věcný význam textu o subjektivní prvky, a různými typy apelů (Jaklová 2002: 175). Dále se může projevovat mnoha různými syntaktickými konstrukcemi, například s komunikační funkcí direktivní (výzva), interogativní (otázka), permisivní (dovolení), koncesivní (souhlas) i s funkcí varování nebo satisfakce (ibid.: 173). Výzva se angličtině často vyjadřuje hortativními spojeními uvozenými výrazy *let's* nebo *I ask you* apod. (Virtanen a Halmari 2005: 119). Výrazným prostředkem konativní funkce v rétorice jsou modální slovesa,

zejména v kombinaci s první osobou množného čísla ve spojeních typu *we must continue [...]*, kdy jak mluvčí, tak i posluchači jsou odpovědní za to, co je potřeba udělat (ibid.: 128). Modální slovesa v tomto smyslu vyjadřují buď nutnost (*must, should, need to* atd.), nebo schopnost a záměr (*can, will, may* atd.) (ibid.: 129).

Prostřednictvím méně nápadných syntaktických prostředků se může uplatnit i tzv. vyhýbavá strategie, kterou můžeme opět demonstrovat příkladem repliky z televizního rozhovoru s Billem Clintonem:

You had no sexual relationship with this young woman?

There is not a sexual relationship – that is accurate (ibid.: 109).

Ačkoliv Clinton zdánlivě dotaz zodpoví, ve skutečnosti se odpovědi diskrétně vyhne tím, že změní slovesný čas z minulého na přítomný, tudíž neodpoví na otázku, zda aféra proběhla, nebo ne (ibid.: 109).

Jak již bylo řečeno, řečnické projevy jsou charakteristické tím, že v podstatě jde o dialog s mlčícím kolektivním partnerem, kterého je třeba aktivizovat (Čechová 2003: 249). K tomu slouží například oslovení, a to jak na začátku projevu, tak i v jeho průběhu, kdy mluvčí mohou využívat i tzv. *captatio benevolante*, kdy explicitně pozitivně oceňují osobnost posluchače, např. *Jsem velice rád, že jsem mezi vámi, a jsem velice rád, že mohu na vašem setkání promluvit* (ibid.: 249). Ačkoliv je oslovení na začátku politického projevu v podstatě nepříznakové, pokud ho řečník nějakým způsobem ozvláštňuje, může také plnit persvazivní funkci (Virtanen a Halmari 2005: 124). Často řečník oslovuje své posluchače i ke konci svého vystoupení, což opět zvyšuje jeho přesvědčivost, podobně jako poděkování za pozornost (Čechová 2003: 249). Oslovení lze ještě umocnit další individualizací, například ve formě *every one of you at home watching tonight* (Virtanen a Halmari 2005: 123). Vokativ patří, podobně jako humor (viz 2.3.4), k výrazným prostředkům konativní funkce – posilují totiž dojem dialogičnosti a připomínají posluchačům, že řečníkovi leží na srdci jejich potřeby (Virtanen a Halmari 2005: 123). Mluvčí může během projevu oslovovat i jiné adresáty než jenom primární posluchače, jako například bývalý americký prezident Barack Obama ve svém inauguračním projevu, ve kterém vedle Američanů hovoří i k *the Muslim world* nebo k *the people of poor nations*, aby primárnímu publiku ukázal, jak k těmto ostatním skupinám chce přistupovat (Pöchhacker 2012: 128).

2.3.4. TEXTOVÉ PROSTŘEDKY

Jedním z charakteristických rysů řečnického projevu je i intertextovost, tedy citace či parafráze jiných textů, případně aluze k významným dílům či osobnostem (Čechová 2003: 248). Kromě této intertextovosti na obecné úrovni předpokládáme, že v projevech v Evropském parlamentu se bude vyskytovat i intertextovost v rámci dané komunikační situace, tedy provázanost proslovů s předešlými řečnickými vystoupeními (Virtanen a Halmari 2005: 108). Odkazy na autority a jejich činy či citování jejich slov obecně slouží k podložení myšlenek, politik, návrhů a rozhodnutí politiků a ospravedlnění jejich názorů a kroků (ibid.: 118). Obzvláště rafinovanou modifikaci intertextovosti představuje odkaz na autoritu oponenta, tedy situace, kdy mluvčí svoje myšlenky podporuje myšlenkami politického protivníka, čímž může účinně opozici odzbrojit (ibid: 118). V následujícím příkladu Clinton cituje slova svého rivala v boji o prezidentské křeslo:

Bosnia's fragile peace still needs the support of American and allied troops when the current NATO mission ends in June. I think Senator Dole actually said it best. He said "This is like being ahead in the 4th quarter of a football game. Now is not the time to walk off the field and forfeit the victory." (ibid: 118)

S intertextualitou úzce souvisí i hojně využívání frazémů v agitačních projevech – zejména přísloví a rčení (Čechová 2003: 248).

Dalším zdrojem přesvědčivosti mohou být i různé formy situační či jazykové komiky, například využití kontrastního lexika narušujícího jinak neutrální spisovnou komunikaci včetně slangizmů, neologizmů i knižních a zastaralých výrazů (Jaklová 2002: 176). Humor obecně je jednou z neúčinnějších persvazivních strategií, přičemž můžeme rozlišovat vtipné poznámky pečlivě načasované a připravené předem a vtipy spontánní vznikající na místě, třeba v situaci, kdy řečník přímo reaguje na publikum nebo jinou okolnost (Virtanen a Halmari 2005: 124-125) Často se uplatňuje i ironie, přičemž její sémanticky nejtransparentnější formou jsou protiklady (Jaklová 2002: 176).

Vzhledem k mluvenému charakteru řečnických projevů v nich často dochází k rozvolňování textové a větné stavby, aby posluchači mohli mluvený projev lépe vnímat (Čechová 2003: 249). K tomuto účelu slouží i explicitní rozdělení jednotlivých úseků projevu, například ve formě číslování úseků nebo argumentů, které zároveň působí i na racionální

uvažování – *logos* – příjemců (Virtanen a Halmari 2005: 119). V rámci hierarchizace se v mluvených projevech mnohdy explicitně uvozují významné tematické úseky, např. *Upozorňuji zvláště na...* (Čechová 2003: 250). Mezi časté prostředky patří přímé i synonymické opakování, vnitrotextové odkazy a shrnutí (Čechová 2003: 250; Pöchhacker 2012: 128-9). Jelikož je poslech složitějších projevů pro posluchače náročný, mluvčí by se měli snažit text rozmělnovat prostřednictvím příkladů a vysvětlení (Čechová 2003: 250).

2.4. MOŽNOSTI PŘEVODU PROSTŘEDKŮ KONATIVNÍ FUNKCE PŘI SIMULTÁNNÍM TLUMOČENÍ

V této kapitole krátce charakterizujeme simultánní tlumočení (ST), zmiňujeme několik procesních modelů ST a nakonec shrnujeme současné poznatky týkající se možností převodu prostředků konativní funkce, které byly charakterizovány v kapitole 2.3.

2.4.1. SIMULTÁNNÍ TLUMOČENÍ

Tlumočení je formou překladu, při které je napoprvé a zároveň naposled převedena promluva do cílového jazyka (CJ) na základě jednorázového přednesení výpovědi ve výchozím jazyce (VJ) (Pöchhacker 2004: 11). Simultánní tlumočení, stejně jako ostatní typy tlumočení, probíhá ve třech fázích, ale je specifické právě tím, že všechny fáze (aktivní poslech projevu ve VJ a analýza, zpracování informace a její uložení do pracovní paměti a produkce projevu v CJ) se navzájem překrývají a probíhají prakticky zároveň (Čeňková 2006: 29). Podle Čeňkové (2006: 29) je cílem tlumočnicka v této trojúhelníkové komunikační situaci (řečník, tlumočnick, adresát) „zachovat záměr (intenci) řečníka tak, aby byla zachována funkčně komunikativní ekvivalence celého projevu“, v našem případě tedy zachovat konativní funkci politických projevů. Podle Jonese (2007: 4) konferenční tlumočnick musí původní projev převést přesně a věrně, přičemž odchýlit se od původního znění může jen v situaci, kdy tím přispívá k porozumění tlumočeného projevu. Jinými slovy, opět by měl nějakým způsobem převést základní konstituující rys politických projevů – jejich přesvědčivost. O nutnosti převést persvazivní jazykové prostředky při ST politických projevů hovoří řada dalších

teoretiků i praktiků tlumočení. Významná teoretička tlumočení Danica Seleskovitch (1978: 107) například hovoří o tom, že tlumočník nehledá překladové ekvivalenty, ale ekvivalenty, které co nejlépe vyjadřují záměr mluvčího, a je-li záměrem mluvčího posluchače o něčem přesvědčit, pak by i tlumočník měl používat persvazivní ekvivalenty.

Souběžnost jednotlivých činností při ST zajišťuje řada mechanismů a pro účely naší práce uvedeme alespoň ty základní: časový posuv, rozdělená pozornost, pravděpodobnostní prognózování, zpětná korektura a princip ekonomie (Čeňková 2006: 33-36). Pro dosažení základního cíle simultánního tlumočnicka – tedy zachování řečnického záměru – existuje celá řada strategií, jež různí teoretikové tlumočení rozdělují dle různých parametrů. Pro naše účely zmíníme alespoň základní techniky využívané v konferenčním tlumočení: reformulace, tzv. salámová technika, simplifikace, generalizace, vynechávky, shrnutí a rekapitulace, vysvětlování, explanace, anticipace (Jones 2007: 80-105) a mnoho dalších včetně extralingvistických strategií, které ale nejsou předmětem našeho zkoumání. Z nutnosti používat tyto mechanismy a strategie jasně vyplývá, že simultánní tlumočnicka nemá možnost převést mnohé prvky konativní funkce, které jsou často předem pečlivě připravené a vázané na VJ.

2.4.1.1. Vybrané modely procesu tlumočení

Tlumočení lze modelovat v mnoha různých rovinách, přičemž Pöchhacker (2004: 85) zmiňuje sedm základních kategorií modelů: antropologické, socio-profesní, institucionální, interakční, textové neboli diskurzivní, kognitivní a neurologické. Cílem této práce není dokazovat nebo vyvracet konkrétní model tlumočení, zmiňujeme se proto jenom krátce o některých nosných modelech v teorii tlumočení, které jsou podle našeho mínění pro náš výzkum nejvíce relevantní – o teorii smyslu a modelu úsilí.

U zrodu teorie smyslu neboli interpretativní teorie tlumočení v 70. letech stála Danica Seleskovitch z vyhlášené pařížské vysoké školy pro překladatele a tlumočníky ESIT, na kterou v následujících desítkách let navázalo mnoho dalších včetně Marianne Lederer (Lederer 2015: 206). Interpretativní model předpokládá zkušené profesionální tlumočnicka, adekvátní přípravu a vhodné pracovní podmínky (ibid.: 206), a toto všechno jsou podmínky, které jsou v korpusu použitém v této práci splněny (viz 2.5). Proces tlumočení lze rozdělit do

tří základních fází: porozumění, deverbalizace (kdy se tlumočník oprostí od jazykové formy sdělení) a konečně reformulace deverbalizovaného smyslu v CJ (ibid.: 206). Jelikož ale prostředky konativní funkce jsou velmi úzce vázané na formu sdělení ve výchozím jazyce, máme za to, že jejich převod při ST je částečně v rozporu se základním principem této teorie, a to že netlumočíme slova, nýbrž myšlenky a jejich smysl (Seleskovitch 1978: 34). U mnoha – ovšem rozhodně ne všech – persvazivních prostředků se proto podle nás uplatňuje spíše tzv. překódování, jinými slovy přímá korespondence mezi VJ a CJ, která se podle teoretiků smyslu uplatňuje především při tlumočení jmen, čísel a termínů (Lederer 2015: 208). Zároveň se ale tlumočníci daleko více než běžní posluchači soustředí na řečnický záměr – v našem případě přesvědčit adresáty –, kterému projev v CJ podřizují (ibid.: 207). Podle našeho názoru by pro převod formálních prostředků konativní funkce z teorie smyslu vyplývalo, že tlumočníci je buď překódují přímo z VJ, pokud to struktura CJ dovolí, nebo se je budou snažit kompenzovat na jiných místech tak, aby byl zachován primární řečnický záměr, což ovšem v mnohojazyčném prostředí může být velmi riskantní (viz 2.4.2.1.). Již zmiňovaná Marianne Lederer rozvinula původní trojúhelníkový proces do podrobnějšího modelu, ve kterém proces ST popisuje jako formu multitaskingu zahrnujícího osm různých mentálních operací, přičemž minimálně dvě v jakémkoliv okamžiku tlumočení probíhají současně: poslech, jazykové porozumění, konceptualizace, formulace výpovědi v cílovém jazyce na základě informací uložených v kognitivní paměti, vnímání situačního kontextu, monitorování vlastního projevu, překódování a vybavování si konkrétních lexikálních jednotek (Lederer 1981: 50). Z modelu vyplývá, že simultánní tlumočení je natolik komplexní proces, že tlumočník se v žádný okamžik nemůže soustředit jen na jednu věc (například na převod konkrétního persvazivního prostředku, pokud nejde přímo překódovat) aniž by ohrozil ostatní – v danou chvíli probíhající – operace, což blíže vysvětluje procesní model ST Daniela Gila popsany níže.

Základním principem modelu úsilí poprvé formulovaného Danielem Gilem v 80. letech je omezená mentální kapacita tlumočníka při simultánním tlumočení (Gile 2015: 135). V rámci této teorie rozlišujeme tři základní úsilí: úsilí vynaložené na porozumění výchozímu textu a jeho analýzu, úsilí produkce v CJ a úsilí ukládání a vybavování si informací z procesní paměti (ibid.: 135). Nároky při ST na jedno z těchto úsilí nebo na celkovou procesní kapacitu mohou převyšovat dostupnou mentální kapacitu, což vede k chybám, vynechávkám nebo nepřesnostem v tlumočeném projevu (ibid.: 135). Gile později ke svému modelu přidal i čtvrté úsilí – úsilí potřebné ke koordinaci tří výše zmíněných úsilí –, kterým pokrývá mentální kapacitu potřebnou na přerozdělování pozornosti mezi jednotlivá

úsilí (ibid.: 135). Tento model se typicky znázorňuje vzorcem: $ST = L + M + P + C^5$ (ibid.: 135). Jak jsme již naznačili, v jakémkoliv okamžiku celková kapacita potřebná pro všechna čtyři úsilí nesmí převýšit celkovou dostupnou kapacitu tlumočnicka a zároveň kapacita k dispozici pro každé z těchto úsilí musí pokrývat nároky na dané úsilí v danou chvíli (ibid.: 136). Na základě tohoto modelu Gile tvrdí, že při ST tlumočníci využívají téměř veškerou svou procesní kapacitu až těsně pod hranicí saturace a jakékoliv, i krátkodobě zvýšené nároky na jedno úsilí pak mohou vést k různým nedostatkům, které se v tlumočeném textu zpravidla projeví s jistým zpožděním (ibid.: 136). Mezi prvky, jež zvyšují nároky na procesní kapacitu, patří například informační nasycenost výchozího textu, nestandardní přízvuk, rychlé tempo, výčty, jména, složitá syntaktická struktura, čísla atd. (ibid.: 136). Podle nás bychom k nim mohli přiřadit i zvýšené nároky na převod konativních prostředků vázaných na VJ, které by se tedy tlumočnick měl snažit přetlumočit, aniž by zároveň přehltl dostupnou kapacitu a snížila se tak celková kvalita jeho výstupu.

2.4.2. KONATIVNÍ FUNKCE V SIMULTÁNNÍM TLUMOČENÍ

V oddíle 2.2 jsme konstatovali, že tato práce se soustředí především na formální prostředky persvaze, tedy nikoliv na argumentaci a její obsahovou strukturu. Převod této složky persvaze je při ST samozřejmě velice důležitý, ale vzhledem k rozsahu této práce k němu v naší analýze nebudeme přihlížet. Z tohoto pohledu lze projevy v našem korpusu zařadit mezi tzv. rétorické projevy, ve kterých je forma důležitější než obsah (Jones 2007: 19). Simultánní tlumočení tohoto typu projevů je velmi náročné zvláště z důvodu používání jazykových prostředků úzce vázaných na VJ – metafor, přirovnání, květnatého jazyka, vtipů apod. (viz 2.3) – proto tlumočníci musí zmobilizovat veškeré znalosti a schopnosti týkající se CJ tak, aby „pravdivě vystihli řečníka a převedli nejenom smysl, ale i vyznění originálu“⁶ (Jones 2007: 20). Z tlumočnických strategií vyjmenovaných výše (2.4.1) zmiňme například reformulaci. Ačkoliv tlumočnick má původní projev převést co možná nejvěrněji, jakýkoli překlad včetně tlumočení nutně vede k přetváření formy originálu, a tlumočení tedy bude nejvěrnější tehdy, když bude výsledná forma co nejbližší záměru řečníka (Jones 2007: 81). Tlumočnick pochopitelně nemá během procesu ST čas vymýšlet ekvivalentní řečnické figury, ale přesto by persvaze měla být v tlumočeném projevu do jisté míry přítomna. Při ST projevů

⁵ L = úsilí poslechu, M = úsilí paměti, P = úsilí produkce, C = úsilí koordinace

⁶ náš překlad

tohoto typu pochopitelně nelze očekávat naprostou korespondenci mezi VJ a CJ, ale je zajímavé analyzovat, jak se tlumočníci za použití tlumočnických strategií snaží zachovat a vystihnout rétorický účinek výchozího projevu (Pöchhacker 2012: 131).

2.4.2.1. Lexikální prostředky

V simultánním tlumočení je žádoucí vyjadřovat se co možná neekonomičtěji a zkrátit mnohomluvná vyjádření mluvčího (Jones 2007: 97). To ale neplatí v případě, že jde o záměrné rétorické obraty užitě s jasným záměrem, kdy by se tlumočník měl snažit původní styl zachovat (ibid.: 97). Při tlumočení vznikají velké problémy i v souvislosti s pečlivě vybraným lexikem a kvalifikujícími adjektivy: například Pöchhacker (2012: 132) zmiňuje tlumočnickou výzvu v podobě spojení *patchwork heritage*, který tlumočníci řešili za pomoci mnoha různých strategií včetně vynechávky, substituce nebo kalkování. Neotřelé, aktualizované výrazy tlumočníci často nahrazují automatizovanými obraty, které pochopitelně pro procesní kapacitu znamenají menší zátěž (Burget 2006: 70). Běžná hodnotící adjektiva a adverbia však tlumočníci převádí přímými ekvivalenty (Herák 2016: 66). Mezi lexikálními prostředky konativní funkce jsme zmiňovali i záměrné opakování lexikálních jednotek s pozitivními konotacemi, například slova *demokracie* a souvisejících sdílených hodnot, které ovšem tlumočníci často vynechávají, jako by se jednalo o něco tak očividného, že to lze vypustit, čímž se ale ztrácí rétorický účinek tohoto důležitého persvazivního prostředku (Vuorikoski 2004: 129). Někteří tlumočníci mohou mít i tendenci pro stále se opakující výrazy hledat kontextová synonyma (Herák 2016: 65). Při ST rovněž může docházet i k souvisejícímu jevu, kdy tlumočníci často opakující se slova používají i na místech, kde je řečník neuvedl, tedy k takzvaným adicím (ibid.: 71). Dále jsme hovořili i o důležitosti konkrétních čísel podporujících daný argument: v teorii tlumočení je u ST převod čísel notoricky známý problém, a pokud je tlumočníci nepřevodou přesně nebo vůbec, persvazivní potenciál projevu výrazně klesá (Vuorikoski 2004: 222). Neutralizace může nastat i v případě příznakového užití hovorového jazyka v jinak spisovné promluvě (Burget 2006: 71). Naopak ale může být expresivita výrazu i zesílena: při ST k tomu často dochází zdvojením kvalifikujícího adjektiva, jehož příčinou ovšem není snaha danou skutečnost zdůraznit, ale co nejvěrněji převést přídatné jméno s rozdílným sémantickým polem v obou jazycích (ibid.: 73). Ať už je motivace jakákoliv, takto aktualizovaný výraz podle nás přesto může mít stejný

persvazivní potenciál jako záměrně užitý prostředek konativní funkce. Podobně ale může docházet i k opačnému procesu, tedy ke zvýšení expresivity, kdy tlumočnick použije hovorový nebo slangový výraz bez opory v originálu (ibid.: 72).

Metafory představují další dobře známý tlumočnický problém, neboť vzhledem k vázanosti metafory na VJ a časové tísni nutící tlumočnicka k improvizaci dochází k tomu, že tlumočený projev nutně není tak stylisticky vytríbený jako projev originální (Le Féal 1985: 56-58). Na rozdíl od psaného překladu, kdy je v takových případech žádoucí kompenzace na jiném místě (Levý 2012: 67), při ST je velmi nebezpečné přidávat metafory a obrazy, jež mluvčí nevyřkl, ať se to do daného místa v promluvě hodí sebevíc: následující řečník může na daný příznakový prvek reagovat ve svém projevu a tím vznikne obrovský chaos, zvláště na vícejazyčných jednáních (Jones 2007: 113-4), což je i případ našeho korpusu. Obecně simultánní tlumočnicki metafory do CJ nepřevádějí, případně převedou jejich význam částečně (Pöschhacker 2012: 132). Metaforická vyjádření jsou často příčinou váhavého nebo matoucího tlumočeného projevu (Vuorikoski 2004: 150-151). V podstatě opačná situace nastává u personifikace – podobně jako američtí prezidenti personifikují Ameriku, europoslanci rádi personifikují Evropskou unii – a tlumočnicki podobná obrazná pojmenování převádějí daleko systematictěji než metafory (ibid.: 149). Obecně ale obrazná vyjádření při ST úspěšně převedena nebývají, ačkoliv patří mezi nejcharakterističtější prvky těchto projevů (ibid.: 164-168). Přestože se mluvčí mohou domnívat, že figurativní jazyk ozvláštňi a tím podpoří jejich argumenty, pro tlumočnicki se mnohdy jedná o nepřetlumočitelný rétorický prvek, který zpravidla neutralizují (ibid.: 172).

2.4.2.2. Syntaktické prostředky

Rétorické otázky (a odpovědi) poslanci Evropského parlamentu často využívají na začátku a konci svých projevů, a jelikož se jedná o velmi přímočarý přesvědčovací prostředek, tlumočnicki s ním zpravidla nemají problém a jeho rétorický účinek zachovávají (Vuorikoski 2004: 148-9). V souvislosti s efektivním tlumočením projevů v reálném čase se při ST nadbytečná opakování nepřevádějí, což ale není případ záměrného opakování lexikálních i vyšších jednotek či synonym a blízkých synonym za účelem zdůraznění dané informace, které by tlumočnick měl také zopakovat (Jones 2007: 97). Výčty jsou při ST všeobecně známým problémem a v souvislosti s principem ekonomie tlumočnicki často jednu nebo více položek

vynechají (ibid.: 102). Ovšem například u paratakticky spojené triády se jedná o persvazivní prvek a nepřevedením jedné z položek rétorická účinnost projevu klesá, přesto ale tlumočníci v některých případech dokážou zachovat dramatický efekt a rytmus těchto prostředků (Pöchhacker 2012: 133). Obecně profesionální tlumočníci ve většině případů paralelismy ve formě výčtů při ST převádějí (ibid.: 135). Naopak podle Burgeta (2006: 67) tlumočníci v Evropském parlamentu syntaktické paralelismy nejčastěji řeší omisí. Různé podoby opakování sloužící ke zdůraznění dané informace jsou při ST zachovány, pokud tlumočníci kopírují strukturu originálu (Vuorikoski 2004: 147; Herák 2016: 69). Podobně jako u lexikálních prostředků i u opakujících se syntaktických celků může v tlumočení docházet k adicím, například ve formě triády (Herák 2016: 72). K problému ovšem může dojít například v situaci, kdy tlumočnick u prvního prvku využije modulaci, kterou by pak měl využít i u dalších prvků výčtu, což ale opět zvyšuje procesní nároky (Burget 2006: 67). Z charakteru simultánního tlumočení, při kterém tlumočnick nemůže vědět, kam řečník svým projevem směřuje, vyplývá, že například klimax, představuje velkou tlumočnickou výzvu (Pöchhacker 2012: 131).

V politických projevech hraje velmi důležitou roli podmět a deixe, kterou tlumočníci opět v mnoha případech nedodržují: pokud například místo *Evropské unie* použijí v podmětu *my*, výrazně tím zkreslí řečníkovu argumentaci (Vuorikoski 2004: 221). Na tento fakt upozorňuje i Burget (2006: 73) formou příkladu, ve kterém tlumočníci převádějí osobní názor jako obecně platnou skutečnost. Politici rovněž velmi opatrně volí mezi činným a trpným rodem a tento jemný, ale významný rozdíl by se měli snažit zachovat i tlumočníci (Vuorikoski 2004: 141).

Projevy pronášené na půdě Evropského parlamentu jsou charakteristické i různými typy řečnických aktů, zejména direktivy, jejichž hlavním cílem je přimět posluchače, aby něco udělal (Vuorikoski 2004: 136-137). Z analýzy, kterou provedla Anna-Riitta Vuorikoski, vyplynulo, že obecně tlumočníci řečnické akty netlumočí systematicky, ledaže přesně převeďou jejich jazykovou formu – nejčastěji modální slovesa – a pak záměr mluvčího zachovají i v tlumočeném projevu (Vuorikoski 2004: 141). Srovnatelně důležitá a v politických projevech častá jsou i slovesa vyjadřující závazek, u nichž je extrémně důležité zachovat podmět (řečníci mohou mluvit za sebe, svoji frakci, nebo za občany) (ibid.: 162).

2.4.2.3. Textové prostředky

V rétorických projevech je zvláště důležité převést reference k různým osobnostem, případně dílům apod. (Jones 2007: 20). Existuje užitečná strategie, kdy lze uvozovací věty před citacemi přesunout až na konec výpovědi, aby se tlumočník mohl soustředit na správné převedení citace, navíc ji pak může uvést třeba jako parafrázi (ibid.: 112). Podobně jako u citací i při tlumočení přísloví platí doporučení jej explicitně neoznamovat, uvede-li ho i řečník, protože tlumočník riskuje, že mu neporozumí (ibid. 2007: 112). Ideálním řešením je pochopitelně vzpomenout si na ekvivalentní přísloví v CJ, což ale v časové tísní není nic jednoduchého, takže za přípustné řešení se považuje i převést jeho smysl už nikoliv ve formě ustáleného přísloví, ale bezpříznakovým jazykem, nebo v nejzazším případě přísloví přeložit co nejdříve a doufat, že posluchač si zbytek vyvodí sám, protože tyto příznakové prostředky mohou mít funkci závěru významného argumentu, a je tedy nutné je nějak přetlumočit (ibid.: 113). Obecně jsou závěry klíčovou částí projevů a řečník v nich často opakuje, shrnuje, případně podtrhuje svůj hlavní argument, ovšem při ST nezřídka dochází k tomu, že na rozdíl od věrně převedeného úvodu tlumočníci ke konci projevu potřebují dosáhnout co nejkratšího časového posuvu od řečníka, protože musejí předat mikrofon dalšímu tlumočnickovi, takže v závěru spěchají a netlumočí tak přesně, čímž opět klesá rétorický efekt originálu (Vuorikoski 2004: 121-126).

Kromě reformulace zmiňme i jinou tlumočnickou strategii, která spočívá v různých postupech, jichž tlumočníci využívají, aby měli k dispozici co nejvíce různých možností, jak v dané větě nebo úseku mohou pokračovat, tedy aby se zavazovali k co nejmenšímu počtu možností (Jones 2007: 111). To se týká například tlumočení čísel sloužících k hierarchizaci argumentů, které se v některých případech tlumočnickům doporučuje spíše vynechat, místo toho, aby posluchačům oznamovali, že uvedou tři různé důvody, a nakonec stihnou převést jenom dva (ibid.: 111). Nesystematické převádění tohoto prostředku, který přispívá ke strukturaci logického uspořádání argumentu včetně metalingvistických frází, konstatovala na základě svého korpusu i Vuorikoski (2004: 125). Podobně riskantní může být i explicitní uvádění vtipu, který řečníkovou vinou nemusí být nakonec vůbec vtipný, případně může být nepřevoditelný, nebo mu tlumočník jednoduše neporozumí (Jones 2007: 111). Nepřeložitelné vtipy včetně slovních hříček se tlumočník může pokusit nahradit jiným vtipem, aby v publiku vzbudil kýžený účinek, což je ovšem velmi náročné (ibid.: 111). V nejzazším případě lze i oznámit posluchači, že řečník vypráví nepřeložitelnou anekdotu, případně ji vysvětlit, pokud

je čas (ibid.: 112). V naprosté většině případů humor, ironii a sarkasmus včetně slovních hříček tlumočníci právě z časových důvodů nepřevádějí (Vuorikoski 2004: 168).

2.4.2.4. Obecné závěry

Franz Pöchhacker v případové studii „Obama’s Rhetoric in German: A case study of the inaugural address“ (2012) zkoumal převod rétorických prostředků při simultánním tlumočení inauguračního projevu Baracka Obamy do němčiny pro německá média. Z jeho analýzy vyplynulo, že tlumočníci podali velice profesionální výkon a prezidentova rétorika byla přítomna i v tlumočených projevech, přičemž největší problémy způsobovala hutnost pečlivě připraveného projevu, zvláště pokud tlumočníci neměli projev k dispozici předem (Pöchhacker 2012: 135).

Anna-Riitta Vuorikoski se ve své dizertační práci nazvané „A Voice of its Citizens or a Modern Tower of Babel?: The Quality of Interpreting as a Function of Political Rhetoric in the European Parliament“ (2004: 15) zabývala otázkou, zda a za jakých podmínek tlumočené projevy v Evropském parlamentu dávají posluchačům možnost udělat si stejný obrázek o řečnickově sdělení a záměrech, jako získají lidé, kteří poslouchají originál. Do svého korpusu zahrnula 120 projevů pronesených v angličtině, finštině, němčině a švédštině a jejich tlumočené verze do těchto čtyř jazyků nahraných v průběhu roku 1996 (Vuorikoski 2004: 92). Výchozí hypotézou bylo, že mluvčí musí spolupracovat s tlumočníkem, aby tlumočník měl možnost posluchačům poskytnout ekvivalentní projev, ve kterém věrně převede hlavní sdělení řečníka (ibid.: 88). Z její analýzy vyplývá, že primární záměr a sdělení tlumočníci nejlépe zachovávají v případech, kdy výchozí projev tlumočí co nejvěrněji (ibid.: 153). K největším ztrátám v rámci prostředků konativní funkce dochází, jestliže mluvčí jednoduše čte svůj projev z papíru (ibid.: 154). Pečlivě připravené přesvědčovací jazykové prostředky charakteristické především pro psaný projev pak nutně budou při ST neutralizovány (ibid.: 208). Chtějí-li mluvčí, aby jejich primární řečnický záměr byl zachován i v tlumočeném projevu, měli by dané konativní jazykové prostředky co nejvíce zdůraznit (ibid.: 234). V závěru své studie Anna-Riitta Vuorikoski (ibid.: 237) předkládá na svou výzkumnou otázku následující odpověď: tlumočník by měl být mluvčímu co nejvěrnější, a pokud respektuje způsob, kterým se řečník vyjadřuje, a věrně převádí jím užitá rétorická prostředky, pak přetlumočí původní logos, étos i patos. Pokud poslanci nechtějí, aby se z Evropského

parlamentu stala moderní Babylonská věž, musejí ve svých projevech zohlednit, že budou tlumočení (ibid.: 252).

Vzhledem k tomu, že expresivní, neboli emotivní, a konativní jazyková funkce mají řadu styčných bodů (například opakování lexikálních a syntaktických jednotek, příznaková oslovení, hodnotící adjektiva a adverbia, metafory atd.), budou pro nás relevantní i výzkumy týkající se převodu expresivity v simultánním tlumočení. Jeden takový provedl v rámci své diplomové práce „Převod prvků jazykové expresivity při simultánním tlumočení“ i Jakub Herák (2016). Zkoumal převádění expresivních prostředků v politických projevech při simultánním tlumočení z francouzštiny do češtiny (Herák 2016: 8). Z jeho výzkumu jasně vyplynulo, že při ST jednoznačně dochází k neutralizaci expresivních prvků, kterou ovšem dává do souvislosti i s přirozeně nižší expresivitou češtiny oproti francouzštině (ibid.: 84). Je třeba vzít v potaz, že polovina tlumočnicků, jejichž výkony při ST zkoumal, byli studenti, což podle autora také významně ovlivnilo výsledky studie (ibid.: 85).

Dalším relevantním výzkumem v českém prostředí je i diplomová práce Aleše Burgeta (2006) nazvaná „Převod stylové složky politického projevu při simultánním tlumočení“, opět za použití francouzsko-českého materiálu. Burget pracoval se stejným typem korpusu jako tato diplomová práce: s projevy pronesenými na půdě Evropského parlamentu (Burget 2006: 44). Mezi zkoumané prostředky zařadil, mimo jiné, řečnickou otázku, výčtové nebo gradační enumerace, opakování shodných nebo podobných struktur a větné symetrie obecně včetně epanastrofy, dále apoziopcezi, výtýkáci konstrukce (ve francouzštině), příznakové užití slovesného času, imperativ v první a druhé osobě plurálu, několikanásobnou determinaci, ustálená přenesená pojmenování a slovtvorbu (v češtině) (ibid.: 46-51). Burget (ibid.: 53) ve své práci rozlišuje expresivitu emociální, evaluativní a apelativní, přičemž poslední z nich je i předmětem této práce. Obecně tlumočníci zpravidla převedou spíše příznakové stylistické prostředky, které mají v obou jazycích stejnou strukturu (například oslovení nebo řečnickou otázku) než třeba enumeraci s apelativní funkcí (ibid.: 65). I tato práce vedla k závěru, že expresivita v CJ při simultánním tlumočení z francouzštiny do češtiny je nižší – a kromě faktorů souvisejících se simultánním tlumočením jako takovým je podle autora jednou z příčin i obecně nižší expresivita daného CJ (ibid.: 89-90).

K podobným výsledkům ve své práci „Převod expresivity v simultánním tlumočení z angličtiny do češtiny“ dospěla i Lucie Lamperová (2002). Míru zachování expresivity zkoumala prostřednictvím experimentu, v rámci kterého zkoumala anglické projevy

simultánně přetlumočené do češtiny studenty Ústavu translologie (Lamperová 2002: 78). Konstatovala výrazné ztráty expresivity v tlumočených projevech, které dala do souvislosti jednak s charakterem ST, při kterém nutně dochází k neutralizaci, ale i s výzkumným materiálem, jinými slovy doporučuje podobný výzkum provést spíše s profesionálními tlumočníky (ibid.: 78). Než přikročíme k vlastní analýze, je nezbytné krátce popsat komunikační situaci při tlumočení projevů zahrnutých v našem korpusu.

2.5. TLUMOČENÍ V EVROPSKÉM PARLAMENTU

Evropský parlament (EP) je jedním z orgánů Evropské unie a spolu s Radou je spolutvůrcem jejích právních předpisů, nejčastěji v rámci řádného legislativního postupu (EP 2017: Pravomoci a postupy)⁷. V jeho čele stojí předseda (v roce 2016, ze kterého pocházejí návrhy pro náš korpus, tuto funkci zastával Martin Schulz), jenž dohlíží na práci Parlamentu včetně vedení rozprav na plenárních zasedáních a dodržování jednacího řádu (EP 2017: Organizace). Evropský parlament je složen ze 751 poslanců (včetně předsedy) z 28 členských zemí Evropské unie (EU), kteří se v parlamentu sdružují nikoli podle státní, ale podle politické příslušnosti: v současnosti je v EP 8 různých frakcí plus nezařazení poslanci (EP 2017: Organizace). Těžištěm a vyvrcholením činnosti tohoto orgánu jsou několikadenní plenární zasedání konaná ve Štrasburku a Bruselu (EP 2017: Jak probíhá plenární zasedání), která budou blíže popsána v oddíle 2.5.1.

V Evropském parlamentu stojí všechny úřední jazyky EU na stejné úrovni, a všichni poslanci tedy mohou dle svého výběru hovořit v některém z těchto jazyků (EP 2017: Mnohojazyčnost). Důvodem k mnohojazyčnosti v EP a v Evropské unii jako takové je zachování kulturní a jazykové rozmanitosti evropského kontinentu a rovného přístupu k informacím pro všechny občany, v jehož důsledku je podpořena demokratičnost této instituce (EP 2017: Mnohojazyčnost). Naprostá většina evropských dokumentů je proto překládána do 24 úředních jazyků EU a plenární zasedání jsou vždy simultánně tlumočena z a do těchto 24 jazyků (EP 2017: Tlumočení v EP). Na oficiálních stránkách EP najdeme i praktickou definici simultánního tlumočení v tomto orgánu, podle které „hlavním úkolem tlumočnicků v Evropském parlamentu je věrně tlumočit projevy přednesené poslanci do všech

---

⁷ <http://www.europarl.europa.eu/portal/cs> - citace informací čerpaných z oficiálních stránek EP budou označovány následujícím způsobem: (EP 2017: příslušná sekce webu).

úředních jazyků a v reálném čase“ (EP 2017: Mnohojazyčnost). Důležitým faktorem při ST je i direkcionalita a skutečnost, zda tlumočníci tlumočí do svého rodného či aktivního cizího jazyka. V Evropském parlamentu, stejně jako v dalších orgánech EU, se upřednostňuje tlumočení do mateřského jazyka, ovšem vzhledem k zásadě plné mnohojazyčnosti na plenárních zasedáních se u méně rozšířených jazyků (včetně češtiny) využívá i retour (tlumočení do aktivního cizího jazyka) a pilotáž (tlumočení přes další jazyk) (EP 2017: Tlumočení).

2.5.1. SITUAČNÍ KONTEXT

Na plenárních zasedáních EP europoslanci jakožto zástupci občanů mají příležitost podílet se na rozhodnutích EU a prosazovat po boku Komise a Rady své postoje (EP 2017: Jak probíhá plenární zasedání). Předsedá jim předseda Evropského parlamentu, který v případě potřeby může Parlament vyzvat, aby reagoval na aktuální události (EP 2017: Jak probíhá plenární zasedání). Při jednotlivých zasedáních uděluje slovo řečníkům a zajišťuje co nejhladší průběh rozprav (EP 2017: Jak probíhá plenární zasedání). Otázky a pozměňovací návrhy, o kterých se na zasedáních diskutuje a hlasuje, předkládají jednotlivé politické skupiny (EP 2017: Jak probíhá plenární zasedání). Plenárních zasedání se účastní obrovský počet lidí, proto se na nich neimprovizuje, ale postupuje se podle předem stanoveného pořadu jednání (EP 2017: Jak probíhá plenární zasedání). Hlavní náplní jsou rozpravy a následné hlasování o parlamentní zprávě (EP 2017: Jak probíhá plenární zasedání). Řečnická doba závisí na počtu poslanců a zpravidla je velmi krátká, ovšem samotné rozpravy přesto mohou trvat několik hodin (EP 2017: Jak probíhá plenární zasedání). Poslanci během nich mají rovněž možnost zvednout modrou kartu, kterou signalizují, že chtějí vznést otázku na právě vystupujícího kolegu, a pokud s tím řečník a předseda souhlasí, mají na svůj dotaz půl minuty (EP 2017: Jednací řád). Po konci hlasování mohou poslanci i krátce okomentovat či zdůvodnit své hlasování (EP 2017: Jak probíhá plenární zasedání). Kromě rozprav a vysvětlení hlasování jsou v našem korpusu zahrnuty i vystoupení pronesená v rámci jednominutových projevů k důležitým politickým otázkám (EP 2017: Jednací řád).

2.5.2. ŘEČNÍK A POSLUCHAČ

Evropský parlament a parlamentní prostředí obecně je specifické tím, že řečník a posluchači jsou táž osoba, respektive táž skupina osob – europoslanci se hlásí o slovo a tím se z posluchačů na krátký čas stanou řečníky. Každý z nich má pochopitelně jiné kulturní, politické a sociální zázemí, ale pro naše účely je budeme považovat za víceméně homogenní skupinu poslanců zvolených do EP. Vzhledem k omezenému řečnickému času mívají své projevy pečlivě předem připravené, aby v krátkém čase dokázali prosadit co možná nejvíce z programu své frakce, a právě rychlost projevu a jejich často psaný charakter dělá ze ST na plenárních zasedáních tak prestižní a náročnou záležitost (Vuorikoski 2004: 16). Navzdory tomu, že v teorii tlumočení dlouhou dobu panovalo přesvědčení, že podmínkou úspěšného tlumočení jsou výhradně spontánní, nepsané projevy (Seleskovitch 1978: 132), tato práce se zabývá tím, jak se profesionální simultánní tlumočníci vyrovnávají – v naprosté většině – s předem pečlivě připravenými projevy pronášenými ve velké rychlosti. Andrej Kopczyński (1980: 16) rozlišuje čtyři typy textů na škále od zcela spontánního projevu po připravený psaný text: nepřipravený mluvený projev, zčásti připravený mluvený projev s poznámkami, psaný projev určený k orálnímu přednesu a nakonec psaný projev určený pro psaná média. Pochopitelně významným subjektivním faktorem je i idiolekt jednotlivých mluvčích a jejich rétorické schopnosti a znalosti obecně (Čeňková 2006: 39), ovšem opět zde můžeme předpokládat, že většina tlumočnicků v našem korpusu má s jednotlivými řečníky dřívější zkušenosti. Obrovskou roli zde hrají i zvukové prostředky (ibid.: 40), jejichž zkoumání v souvislosti s persvazivním účinkem originálních a tlumočených projevů by však vydalo na samostatnou práci, proto v tomto výzkumu nemohou být zohledněny.

2.5.3. TLUMOČNÍK

Tlumočníci zastoupení v našem korpusu pracují v tlumočnických kabinách s přímým výhledem do sálu (EP 2017: Tlumočení v EP). Vzhledem k režimu úplné mnohojazyčnosti na plenárních zasedáních v každé kabině spolupracují celkem tři tlumočníci (EP 2017: Tlumočení v EP). V Evropském parlamentu jsou zaměstnáni jak interní tlumočníci, kteří prošli náročným výběrovým řízením, tak i externí tlumočníci, kteří úspěšně složili obtížnou akreditační zkoušku (EP 2017: Tlumočník), proto lze všechny tlumočnický v našem korpusu

jednoznačně označit za zkušené profesionální tlumočníky, kteří jsou skvěle obeznámeni se situačním kontextem, mají výtečné jazykové znalosti i rozsáhlé faktické znalosti. Podle našich informací získaných během odborné tlumočnické exkurze v Bruselu v březnu 2016 mají tlumočníci k dispozici všechny dostupné materiály dopředu. Z emailové komunikace s paní Ivanou Hlaváčovou, vedoucí českého tlumočnického oddělení Generálního ředitelství pro tlumočení a konference jsme se dozvěděli, že tlumočníci dostávají dopředu podklady pouze k některým projevům, které jsou na zasedáních čteny. Ze stejného zdroje víme, že právě plenární zasedání jsou vrcholem tlumočnického pracovního měsíce a tlumočí na nich ti nejschopnější, protože tlumočení těchto zasedání – jak už bylo řečeno – je velmi náročné. Takové podmínky tedy považujeme za ideální k tomu, aby tlumočníci mohli převést i prostředky přesvědčovací funkce náročné na procesní kapacitu. Podobně jako u řečníka i na straně tlumočnicka vstupuje do hry řada subjektivních faktorů včetně idiolektu, stresu, únavy atd. (Čeňková 2006: 44).

3. METODOLOGIE

3.1. CÍLE A HYPOTÉZY

Základním cílem této teoreticko-empirické práce je posoudit převod prostředků konativní funkce při simultánním tlumočení mezi češtinou a angličtinou za použití korpusu obsahujícího původní a tlumočené projevy pronesené na půdě Evropského parlamentu. Podle Pöchhackerova (2012: 126) by si téma převodu rétorických prostředků při ST zasloužilo více pozornosti, přičemž za nejvýznamnější studii v této oblasti považuje již zmíněnou dizertační práci Anny-Riitty Vuorikoski (2004). Cílem této práce je tak přispět k výzkumu v této oblasti pro danou jazykovou dvojici a porovnat její výsledky s předchozími zjištěními včetně podobných studií provedených v českém prostředí (Herák 2016; Burget 2006; Lamperová 2002). Dílčím cílem je i porovnat persvazivní prostředky v původních českých a anglických projevech, a poté provést analýzu i možných rozdílů mezi tlumočením z češtiny do angličtiny a v opačném směru. Některé závěry této práce by tak mohly poskytnout obecné vodítko pro tlumočení podobných projevů – tedy politických –, které podle nás tvoří významnou část tlumočnické práce i mimo instituce Evropské unie.

Ze současného stavu zkoumané problematiky (viz 2.4.1) jasně vyplývá, že tlumočníci by při ST měli zachovávat prvky konativní funkce, ačkoliv nutně dojde k jisté neutralizaci (Čeňková 2006; Jones 2007; Seleskovitch 1978 a další). V empirické části této práce tedy vycházíme ze základní hypotézy, že konativní funkce bude přítomna i v tlumočených projevech, i když v menší míře. Míra převodu přesvědčovacích prvků by se podle dosavadních poznatků měla rovněž lišit dle typu daného prostředku, a to především v závislosti na jeho vázanost na VJ. U fonetických a slovtvorných prostředků (viz 2.3.1) předpokládáme, že vzhledem k maximální vázanosti na formu VJ převáděny nebudou a ani převáděny být nemohou, ledaže lze dané prvky převést do CJ přímými ekvivalenty. Co se týče lexikálních prostředků, podle dosavadního výzkumu by mělo docházet k neutralizaci i vzhledem k nezbytné simplifikaci při ST, kterou se ovšem tlumočníci mohou snažit kompenzovat různými adicemi (viz 2.4.2.1). I v rámci této skupiny by ale mělo docházet k jistým rozdílům: například u obrazných pojmenování předpokládáme, že tlumočníci budou převádět personifikaci a běžně používané či lexikalizované metafory častěji než originální nebo aktualizované metafory. Například s čísly podporujícími daný argument ale podle nás

profesionální tlumočníci nebudou mít zásadní problémy. V syntaktické rovině (viz 2.4.2.2) očekáváme převádění rétorických otázek a odpovědí, jejichž forma je v obou zkoumaných jazycích stejná. Podobně jako u opakování lexikálních jednotek i u různých forem syntaktického paralelismu bude pravděpodobně docházet k simplifikaci či omisi. Analogicky jako u čísel i u výčtů předpokládáme, že budou ve většině případů převedeny i se svým persvazivním potenciálem. Naopak u různých typů řečnických aktů, kdy významnou roli hraje přesné převedení podmětu, lze při ST očekávat spíše nesystematická tlumočnická řešení. U konativních prostředků v textové úrovni (2.4.2.3) včetně citací a prostředků hierarchizace předpokládáme při ST spíše přesné převádění, opět z důvodu bohatých zkušeností tlumočnicků, jejichž řešení jsou zahrnutá v tomto korpusu. Jak již bylo řečeno (viz 2.4.2.4), prvky konativní funkce by měly být převedeny v případech, kdy tlumočnické řešení vychází z výchozího projevu co nejdříveji (Vuorikoski 2004: 153), ovšem očekáváme, že v našem korpusu budou zastoupeny i případy kompenzací či adicí (Herák 2016: 71), kterými budou tlumočníci vyrovnávat nutnou neutralizaci. V neposlední řadě míra převodu konativní funkce podle nás bude přímo úměrná mluvenosti výchozího projevu (Vuorikoski 2004: 208): čtené projevy budou neutralizovány nejvíce, zatímco spontánní nejméně. V dalším oddíle blíže popisujeme korpus, který jsme pro ověření těchto hypotéz zvolili.

3.2. KORPUS

Výzkumný materiál pro tuto práci tvoří autentický korpus výchozích a tlumočených projevů pronesených v Evropském parlamentu. Pro použití takového korpusu k ověření našich hypotéz máme několik teoretických, metodologických i praktických důvodů. Domníváme se, že v korpusu složeném z těchto politických projevů nalezneme dostatek příkladů persvazivních prostředků k analýze. Ačkoliv politici řečníci na půdě Evropského parlamentu mohou mít ke svému projevu mnoho různých důvodů, přesvědčit kolegy můžeme považovat za jejich primární záměr (Vuorikoski 2004: 17). Navíc jsme do zkoumaného vzorku zahrnuli pouze projevy týkající se dvou zásadních témat, které v roce 2016 hýbaly Evropou: brexitu, v souvislosti s kterým vyjadřovali silné názory angličtí mluvčí, a uprchlické krize, jejíž řešení naopak leželo na srdci českým europoslancům. V nich tak můžeme očekávat vyšší koncentraci přesvědčovacích prostředků než například v odbornějších debatách. S výběrem tematického okruhu souvisí i snaha omezit rozptyl různých faktorů ovlivňujících kvalitu

tlumočnických výstupů. U obou těchto témat můžeme počítat s tím, že tlumočníci mají bohaté extralingvistické i lingvistické znalosti, a tudíž mají prostor soustředit se právě na převod konativní funkce.

Další výhodou tohoto autentického korpusu je i jeho relativní homogenita: můžeme u něj předpokládat srovnatelnou míru připravenosti tlumočnicků, kteří mají srovnatelné vzdělání a stejné podmínky při tlumočení. Dále jsme při tvorbě korpusu vybírali rozpravy týkající se daných témat z průběhu celého roku s projevy různých mluvčích tak, abychom do jisté míry zamezili zkreslení výsledků idiolektem jednoho mluvčího či tlumočnicka a dalšími subjektivními faktory (například únava v daný den apod.). Do korpusu jsme zahrnuli pouze anglické projevy pronesené rodilými mluvčími angličtiny (především Brity a v několika případech i irskými mluvčími⁸) a české projevy pronesené rodilými mluvčími, u kterých ze zjevných důvodů nehrozí, že by česky mluvil i nerodilý mluvčí. Slovy Daniela Gila (1998: 78) se tedy jedná o neinteraktivní pozorovací studii využívající autentická data. Významným faktorem pro interpretaci výsledků je rovněž skutečnost, že analyzujeme výkony zkušených konferenčních tlumočnicků: domníváme se, že ke zkoumání našich hypotéz by se nehodil například experimentální výzkum se studenty tlumočení, u kterých by míra převodu zkoumaných prostředků byla nižší. Obecně lze říci, že tato práce patří ke studiím zkoumajícím jevy tak, jak je tlumočníci reálně řeší – na užitečnost takových výzkumů ve své práci upozorňuje i Vuorikoski (2004: 17).

Tento korpus je velice výhodný i z praktického hlediska. Všechny projevy i jejich tlumočené verze jsou dostupné online na stránkách EP.⁹ Záznamy z plenárních zasedání obsahují i video, které jsme při analýze využívali k určení míry připravenosti výchozího projevu: na videozáznamu je jasně vidět, zda mluvčí celý projev čte, nebo mluví spatra. Dále archiv plenárních zasedání obsahuje i přibližnou délku jednotlivých projevů, kterou jsme využili, abychom měli anglické a české projevy v korpusu zastoupeny stejným dílem. Celkově náš korpus zahrnuje původní anglické projevy o délce přibližně 1 hodina a jejich tlumočení do češtiny a původní české projevy o délce přibližně 1 hodina a jejich tlumočení do češtiny z 15 různých plenárních zasedání konaných v průběhu roku 2016 (viz tabulka 1). Kromě projevů pronesených v rámci rozprav a následného vysvětlení hlasování, týkajících se brexitu a migrace, jsme do korpusu zahrnuli i vystoupení pronesená v rámci Jednominutových

---

⁸ V empirické části je souhrnně označujeme jako anglické mluvčí: máme tím na mysli jejich jazykovou, nikoli národnostní příslušnost.

⁹ <http://www.europarl.europa.eu/plenary/cs/debates-video.html>

projevů k důležitým politickým otázkám (opět související s vybranými tématy) o délce přibližně 9 minut pro každou jazykovou dvojici. Prakticky jsme postupovali tak, že jsme z archivu plenárních zasedání vybrali rozpravy související s danými tématy, a nejprve vyhledali projevy českých mluvčích, kterých je vzhledem k zastoupení českých poslanců v EP méně. K nim jsme následně dohledali anglické projevy v odpovídající délce primárně ze stejných debat. Poté jsme přistoupili k transkripci původních a tlumočených projevů, která je blíže popsána v oddíle 3.3.

3.2.1. PILOTÁŽ A RETOUR PŘI TLUMOČENÍ Z ČEŠTINY DO ANGLIČTINY

Jelikož je čeština v rámci úplné mnohojazyčnosti na plenárních zasedáních výrazně „menší“ jazyk než angličtina, korpus pro tuto jazykovou dvojici zahrnuje i takzvaný retour, tlumočení do aktivního cizího jazyka, a pilotáž, tlumočení přes pilotní kabinu, jinými slovy přes další jazyk. U tlumočení ve směru z angličtiny do češtiny se v našem korpusu jedná výhradně o tlumočení do mateřského jazyka. V opačném směru má tlumočení zahrnuté v našem korpusu hned několik forem. Zaprvé se jedná – stejně jako do češtiny – o tlumočení do mateřského jazyka v případech, kdy se v anglické kabině nachází anglický tlumočník, který má češtinu jako pasivní jazyk, ze kterého tlumočí. Zadruhé jde o zmíněný retour, kdy český tlumočník tlumočí do angličtiny, kterou má jako aktivní cizí jazyk, do něž tlumočí. Zatřetí se může jednat i o pilotáž, při níž český tlumočník dělá retour do jiného velkého jazyka (například do němčiny, francouzštiny, španělštiny či italštiny) a anglický tlumočník pak tlumočí do své mateřštiny z tohoto retouru. Pro účely této práce budeme rozlišovat tlumočení přímo z češtiny do angličtiny (tedy tlumočení do mateřštiny a retour) od pilotáže přes další jazyk. K rozlišení těchto kategorií nám posloužily nahrávky, na kterých je v případě pilotáže při pozorném poslechu slyšet ze sluchátek cizí jazyk, dále je pilotáž ze zjevných důvodů charakterizována delším časovým posuvem od řečníka. Rozdílné formy tlumočení v tomto směru tedy zohledníme i ve výsledcích empirické části této práce.

Datum plenárního zasedání a název rozpravy					
Jméno (EN)	Iniciály	Délka	Jméno (CS)	Iniciály	Délka
<u>Plenární zasedání dne 2016-01-18 - Jednominutové projevy</u>					
			Petr MACH	PM1	01:41
<u>Plenární zasedání dne 2016-02-03 - Příprava zasedání Evropské rady ve dnech 18. a 19. února 2016 (rozprava)</u>					
Nigel FARAGE	NF1	03:14	Evžen TOŠENOVSKÝ	ET1	01:16
Martina ANDERSON	MA1	01:47			
Alyn SMITH	AS	00:40			
Martina ANDERSON	MA2	00:32			
Janice ATKINSON	JA1	01:03			
<u>Plenární zasedání dne 2016-02-24 - Jednominutové projevy</u>					
Gerard BATTEN	GB1	01:03	Michaela ŠOJDROVÁ	MŠ1	01:47
<u>Plenární zasedání dne 2016-03-07 - Jednominutové projevy</u>					
Marian HARKIN	MHa	01:12	Tomáš ZDECHOVSKÝ	TZ1	01:35
Julie WARD	JW1	01:22			
Paul BRANNEN	PB	01:16			
<u>Plenární zasedání dne 2016-03-09 - Příprava zasedání Evropské rady konaného ve dnech 17. a 18. března 2016 a výsledky summitu EU-Turecko (rozprava)</u>					
Nigel FARAGE	NF2	02:58	Jan ZHRADIL	JZ	01:50
			Michaela ŠOJDROVÁ	MŠ2	01:33
<u>Plenární zasedání dne 2016-04-12 - Situace ve Středomoří a nutnost uceleného přístupu EU k migraci (rozprava)</u>					
Mary HONEYBALL	MHo	01:16	Tomáš ZDECHOVSKÝ	TZ2	02:03
Timothy KIRKHOPE	TK	01:02	Michaela ŠOJDROVÁ	MŠ3	01:32
Gerard BATTEN	GB2	01:39			
Janice ATKINSON	JA2	01:32			
<u>04-12 - Vysvětlení hlasování</u>					
			Jiří POSPÍŠIL	JP1	01:29
<u>Plenární zasedání dne 2016-04-14 - Dopad přistěhovalecké krize na dopravní odvětví v EU (rozprava)</u>					
Seán KELLY	Ske	01:22	Stanislav POLČÁK	SP1	02:47
			Jiří POSPÍŠIL	JP2	02:38
<u>Plenární zasedání dne 2016-04-27 - Jednominutové projevy</u>					
Martina ANDERSON	MA3	01:22	Tomáš ZDECHOVSKÝ	TZ3	01:36
<u>Plenární zasedání dne 2016-05-09 - Jednominutové projevy</u>					
Julie WARD	JW2	01:35	Michaela ŠOJDROVÁ	MŠ4	01:15
<u>Plenární zasedání dne 2016-06-22 - Jednominutové projevy</u>					
			Kateřina KONEČNÁ	KK1	01:28
<u>Plenární zasedání dne 2016-07-06 - Představení priorit slovenského předsednictví Rady (rozprava)</u>					
Ashley FOX	AF	03:56	Kateřina KONEČNÁ	KK2	02:28
Diane DODDS	DD1	01:25	Petr MACH	PM2	02:17
Neena GILL	NG	02:24	Petr MACH	PM3	00:50
			Pavel POC	PP	01:48
			Olga SEHNALOVÁ	OS	01:36
			Jiří MAŠTÁLKA	JM	01:45
<u>Plenární zasedání dne 2016-09-14 - Azyl: dočasná opatření ve prospěch Itálie a Řecka (rozprava)</u>					
			Tomáš ZDECHOVSKÝ	TZ4	02:13
			Michaela ŠOJDROVÁ	MŠ5	01:37
<u>09-15 - Vysvětlení hlasování</u>					
			Jiří POSPÍŠIL	JP3	01:05
			Stanislav POLČÁK	SP2	01:30
<u>Plenární zasedání dne 2016-10-05 - Příprava zasedání Evropské rady ve dnech 20.-21. října 2016 (rozprava)</u>					
Syed KAMALL	Ska	04:33	Evžen TOŠENOVSKÝ	ET2	01:35
Tim AKER	TA	01:33	Michaela ŠOJDROVÁ	MŠ6	01:34
			Stanislav POLČÁK	SP3	01:16
<u>Plenární zasedání dne 2016-10-26 - Politiky a opatření EU na ochranu dětí v souvislosti s migrací (rozprava)</u>					

Jean LAMBERT	JL1	02:23	Jiří POSPÍŠIL	JP4	02:04
Janice ATKINSON	JA3	01:11	Jiří POSPÍŠIL	JP5	00:51
Julie WARD	JW3	02:56	Stanislav POLČÁK	SP4	01:53
<u>Plenární zasedání dne 2016-11-21 - Jednominutové projevy</u>					
Gerard BATTEN	GB3	01:04			
<u>Plenární zasedání dne 2016-12-01 - Boj proti rasismu, xenofobii, homofobii a jiným formám nesnášenlivosti (rozprava)</u>					
Catherine BEARDER	CB	02:57	Tomáš ZDECHOVSKÝ	TZ5	01:40
Diane DODDS	DD2	01:59			
Claude MORAES	CM1	02:18			
Jean LAMBERT	JL2	01:38			
Janice ATKINSON	JA4	01:16			
<u>Plenární zasedání dne 2016-12-14 - Třetí země, jejichž státní příslušníci musí mít vízum nebo jsou od této povinnosti osvobozeni: revize mechanismu pozastavení (rozprava)</u>					
Gerard BATTEN	GB4	01:29	Tomáš ZDECHOVSKÝ	TZ6	01:38
Claude MORAES	CM2	01:46	Michaela ŠOJDROVÁ	MŠ7	01:30
Charles TANNOCK	CT	00:53	Jiří POSPÍŠIL	JP6	01:31
			Stanislav POLČÁK	SP5	01:39
<u>12-15 - Vysvětlení hlasování</u>					
			Stanislav POLČÁK	SP6	01:39
Délka celkem		60:36			60:29

Tabulka 1: Přehled plenárních zasedání, mluvčích a délek projevů

3.3. TRANSKRIPCE

Jakmile jsme vybrali projevy podle výše zmíněných kritérií, přistoupili jsme k jejich transkripci (viz příloha k této práci). Archiv plenárních zasedání obsahuje i doslovný přepis původních projevů, což nám ulehčilo transkripci výchozích projevů. Přesto bylo potřeba provést drobné úpravy podle nahrávky: v přepisu jsou například vynechávána některá opakování a přeřeknutí, opravovány některé stylistické neobratnosti spojené s mluveným projevem a plně rozepsány redukované tvary v angličtině, proto jsme projevy upravili tak, aby co nejvíce odpovídaly reálnému mluvenému projevu. Poté jsme na základě nahrávek přepsali tlumočené projevy do příslušného jazyka. Ty jsme graficky zarovnali tak, aby odpovídaly původním projevům a umožnily lepší orientaci při následné analýze. Vzhledem k předmětu analýzy nebylo třeba v transkripci využívat nějaké speciální značky (občasná nedokončená slova jsou transkribovaná jako část vyřknutého slova následovaného s a čárkou, například *co se týče Uni-, členství v Unii*). Transkripce zahrnuje i interpunkční znaménka, která jsou pochopitelně charakteristická pro psaný jazyk, ale pro účely naší analýzy se tento způsob transkripce jevil jako nejpraktičtější. Dále je na některých místech uveden i situační kontext (například když řečník je přerušen apod.)

Na tomto místě je třeba se zmínit o jistých omezeních korpusového výzkumu založeného na transkribovaných projevech. Již ze samotné definice tlumočení (viz 2.4.1)

vyplývá, že simultánní tlumočení slouží k okamžitému a jedinému poslechu. Proto je třeba nikdy nezapomínat na to, že transkribovaný projev je pouze umělým zachycením mluveného projevu, který jako takový vnímáme jinak než projev psaný. Dále v naší transkripci nijak nezohledňujeme paralingvistické charakteristiky projevů, které v celkové přesvědčivosti vystoupení hrají významnou roli, ovšem jak už jsme zmínili, zkoumání intonace by vydalo na další samostatnou práci (viz 2.5.2). Podobně jako Vuorikoski tedy využíváme dostupnosti nahrávek zahrnutých v našem korpusu: všechny použité projevy jsou veřejně dostupné a prozodické charakteristiky jednotlivých projevů necháváme čtenářům k vlastnímu posouzení (odkazy na jednotlivé rozpravy jsou uvedeny v tabulce 5).

3.4. PILOTNÍ VÝZKUM A ANALÝZA

Po transkripci jsme již přistoupili k samotné analýze. Vzhledem k obrovské rozmanitosti prostředků konativní funkce jsme se rozhodli provést pilotní výzkum, jehož cílem bylo vytvořit použitelný jednotný rámec pro analýzu výchozích a tlumočených projevů. Pro pilotní výzkum jsme využili projevy z plenárního zasedání konaného 6. července 2016, konkrétně z rozpravy nazvané „Představení priorit slovenského předsednictví Rady“. Pilotní výzkum zahrnuje tři anglické projevy o délce 7:45 minut a jejich tlumočení a čtyři české projevy o celkové délce 7:23 minut a jejich tlumočené verze. Excerpta z jednotlivých projevů jsou označována iniciálami mluvčích, případně i číslem, pokud je v korpusu zahrnuto více projevů od stejného mluvčího (viz tabulka 1). V následujících oddílech podrobněji popisujeme provedenou analýzu jednoho českého a jednoho anglického projevu a jejich tlumočených verzí do příslušných jazyků. Nakonec hodnotíme výsledky celého pilotního výzkumu a popisujeme z nich odvozený analytický rámec použitý v empirické části této práce.

3.4.1. ANALÝZA VÝCHOZÍCH PROJEVŮ

Prvním krokem při analýze výchozího projevu bylo zařazení výchozího projevu do jedné ze tří kategorií na ose mluvenosti-psanosti podle Kopczyňského (viz 2.5.2): nepřipravený mluvený projev (a), zčásti připravený mluvený projev s poznámkami (b) a psaný projev určený k orálnímu přednesu (c), přičemž čtvrtá kategorie – psaný projev určený pro psaná

média – pro náš korpus není relevantní. Jako příklad analýzy anglického výchozího textu uvádíme projev Ashleyho Foxe (délka 3:56 minuty): v tomto případě se jedná o čtený projev:

	Mr President, <u>much has been said</u> over the last two weeks regarding the referendum in the United Kingdom. <u>Things have been said</u> in the <u>heat of the moment</u> (2), <u>strong feelings have been expressed</u> on all sides, <u>emotions have been running high</u> (1). All this has been understandable. <u>As you know</u> (3), <u>I supported</u> (4) Britain's membership of the European Union and <u>I'd hoped</u> (5) for a different result. But we have a clear <u>decision</u> , and it is a <u>decision</u> (6) that <u>must be respected</u> (7). <u>We now need to move on</u> (8).	(1) syntaktický paralelismus (úvod + triáda) (S) ¹⁰ (2) idiom (L) (3) 2. osoba (S) (4) podpora (S) (5) lítost (S) (6) opakování lexikálních jednotek (L) (7) výzva (S) (8) výzva (S)
(9) vokativ (S)	<u>Prime Minister</u> (9), the Slovak Presidency of the Council comes at a <u>critical</u> time. Your government has a <u>crucial</u> (10) role to play in re-setting the terms of the debate and looking forwards, not back. <u>As we consider the future, we should bear in mind</u> (11) the words of Her Majesty the Queen, speaking just a few days ago. She said this: " <u>One hallmark of leadership in such a fast-moving world is allowing sufficient room for quiet thinking and contemplation, which can in turn enable deeper, cooler consideration of how challenges and opportunities can best be addressed</u> (12)". <u>As we look ahead</u> (13), <u>we need</u> (14) that <u>deeper, cooler consideration</u> (15) in our reflections on the future of the European Union and its relationship with the United Kingdom.	(10) hodnotící lexikální jednotky (L) (11) výzva (S) (12) citace (T) (13) syntaktický paralelismus (S) (14) výzva (S) (15) parafráze (T)
(16) výzva (S)	<u>We need to reflect</u> (16) on the meaning of the referendum and how it expresses <u>not just the concerns of the British people, but concerns felt by millions across the continent</u> (17). <u>Many want an effective European Union, but they want a limited European Union</u> (18). That is the kind of reform that <u>my Group will continue to champion</u> (19). Discussions will shortly begin on the United Kingdom's departure from the Union. <u>We should be conscious</u> (20) that <u>we are not simply discussing a technocratic withdrawal agreement; we are laying the foundations of a new relationship</u> (21) between the UK and the EU.	(17) gradace (S) (18) syntaktický paralelismus (S) (19) závazek (S) (20) výzva (S) (21) syntaktický paralelismus (S)
(22) výzva (S)	In the United Kingdom, <u>we must</u> (22) maintain our best traditions of internationalism. The country I know and <u>love</u> is <u>tolerant</u> and <u>welcoming</u> , and <u>this must not change</u> (24). <u>I deplore</u> (25) the racist	(24) výzva (S)
(25) odsouzení (S)		

¹⁰ S = syntaktická rovina; L = lexikální rovina, T = textová úroveň

and xenophobic actions of a small minority we have recently witnessed. While Britain has chosen (26) to leave the European (26) metonymie (L) Union, it has not voted to leave behind its traditional values of (23) opakování lexikálních jednotek s pozitivními konotacemi (L) decency and of respect for all those who live amongst us and who make such a positive (23) contribution to our country. In so many areas, we share mutual interests such as developing a thriving global economy, fighting terrorism and promoting a cleaner environment (27). So whilst the discussions will be detailed and (27) enumerace (triáda) (S) complex, let us all approach (28) them in a positive and constructive spirit. Let us build (29) a renewed partnership (29) imperativ (S) between the United Kingdom and the European Union based on (30) enumerace (triáda) (S) our shared values, our history of cooperation and our long-standing friendships (30).

Jako příklad analýzy českého výchozího textu uvádíme projev Kateřiny Konečné (délka 2:28 minuty), přičemž mluvčí svůj projev opět čte:

Historicky první předsednictví Slovenské republiky nemohlo (1) lítost (S) (2) výzva (S) bohužel (1) přijít v těžší čas. Slovensko se teď musí věnovat primárně potencionálnímu brexitu v době, kdy zároveň čelíme migrační krizi, která nás stojí mnoho sil.

Před Evropou přitom leží tolik jiných výzev, ale na ty dech, dech¹¹ (3) metafora (L) již nezbývá (3). Není čas na stírání ekonomických rozdílů mezi (4) enumerace (triáda) (S) zemími z východu a západu, severem a jihem, starými a novými (5) opakování členskými zeměmi (4). Žijeme v době, která prohlubuje staré lexikálních jednotek dělicí linie (6), v době (5), kdyby se, kdy bychom se je měli snažit (L) smazávat (7) a společně čelit výzvám nového tisíciletí. (7) výzva (S)

(8) naděje (S) Doufám (8), že díky slovenskému předsednictví všichni pochopí, že země Visegrádské čtyřky nejsou nepřáteli (9) Evropy. My také (9) lítost (L) chceme žít v míru a prosperitě. Máme však svá politická specifika (10) výzva (S) a žádáme (10), aby byla respektována. Nejsme nesolidární. (11) syntaktický Nejsme nezodpovědnými solitéry. Nejsme ti (11), kdo odchází, paralelismus (triáda) (S) když je doba zlá. Od roku 2004 tu s vámi sedíme a hledáme řešení evropských problémů.

¹¹ Při analýze jsme využívali nahrávky projevů: zde by se podle transkripce mohlo zdát, že se jedná o záměrné opakování lexikální jednotky: *na ty dech, dech již nezbývá*. Z nahrávky ovšem jasně vyplývá, že jde o přeřeknutí, proto jsme podobné jevy do studovaných prostředků nezahrnovali.

<u>(12) vokativ (S)</u>	<u>Dámy a pánové (12)</u> , <u>všichni chceme (13)</u> často to samé, ale zdá	<u>(14) eufemismus</u>
<u>(13) přání (S)</u>	se, <u>že občas nemluvíme stejným jazykem (14)</u> . <u>Chci v tuto (15)</u>	<u>(L)</u>
<u>(16) 2. osoba (S)</u>	chvíli jen to, <u>abyste věděli (16)</u> , že zemí ze střední a východní	<u>(15) přání (S)</u>
<u>(18) naděje (S)</u>	Evropy <u>odmítají být brány (17)</u> jako země druhé kategorie, a	<u>(17) odmítnutí (S)</u>
	upřímně <u>doufám (18)</u> , že vám slovenské předsednictví dokáže, že	
	nejsme.	
<u>(19) vokativ (S)</u>	A jedna poznámka na závěr, <u>pane premiére (19)</u> . <u>Pokud mluvíte</u>	<u>(20) 2. osoba (S)</u>
<u>(22) personifikace</u>	<u>(20)</u> o pozitivní a prospěšné agendě, <u>že chcete (21)</u> , aby v srdci	<u>(21) 2. osoba (S)</u>
<u>(L)</u>	<u>agendy (22)</u> byli občané Evropské unie, <u>vykašlete se na TTIP (23)</u> .	<u>(23) imperativ (S)</u>
<u>(24) opakování</u>	Je to <u>netransparentní, lobbistická a nesmyslná (24)</u> smlouva, která	
<u>lexikálních jednotek</u>	nikomu z občanů Evropské unie nic pozitivního nepřinese. <u>Budete</u>	<u>(25) 2. osoba (S)</u>
<u>s negativními</u>	<u>tím ztrácet čas (25)</u> , který <u>potřebujeme (26)</u> na řešení opravdu	<u>(26) výzva (S)</u>
<u>konotacemi (L)</u>	závažných problémů Evropské unie. Děkuji.	

Po analýze jsme pro výchozí texty vypočítali takzvané skóre přesvědčivosti: každému prostředku konativní funkce v původních projevech jsme přiřadili hodnotu 2. V anglickém projevu jsme identifikovali celkem 30 persvazivních prostředků, tudíž jeho skóre přesvědčivosti je 60. V českém projevu jsme jich identifikovali 26 a jeho skóre má tedy hodnotu 52. Tato skóre jsme následně využili k posouzení míry převodu konativní funkce v tlumočených projevech.

3.4.2. ANALÝZA TLUMOČENÝCH PROJEVŮ

Při analýze tlumočených projevů jsme posuzovali převod prostředků konativní funkce identifikovaných v původních projevech. Pokud byl daný prostředek zcela převeden i se svým persvazivním potenciálem, přiřadili jsme mu hodnotu 2 (tato kategorie zahrnovala přímé i nepřímé korespondence). Pokud byl daný prostředek převeden částečně, nepřesně či s nižším přesvědčovacím účinkem, přiřadili jsme mu hodnotu 1 (například byl převeden pouze doslovný význam metafory, výzva obsahující sloveso *muset* byla zeslabena použitím slovesa *potřeba* apod.). Opačné případy – kdy u daného prostředku došlo k intenzifikaci persvaze – jsme označovali hodnotou 3 (např. výzva se *should* jako *muset* apod.). V případech, kdy daný prostředek nebyl převeden vůbec, jinými slovy došlo k omisi, nebo byl převeden chybně, byl označen hodnotou 0. Při analýze jsme rovněž sledovali, zda tlumočený projev neobsahuje

další konativní prostředky bez opory v originálu: takové případy jsme označovali za adice, zařadili je do jedné z kategorií konativních prostředků v dané jazykové rovině a označili je hodnotou 1 pro tlumočený projev a hodnotou 0 ve výchozím projevu.

<p>Mr President, <u>much has been said</u> over the last two weeks regarding the referendum in the United Kingdom. <u>Things have been said in the heat of the moment</u> (2), <u>strong feelings have been expressed</u> on all sides, <u>emotions have been running high</u> (1). All this has been understandable. <u>As you know</u> (3), <u>I supported</u> (4) Britain's membership of the European Union and <u>I'd hoped</u> (5) for a different result. But we have a clear <u>decision</u>, and it is a <u>decision</u> (6) that <u>must be respected</u> (7). <u>We now need to move on</u> (8).</p>	<p>Pane předsedo, <u>hodně zde bylo řečeno</u> (1) synt. par. (1) v posledních dvou týdnech o referendu ve Spojeném království. <u>Věci zazněly ve velkých emocích</u> (2), <u>vyjadřovaly se velice silné názory</u> na obou dvou stranách, <u>emoce byly obrovské</u> (1) a to je samozřejmě vše velice pochopitelné. <u>Jak víte</u> (3), tak <u>já jsem podporoval</u> (4) členství Británie v Evropské unii. <u>Bohužel je výsledek jiný</u> (5), máme před sebou jasné <u>rozhodnutí</u> a je to <u>rozhodnutí</u> (6), které <u>je potřeba respektovat</u> (7). <u>Nyní je potřeba posunout se dále</u> (8).</p>	<p>(1) synt. par. (1) (2) idiom (1) (3) 2. osoba (2) (4) podpora (2) (5) lítost (2) (6) opakování lex. jedn. (2) (7) výzva (1) (8) výzva (1)</p>
---	---	--

<p><u>Prime Minister</u> (9), the Slovak Presidency of the Council comes at a <u>critical</u> time. Your government has a <u>crucial</u> (10) role to play in re-setting the terms of the debate and looking forwards, not back. <u>As we consider the future, we should bear in mind</u> (11) the words of Her Majesty the Queen, speaking just a few days ago. She said this: "<u>One hallmark of leadership in such a fast-moving world is allowing sufficient room for quiet thinking and contemplation, which can in turn enable deeper, cooler consideration of how challenges and opportunities can best be addressed</u> (12)". <u>As we look ahead</u> (13), <u>we need</u> (14) that <u>deeper, cooler consideration</u> (15) in our reflections on the future of the European Union and its relationship with the United Kingdom.</p>	<p><u>Pane premiére</u> (9), slovenské předsednictví v Radě přichází v <u>zásadní</u> okamžik. Vaše vláda sehraje <u>velice důležitou</u> (10) roli při znovu-nastavení podmínek diskuze a <u>musíte se dívat dopředu</u> (31), nikoliv dozadu. <u>Když budeme uvažovat o budoucnosti, budeme muset mít na paměti</u> (11) slova královny, která vystoupila před několika málo dny a řekla: „<u>Vedení v takto rychle se vyvíjejícím světě by mělo umožnit dostatečný prostor pro klidné zamýšlení, které by zase mělo umožnit chladnou hlavou zvážit výzvy a možnosti, a to, jak je nejlépe řešit</u> (12)“ S tím, <u>jak se díváme do budoucna</u> (13), je jasné, že <u>potřebujeme</u> (14) skutečně uvažovat <u>chladnou hlavou</u> (15) o budoucnosti v Evropské unii a také o vztazích se Spojeným královstvím.</p>	<p>(9) vokativ (2) (10) hodnotící lex. jedn. (2) (31) adice – imperativ (1) (11) výzva (3) (12) citace (2) (13) synt. par. (1) (14) výzva (2) (15) parafráze (2)</p>
--	--	--

<p><u>We need to reflect</u> (16) on the meaning of the referendum and how it expresses <u>not</u></p>	<p><u>Musíme se zamyslet</u> (16) nad smyslem referenda a na tom, nad tím, že <u>vyjadřuje</u></p>	<p>(16) výzva (3)</p>
--	--	-----------------------

just the concerns of the British people, but concerns felt by millions across the continent (17). Many want an effective European Union, but they want a limited European Union (18). That is the kind of reform that my Group will continue to champion (19). Discussions will shortly begin on the United Kingdom's departure from the Union. We should be conscious (20) that we are not simply discussing a technocratic withdrawal agreement; we are laying the foundations of a new relationship (21) between the UK and the EU.

In the United Kingdom, we must (22) maintain our best traditions of internationalism. The country I know and love is tolerant and welcoming, and this must not change (24). I deplore (25) the racist and xenophobic actions of a small minority we have recently witnessed. While Britain has chosen (26) to leave the European Union, it has not voted to leave behind its traditional values of decency and of respect for all those who live amongst us and who make such a positive (23) contribution to our country. In so many areas, we share mutual interests such as developing a thriving global economy, fighting terrorism and promoting a cleaner environment (27). So whilst the discussions will be detailed and complex, let us all approach (28) them in a positive and constructive spirit. Let us build (29) a renewed partnership between the United Kingdom and the European Union based on our shared values, our history of cooperation and our long-standing friendships (30).

nejenom obavy britských občanů, ale také obavy milionů lidí po celém kontinentě (17). Řada lidí si přejí efektivní Evropskou unii, ale přejí si ji také omezenější (18). To je přesně ta reforma, kterou moje skupina bude nadále prosazovat (19). Diskuze velice krátce začnou o tom, jak Spojené království z Unie vystoupí. Musíme mít na paměti (20), že nediskutujeme pouze o technokratickém vystoupení, technokratické smlouvě, ale že stavíme základ pro nový vztah (21) mezi Spojeným královstvím a EU.

Ve Spojeném království musíme navázat (22) na naše nejlepší tradice internacionalismu. Země, kterou znám a kterou miluji, je tolerantní, vítající a to se nesmí změnit (24). Odsuzuji (25) rasistické a xenofobní projevy vůči menšinám, již jsme byli nedávno svědky. Británie se sice rozhodla (26), že vystoupí z EU, ale nehlasovala pro to, aby nechala v pozadí své hodnoty, úctu a slušnost a důstojnost (23). V celé řadě oblastí sdílíme vzájemné společné zájmy, například prosperující ekonomika, boj s terorismem, podpora čistšího životního prostředí (27). Takže zatímco naše diskuze by měly být velice podrobné a budou určitě velice komplikované, je potřeba k nim přistoupit (28) pozitivně a konstruktivně. Vybudujeme (29) nové partnerství mezi Spojeným královstvím a Evropskou unií, které bude založeno na sdílených hodnotách, historie spolupráce a na našem dlouhodobém přátelství (30).

(17) gradace (2)
 (18) synt. par. (2)
 (19) závazek (2)
 (20) výzva (3)
 (21) syntaktický paralelismus (2)
 (22) výzva (2)
 (24) výzva (2)
 (25) odsouzení (2)
 (26) metonymie (2)
 (23) opakování lex. jedn. s pozitivními konotacemi (2)
 (27) enumerace (triáda) (2)
 (28) imperativ (1)
 (29) imperativ (2)
 (30) enumerace (triáda) (2)

Na základě výše uvedené analýzy jsme došli ke skóre přesvědčivosti i pro tlumočený projev: v případě tlumočení projevu Ashleyho Foxe do češtiny činilo 58, což je pouze o dva body méně než skóre projevu původního. Při analýze projevů tlumočených z češtiny do angličtiny jsme kromě výše popsaného postupu navíc posuzovali, zda se jedná o přímé tlumočení z češtiny do angličtiny, nebo o pilotáž. Následující projev Kateřiny Konečné byl tlumočen přímo do angličtiny.

<p>Historicky první předsednictví Slovenské republiky <u>nemohlo bohužel (1) přijít</u> v těžší čas. Slovensko <u>se teď musí věnovat (2)</u> primárně potencionálnímu brexitu v době, kdy zároveň čelíme migrační krizi, která nás stojí mnoho sil.</p>	<p>The first ever Presidency of Slovakia <u>could not have come (1)</u> in a harder time. Now, Slovakia <u>has to tackle (2)</u> a potential Brexit, while the migration crisis continues and costs us a lot of energy.</p>	<p>(1) <u>lítost (1)</u> (2) <u>výzva (2)</u></p>
<p>Před Evropou přitom leží tolik jiných výzev, ale na ty dech, <u>dech již nezbývá (3)</u>. Není čas na stírání ekonomických rozdílů mezi <u>zemími z východu a západu, severem a jihem, starými a novými členskými zeměmi (4)</u>. Žijeme <u>v době, která prohlubuje staré dělicí linie (6), v době (5)</u>, kdyby se, kdy bychom <u>se je měli snažit smazávat (7)</u> a společně čelit výzvám nového tisíciletí.</p>	<p>Meanwhile, there are so many challenges in front of Europe but we have <u>no energy left for them (3)</u>. There is no time for overcoming the economic gap <u>between the west and east, between the north and south, between old Member States and new Member States (4)</u>. We live <u>at a time (5)</u> that <u>strengthens the dividing lines (6)</u> although <u>we should try to remove them (7)</u> and tackle the challenges of the new millennium together.</p>	<p>(3) <u>metafora (1)</u> (4) <u>enumerace (triáda) (2)</u> (5) <u>opakování lex jedn. (1)</u> (6) <u>metafora (2)</u> (7) <u>výzva (2)</u></p>
<p><u>Doufám (8)</u>, že díky slovenskému předsednictví všichni pochopí, že země Visegrádské čtyřky <u>nejsou nepřáteli (9)</u> Evropy. My také chceme žít v míru a prosperitě. Máme však svá politická specifika <u>a žádáme (10)</u>, aby byla respektována. <u>Nejsme nesolidární. Nejsme nezodpovědnými solitéry. Nejsme ti (11)</u>, kdo odchází, když je doba zlá. Od roku 2004 tu s vámi sedíme a hledáme řešení evropských problémů.</p>	<p>I <u>hope (8)</u> that thanks to the Slovak Presidency, everyone will understand that the Visegrád countries <u>are not enemies (9)</u> of Europe. We, too, want to live in <u>peace and prosperity (27)</u> but we have our political specificities and <u>we require (10)</u> that they be respected. <u>It's not true that we lack solidarity, we are not irresponsible solitaires, we are not (11)</u> those who quit when the time is bad. Since 2004, we've been here with you and we participate in finding solutions to European problems.</p>	<p>(8) <u>naděje (2)</u> (9) <u>litotes (2)</u> (27) <u>adice – aliterace (1)</u> (10) <u>výzva (2)</u> (11) <u>syntaktický paralelismus (triáda) (1)</u></p>

Dámy a pánové (12), všichni chceme (13) často to samé, ale zdá se, že...občas nemluvíme stejným jazykem (14). Chci v tuto (15) chvíli jen to, abyste věděli (16), že zemí ze střední a východní Evropy odmítají být brány (17) jako země druhé kategorie, a upřímně doufám (18), že vám slovenské předsednictví dokáže, že nejsme. We all want (13) the same but sometimes it seems that we don't speak the same language (14). Now, the only thing that I want (15) is for you to know (16) that the countries of central and eastern Europe refuse to be treated (17) as second-rate countries and I hope (18) that the Slovak Presidency will show you that we are not second-rate (28). (12) vokativ (0)
(13) přání (2)
(14) eufemismus (2)
(15) přání (2)
(16) 2. osoba (2)
(17) odmítnutí (2)
(18) naděje (2)
(28) adice – opak.
lex. jedn. (1)

A jedna poznámka na závěr, pane premiére (19). Pokud mluvíte (20) o pozitivní a prospěšné agendě, že chcete (21), aby v srdci agendy (22) byli občané Evropské unie, vykašlete se na TTIP (23). Je to netransparentní, lobbistická a nesmyslná (24) smlouva, která nikomu z občanů Evropské unie nic pozitivního nepřinese. Budete tím ztrácet čas (25), který potřebujeme (26) na řešení opravdu závažných problémů Evropské unie. Děkuji. And a few words in conclusion, Prime Minister (19), if you talk (20) about positive and helpful agenda (22), if, if, if you are serious (21), then just ditch the TTIP (23). This is a pointless (24) treaty that will bring nothing positive to any European citizens. It will be just a waste of time for you (25), a time (29) that we need (26) to treat really serious problems of the European Union. Thank you. (19) vokativ (2)
(20) 2. osoba (2)
(21) 2. osoba (2)
(22) personifikace (1)
(23) imperativ (2)
(24) opak. lex. jedn.
s neg. kon. (1)
(25) 2. osoba (1)
(29) adice – opak.
lex. jedn. (1)
(26) výzva (2)

Tímto postupem jsme dospěli ke skóre přesvědčivosti tlumočeného projevu o hodnotě 46, tedy o 6 bodů méně než skóre původního projevu. V následujícím oddíle krátce představujeme celkové výsledky pilotního výzkumu.

3.4.3. VÝSLEDKY PILOTNÍHO VÝZKUMU

V původních anglických projevech jsme identifikovali celkem 66 prostředků konativní funkce a jejich celkové skóre přesvědčivosti tak činilo 132. Nejčastější byly prostředky v syntaktické rovině (47), dále v lexikální rovině (16) a nejméně časté v textové rovině (3). V původních anglických projevech zahrnutých do pilotního výzkumu jsme nezaznamenali žádné prostředky na fonetické a slovtvorné úrovni. Zde je přehled jednotlivých kategorií persvazivních prostředků dle jazykových úrovní:

Jazyková rovina	Kategorie persvazivních prostředků	Počet výskytů
Lexikální	idiom	4
	opakování lexikálních jednotek	3
	opakování lexikálních jednotek s pozitivními konotacemi	3
	metafora	2
	opakování lexikálních jednotek s negativními konotacemi	2
	metonymie	1
	opakování hodnotících lexikálních jednotek	1
	celkem	16
Syntaktická	výzva	14
	2. osoba	6
	imperativ	5
	syntaktický paralelismus	5
	enumerace	4
	gradace	2
	závazek/slib	2
	naděje/přání	2
	odsouzení/odmítnutí/nesouhlas	2
	souhlas/podpora/satisfakce	2
	lítost	1
	vokativ	1
	varování	1
	celkem	47
	Textová	citace
hierarchizace		1
parafráze		1
celkem		3
Celkem	66	

Tabulka 2: Přehled persvazivních prostředků v původních anglických projevech (pilotní výzkum)

V původních českých projevech jsme našli celkem 80 konativních prostředků: jejich skóre přesvědčivosti tak dosáhlo hodnoty 160. Nejčastěji zastoupené – podobně jako u anglických projevů – byly syntaktické prostředky (62), dále lexikální prostředky (14) a textové prostředky (3). Na rozdíl od původních anglických projevů jsme v českých projevech identifikovali i jeden prostředek v rovině fonetické a slovtvorné. V následující tabulce je uvedena distribuce jednotlivých persvazivních prostředků:

Jazyková rovina	Kategorie persvazivních prostředků	Počet výskytů
Fon. a sl.	odvozenina	1
	<i>celkem</i>	<i>1</i>
Lexikální	metafora	3
	personifikace	2
	opakování lexikálních jednotek s pozitivními konotacemi	2
	opakování lexikálních jednotek	2
	nespisovnost	1
	opakování lexikálních jednotek s negativními konotacemi	1
	metonymie	1
	eufemismus	1
	litotes	1
	<i>celkem</i>	<i>14</i>
	Syntaktická	2. osoba
naděje/přání		10
syntaktický paralelismus		8
výzva/žádost		6
souhlas/podpora/satisfakce		6
imperativ		4
vokativ		4
enumerace		3
odsouzení/odmítnutí/nesouhlas		3
gradace		2
lítost		2
varování		2
<i>celkem</i>		<i>62</i>
Text.		aluze
	vnitřní intertextovost	2
	<i>celkem</i>	<i>3</i>
<i>Celkem</i>		<i>80</i>

Tabulka 3: Přehled persvazivních prostředků v původních českých projevech (pilotní výzkum)

Skóre přesvědčivosti u tlumočení v obou směrech bylo velice vysoké: celkem 124 (z původních 132, tzn. 94 %) ve směru z angličtiny do češtiny a celkem 140 ve směru z češtiny do angličtiny (z původních 160, tzn. 88 %). U tlumočení do angličtiny se jednalo výhradně o přímé tlumočení do anglického jazyka, ne o pilotáž. Všechny anglické projevy byly čtené, zatímco mezi českými byly zastoupeny všechny tři kategorie, ovšem v pilotním výzkumu jsme nezaznamenali výraznější rozdíly v převodu konativní funkce při ST v závislosti na míře mluvenosti výchozího projevu.

Na tomto místě neuvádíme podrobné výsledky pilotního výzkumu i s příklady, které jsou zahrnuté do celkových výsledků empirické části této práce – zmiňujeme jenom několik zajímavých tendencí, které jsme dále ověřovali na větším vzorku. Dle skóre přesvědčivosti tlumočníci do češtiny naprostou většinu prostředků konativní funkce převedli. Nepřevedené lexikální prostředky zahrnovaly například metafory či idiomy. V rámci syntaktických prostředků docházelo k různým posunům především v kategorii výpovědí vyjadřujících postoj

a apelů, a to jak k intenzifikaci (např. *we should bear in mind* převedeno jako *budeme muset mít na paměti* (11)¹² apod.), tak ke zmírnění přesvědčovacího účinku daného prostředku (*decision that must be respected* jako *rozhodnutí, které je potřeba respektovat* (7) apod.). Textové přesvědčovací prostředky byly převedeny téměř beze ztráty. V tlumočených projevech jsme též zaznamenali případy adice, kdy tlumočník například zvýšil persvazivní potenciál projevu přidáním imperativu: *musíte se dívat dopředu* (31), který v originálu přítomen nebyl.

I v opačném směru – při tlumočení z češtiny do angličtiny – byla většina persvazivních prostředků převedena. Na lexikální úrovni opět způsobovaly jisté problémy například metafory či nespisovnost a docházelo k nezbytné simplifikaci při ST, a tím pádem i ke snížení přesvědčovacího potenciálu například u různých typů opakování lexikálních jednotek či syntaktického paralelismu. Rovněž jsme identifikovali několik případů zmírnění i intenzifikace zkoumaných prostředků. Téměř všechny textové prostředky byly opět do CJ převedeny. Také jsme zaznamenali adice různých typů – například opakování lexikálních jednotek či syntaktický paralelismus, které pak v důsledku sloužily jako kompenzace pro simplifikaci jiných přesvědčovacích prostředků. Nyní tedy můžeme shrnout analytický rámeček využitý v empirické části této práce.

3.4.4. ANALYTICKÝ RÁMEČEK

Na základě poznatků z literatury a pilotního výzkumu jsme dospěli k následujícímu analytickému rámci, který jsme používali pro analýzu převodu konativní funkce při simultánním tlumočení mezi jazykovou dvojicí čeština – angličtina (viz tabulka 4). Jednotlivé kategorie nejsou v této práci vnímány exkluzivně – persvazivní prostředky mohou vykazovat znaky více z nich: v takových případech jednu z kategorií vnímali jako nadřazenou, přičemž tento jev komentujeme v empirické části (imperativ, 2. osoba). Některé kategorie jsme sledovali pouze na příznakových pozicích v projevu (vokativ). Mezi zkoumané parametry patřila i míra mluvenosti výchozích projevů, forma tlumočení u projevů tlumočených z češtiny do angličtiny a rovněž jsme sledovali i doslovná tlumočnická řešení.

---

¹² (11) = číslo příkladu ve vzorové analýze

Jazyková rovina	Zkoumané prostředky konativní funkce
Fonetická a slovtvorná	<i>Fonetické</i>
	aliterace
	slovní hříčka
	<i>Slovtvorné</i>
	odvozenina
	kompozitum
Lexikální	<i>Opakování lexikálních jednotek</i>
	opakování lexikálních jednotek
	opakování lexikálních jednotek s pozitivními konotacemi
	opakování lexikálních jednotek s negativními konotacemi
	opakování hodnotících lexikálních jednotek
	<i>Obrazná pojmenování</i>
	metafora
	personifikace
	metonymie
	synekdocha
	přirovnání
	hyperbola
	litotes
	eufémismus
	<i>Další</i>
	idiomy
	fakta, čísla, superlativy
nespisovnost/hovorovost	
Syntaktická	<i>Gramatické kategorie</i>
	vokativ
	imperativ
	2. osoba
	<i>Figury</i>
	řečnická otázka
	řečnická odpověď
	gradace
	enumerace
	syntaktický paralelismus
	<i>Výpovědi vyjadřující postoj a apely</i>
	výzva/žádost
	souhlas/podpora/satisfakce
	varování
	závazek/slib
	lítost
	naděje/přání
odsouzení/odmítnutí/nesouhlas	
Textová	<i>Intertextové prvky</i>
	citace
	parafráze
	aluze
	vnitřní intertextovost
	příslolí a rčení
	<i>Další</i>
	humor
hierarchizace	

Tabulka 4: Přehled zkoumaných prostředků

Plenární zasedání	Odkaz
<u>Plenární zasedání dne 2016-01-18</u>	http://www.europarl.europa.eu/plenary/CS/vod.html?mode=unit&vodLanguage=CS&startTime=20160118-22:58:17-663#
<u>Plenární zasedání dne 2016-02-03</u>	http://www.europarl.europa.eu/plenary/CS/vod.html?mode=chapter&vodLanguage=CS&startTime=20160203-09:04:29-530#
<u>Plenární zasedání dne 2016-02-24</u>	http://www.europarl.europa.eu/plenary/CS/vod.html?mode=unit&vodLanguage=CS&startTime=20160224-22:21:48-813#
<u>Plenární zasedání dne 2016-03-07</u>	http://www.europarl.europa.eu/plenary/CS/vod.html?mode=chapter&vodLanguage=CS&startTime=20160307-23:06:04-932#
<u>Plenární zasedání dne 2016-03-09</u>	http://www.europarl.europa.eu/plenary/CS/vod.html?mode=chapter&vodLanguage=CS&startTime=20160309-09:06:50-316#
<u>Plenární zasedání dne 2016-04-12</u>	http://www.europarl.europa.eu/plenary/CS/vod.html?mode=chapter&vodLanguage=CS&startTime=20160412-08:31:42-916
<u>Plenární zasedání dne 2016-04-12 - Vysvětlení hlasování</u>	http://www.europarl.europa.eu/plenary/CS/vod.html?mode=unit&vodLanguage=CS&startTime=20160412-13:29:38-853#
<u>Plenární zasedání dne 2016-04-14</u>	http://www.europarl.europa.eu/plenary/CS/vod.html?mode=chapter&vodLanguage=CS&startTime=20160414-15:04:23-528#
<u>Plenární zasedání dne 2016-04-27</u>	http://www.europarl.europa.eu/plenary/CS/vod.html?mode=chapter&vodLanguage=CS&startTime=20160427-22:53:49-087#
<u>Plenární zasedání dne 2016-05-09</u>	http://www.europarl.europa.eu/plenary/CS/vod.html?mode=chapter&vodLanguage=CS&startTime=20160509-22:25:34-549#
<u>Plenární zasedání dne 2016-06-22</u>	http://www.europarl.europa.eu/plenary/CS/vod.html?mode=chapter&vodLanguage=CS&startTime=20160622-21:40:20-815#
<u>Plenární zasedání dne 2016-07-06</u>	http://www.europarl.europa.eu/plenary/CS/vod.html?mode=chapter&vodLanguage=CS&startTime=20160706-09:13:45-179
<u>Plenární zasedání dne 2016-09-14</u>	http://www.europarl.europa.eu/plenary/CS/vod.html?mode=chapter&vodLanguage=CS&startTime=20160914-18:57:07-639#
<u>Plenární zasedání dne 2016-09-15 - Vysvětlení hlasování</u>	http://www.europarl.europa.eu/plenary/CS/vod.html?mode=unit&vodLanguage=CS&startTime=20160915-12:46:03-777#
<u>Plenární zasedání dne 2016-10-05</u>	http://www.europarl.europa.eu/plenary/CS/vod.html?mode=chapter&vodLanguage=CS&startTime=20161005-09:06:18-236
<u>Plenární zasedání dne 2016-10-26</u>	http://www.europarl.europa.eu/plenary/CS/vod.html?mode=chapter&vodLanguage=CS&startTime=20161026-16:17:07-927#
<u>Plenární zasedání dne 2016-11-21</u>	http://www.europarl.europa.eu/plenary/CS/vod.html?mode=chapter&vodLanguage=CS&startTime=20161121-22:01:45-280#
<u>Plenární zasedání dne 2016-12-01</u>	http://www.europarl.europa.eu/plenary/CS/vod.html?mode=chapter&vodLanguage=CS&startTime=20161201-09:00:45-578#
<u>Plenární zasedání dne 2016-12-14</u>	http://www.europarl.europa.eu/plenary/CS/vod.html?mode=chapter&vodLanguage=CS&startTime=20161214-18:36:08-147#
<u>Plenární zasedání dne 2016-12-15 - Vysvětlení hlasování</u>	http://www.europarl.europa.eu/plenary/CS/vod.html?mode=chapter&vodLanguage=CS&startTime=20161215-12:37:49-364#

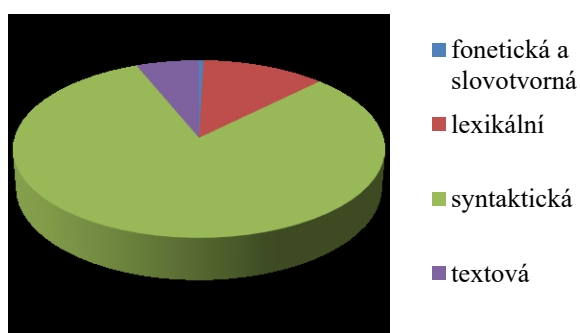
Tabulka 5: Přehled odkazů na videozáznamy plenárních zasedání

4. PŘEVOD KONATIVNÍ FUNKCE V SIMULTÁNNÍM TLUMOČENÍ

4.1. CHARAKTERISTIKA VÝCHOZÍCH PROJEVŮ

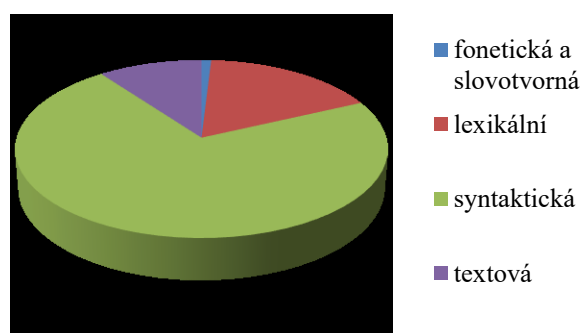
V původních českých projevech jsme identifikovali celkem 453 persvazivních prostředků. Naprostou většinu z nich tvořily syntaktické prostředky, s velkým odstupem následované lexikálními prostředky a textovými prostředky. Prostředky na fonetické a slovtvorné úrovni se vyskytovaly výjimečně. Pořadí prostředků podle jazykových rovin bylo stejné i v případě původních anglických projevů, ovšem celkově jsme v nich našli větší počet prostředků konativní funkce: 530, to znamená o 15 % více. Podle použitého analytického rámce tedy angličtí mluvčí ve svých projevech využívali jazykové persvazivní prostředky častěji než čeští rétoři. Přehled konkrétních prostředků konativní funkce v původních projevech v obou jazycích je uveden v tabulce 6 a v tabulce 7. Podíváme-li se na poměrné zastoupení prostředků konativní funkce podle jazykových rovin (viz graf 1 a graf 2), je zřejmé, že kromě syntaktických prostředků, které byly v obou jazycích nejfrekventovanější, angličtí mluvčí v porovnání s českými častěji využívali přesvědčovací prostředky i v jiných rovinách.

Persvazivní prostředky v českých projevech dle jazykových rovin

Graf 1: Poměrné zastoupení persvazivních prostředků v českých projevech dle jazykových rovin

Persvazivní prostředky v anglických projevech dle jazykových rovin

Graf 2: Poměrné zastoupení persvazivních prostředků v anglických projevech dle jazykových rovin

Jazyková rovina	Prostředky konativní funkce v českých projevech	Počet výskytů
Fonetická a slovtvorná	<i>Fonetické</i>	1
	aliterace	1
	slovní hříčka	0
	<i>Slovtvorné</i>	1
	odvozenina	1
	kompozitum	0
Lexikální	<i>Opakování lexikálních jednotek</i>	31
	opakování lexikálních jednotek	20
	opakování lexikálních jednotek s pozitivními konotacemi	5
	opakování lexikálních jednotek s negativními konotacemi	4
	opakování hodnotících lexikálních jednotek	2
	<i>Obrazná pojmenování</i>	13
	metafora	4
	personifikace	2
	metonymie	2
	hyperbola	2
	litotes	2
	eufemismus	1
	synekdocha	0
	přírovnání	0
	<i>Další</i>	11
	idiomy	8
	nespisovnost/hovorovost	3
	fakta, čísla, superlativy	0
	Syntaktická	<i>Gramatické kategorie</i>
2. osoba		16
imperativ		15
vokativ		14
<i>Figury</i>		63
syntaktický paralelismus		30
enumerace		14
gradace		9
řečnická otázka		8
řečnická odpověď		2
<i>Výpovědi vyjadřující postoj a apely</i>		260
výzva/žádost		71
souhlas/podpora/satisfakce		58
odsouzení/odmítnutí/nesouhlas		51
naděje/přání		39
varování		24
lítost	11	
závazek/slib	6	
Textová	<i>Intertextové prvky</i>	25
	vnitřní intertextovost	16
	aluze	7
	citace	2
	parafráze	0
	příslloví a rčení	0
	<i>Další</i>	3
	hierarchizace	2
	humor	1
Celkem	453	

Tabulka 6: Přehled persvazivních prostředků v českých projevech

Jazyková rovina	Prostředky konativní funkce v českých projevech	Počet výskytů
Fonetická a slovtvorná	<i>Fonetické</i>	3
	aliterace	2
	slovní hříčka	1
	<i>Slovtvorné</i>	2
	odvozenina	1
	kompozitum	1
Lexikální	<i>Opakování lexikálních jednotek</i>	42
	opakování lexikálních jednotek	21
	opakování lexikálních jednotek s negativními konotacemi	12
	opakování lexikálních jednotek s pozitivními konotacemi	6
	opakování hodnotících lexikálních jednotek	3
	<i>Obrazná pojmenování</i>	21
	metafora	16
	hyperbola	3
	metonymie	1
	personifikace	1
	litotes	0
	eufemismus	0
	synekdocha	0
	přírovnání	0
	<i>Další</i>	28
	idiomy	22
	nespisovnost/hovorovost	4
	fakta, čísla, superlativy	2
	Syntaktická	<i>Gramatické kategorie</i>
imperativ		27
2. osoba		26
vokativ		6
<i>Figury</i>		95
enumerace		32
syntaktický paralelismus		30
řečnická otázka		15
gradace		14
řečnická odpověď		4
<i>Výpovědi vyjadřující postoj a apely</i>		226
výzva/žádost		73
odsouzení/odmítnutí/nesouhlas		62
varování		36
souhlas/podpora/satisfakce		21
naděje/přání		16
lítost	9	
závazek/slib	9	
Textová	<i>Intertextové prvky</i>	41
	aluze	15
	vnitřní intertextovost	12
	citace	9
	parafráze	5
	příslloví a rčení	0
	<i>Další</i>	13
	hierarchizace	2
	humor	11
Celkem	530	

Tabulka 7: Přehled persvazivních prostředků v anglických projevech

4.1.1. PROSTŘEDKY VE FONETICKÉ A SLOVOTVORNÉ ROVINĚ

Jak již bylo řečeno, persvazivní prostředky ve fonetické a slovotvorné rovině se v obou jazycích vyskytovaly spíše výjimečně:

Only coordinated and concerted EU action can begin to address this issue. (MHa)

V tomto příkladu aliterace zdůrazňuje výpověď vyjadřující výzvu. I ve všech ostatních výskytech byla aliterace použita u premodifikujících přídavných jmen.

V obou jazycích se jako produktivní základ pro odvozování neologických odvozenin ukázalo kompozitum *brexit*. Jeden z českých mluvčích použil výraz *czexit* (PM3) – odvozeniny tohoto typu označující případný odchod členských států z EU ostatně existují i v dalších jazycích a pro mnoho různých států (*frexit* apod.). V angličtině jedna z mluvčích tuto lexikální jednotku dokonce užila jako sloveso: *we've brexited* (JA4).

4.1.2. PROSTŘEDKY V LEXIKÁLNÍ ROVINĚ

Na lexikální úrovni využívali výrazně více přesvědčovacích prostředků angličtí mluvčí: celkem 91 různých prostředků oproti 55 v českých projevech. Podíváme-li se na jejich poměrné zastoupení v obou jazycích, čeští mluvčí častěji užívali různé formy opakování lexikálních jednotek, zatímco v anglických projevech jsme naopak identifikovali více idiomů, přičemž zastoupení obrazných pojmenování bylo přibližně stejné (viz graf 3 a graf 4).

Graf 3: Poměrné zastoupení lexikálních persvazivních prostředků v českých projevech

Graf 4: Poměrné zastoupení lexikálních persvazivních prostředků v anglických projevech

Opakování lexikálních jednotek jako takové bylo charakteristické pro projevy v obou jazycích, například:

A whole generation of children, especially girls and young women, face a bleak future without education. The eight-year-old Yazidi girl I talked to on Saturday is desperate to go to school. We need to invest in her future and the future of all displaced children. (JW3)

Opakování lexikálních jednotek s pozitivními konotacemi se vyskytovalo přibližně stejně často v obou jazycích, zatímco opakování lexikálních jednotek s negativními konotacemi bylo typické spíše pro anglické projevy. V následujícím příkladu opakování slouží ke zdůraznění nesouhlasu a varování:

Cameron's and Tusk's vision for Europe is that of a race to the bottom and of disregard for the concept of human rights and equality. And along with the attacks on workers' rights and migrant rights contained in these proposals, the agenda of the British Government is to undermine human rights, as evident in its proposed repeal of the Human Rights Act which gives effect to the European Convention of Human Rights. (MA1)

V analyzovaných projevech jsme rovněž zaznamenali případy, kdy mluvčí opakovali hodnotící lexikální jednotky, kterými zdůrazňují naléhavost dané záležitosti, a v důsledku potom potřebu konat:

Jsem přesvědčen, že diskuse o nových pravidlech není důležitá jen pro Británii, ale má zásadní význam pro celou Evropskou unii, a to zdaleka ne z důvodu hrozby odchodu Británie z Evropské unie. [...] Je skutečně nejvyšší čas se vážně zabývat tím, jak by měla Unie fungovat. [...] Neschopnost rychle jednat v krizových situacích, jako byla Ukrajina, nebo současné tápání v uprchlické krizi jen zvyšuje nezbytnost změny vnitřních pravidel fungování. Přijetí nových pravidel pro Británii je pro mne skutečnou šancí potřebných změn pro celou Evropu. (ET1)

Jak už bylo zmíněno, používání idiomů bylo typické především pro anglické projevy, přičemž se často jednalo o hovorové idiomy, jako v níže uvedeném příkladu, ve kterém se vyskytují dokonce dva. Mluvčí jimi zdůrazňuje svůj nesouhlas s kroky britské vlády v souvislosti s brexitem:

We are being led up the garden path so that we can all bark up the wrong tree. (GB3)

Kromě hovorových idiomů se v obou jazycích nespisovné či hovorové výrazy vyskytovaly spíše výjimečně a ve většině případů se podle nás jednalo spíše o důsledek idiolektu daného řečníka než o záměrnou aktualizaci projevu za účelem zvýšení jeho přesvědčivosti. Nigel Farage ve svých projevech užíval nespisovný zkrácený tvar složeného budoucího času *gonna* (NF1, NF2), Tomáš Zdechovský zase nespisovné koncovky a tvary, např. *abysme*; *zavíst mechanismus* (TZ3, TZ6).

Ve zkoumaném vzorku jsme zaznamenali pouze dva případy, kdy se mluvčí snažili posluchače přesvědčit kombinací faktu, konkrétního čísla a superlativu, a to pouze v angličtině:

According to Agri Europe, a UK-based agricultural consultancy, only 10 percent of the most efficient UK farms would survive in their current form once the common agricultural policy subsidies are removed. (PB)

Nefrekventovanějším obrazným pojmenováním v obou jazycích byla metafora. Výrazné zastoupení měla v anglických projevech. Zajímavým příkladem je metafora potápějícího se Titaniku pro Evropskou unii, kterou mluvčí v průběhu celého projevu různě modifikovala:

The UK is about to leave the sinking Titanic and I worry there aren't enough lifeboats left for your children and citizens. There are 65 million migrants in the world looking

for a new home, and they all want to land on the mother ship. [...] Finally when the Titanic sinks along with Western civilisation you will have achieved your goal and genuine child refugees will have been cast adrift, and that's a real shame. (JA3)

V češtině i v angličtině jsme zaznamenali několik výskytů hyperboly, například:

Měli bychom zapojit naše další nástroje, které máme k řešení tohoto problému, protože bez skutečných preventivních opatření a potom následných opatření, které budeme realizovat při řešení problému dětí, tak se neposuneme skutečně ani o milimetr dál. (SP4)

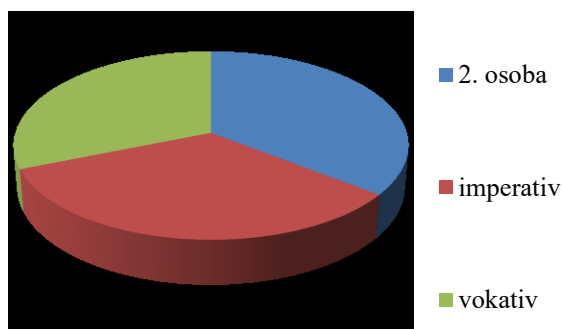
Spíše okrajově mluvčí v projevech používali další obrazná pojmenování (personifikace, metonymie, eufemismus) včetně litotesu, v tomto případě hraničícího s hyperbolou:

Lidé ze střední a východní Evropy nejsou žádný necivilizovaný domorodý kmen. (KK1)

4.1.3. PROSTŘEDKY V SYNTAKTICKÉ ROVINĚ

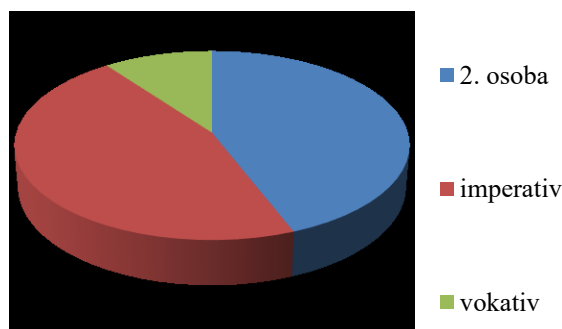
Syntaktické prostředky tvořily v analyzovaných projevech zdaleka nejčetnější skupinu persvazivních prostředků. V rámci syntaktických přesvědčovacích prvků jsme rozlišovali tři skupiny prostředků, z níž první jsme souhrnně označili jako gramatické kategorie. V porovnání s anglickými projevy byly české projevy charakteristické častým užitím vokativu (viz graf 5 a graf 6).

Syntaktické prostředky v českých projevech: gramatické kategorie

Graf 5: Poměrné zastoupení syntaktických prostředků v rámci kategorie gramatických kategorií v českých projevech

Syntaktické prostředky v anglických projevech: gramatické kategorie

Graf 6: Poměrné zastoupení syntaktických prostředků v rámci kategorie gramatických kategorií v anglických projevech

Vokativem – konkrétně oslovením předsedajícího, komisaře, kolegů a podobně – pochopitelně většina europoslanců své projevy začíná a často i ukončuje, spolu s případným poděkováním za pozornost. Do naší analýzy jsme ovšem zařadili pouze vokativy v průběhu projevu, které mají upoutat pozornost posluchačů. Zaprvé oslovení v průběhu projevu jsou na rozdíl od úvodních a závěrečných vokativů příznaková, zadruhé tlumočníci úvodní a závěrečná oslovení kvůli časové tísni často vynechávají, případně používají univerzální úvodní oslovení a podobně, což by naše výsledky zkreslilo. Vokativy zařazené do naší analýzy byly typické zejména pro české řečníky a často se pojily s používáním 2. osoby a výzvy:

Myslím si, že byste, paní komisařko, ve chvíli, kdy cítíme, jak je důležitý Schengen a že ho nesmíme ztratit, tak byste měli vzít v potaz názory veřejnosti a podle toho také vést debatu o tom, jaká další opatření při potírání uprchlické krize dávat na stůl a navrhopvat. (JP2)

Naopak použití imperativu bylo charakteristické spíše pro anglicky mluvící řečníky. Imperativy mohou plnit mnoho různých funkcí, například výzvy, varování atd. V rámci naší analýzy jsme imperativy, jakožto nejčistší gramatický projev konativní funkce podle Jakobsona (viz 2.1), považovali za kategorii nadřazenou jak výpovědím vyjadřujícím postoje a apelům, tak i kategorii 2. osoby. Přibližně polovinu všech výskytů imperativů v angličtině tvořily imperativy v inkluzivní 1. osobě množného čísla:

Let us send a clear signal that we are open to trade with Canada and then other countries. (SKa)

Poslední gramatickou kategorií, kterou jsme do našeho výzkumu zahrnuli, bylo používání 2. osoby, které opět považujeme za výrazný prostředek konativní funkce, a v rámci analýzy jsme ho opět nadřadili různým typům výpovědí vyjadřujících postoj a apelům, které řečníci 2. osobou často vyjadřují. Poměrné zastoupení používání této gramatické kategorie bylo v obou jazycích srovnatelné:

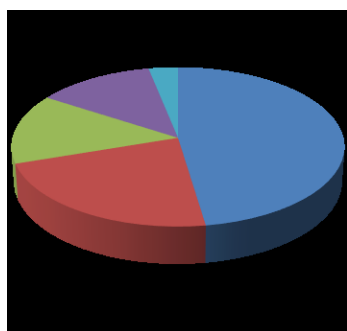
Já si vážím moudrosti slovenského předsednictví, která je v tom, že se chystáte řešit i ty věci, zejména v oblasti zdraví a životního prostředí, které by mohly způsobit velmi brzy mnohem horší krize, než které dneska vidíme. (PP)

V tomto příkladu je podle nás použití 2. osoby velmi sugestivní: řečník posluchače (zde konkrétně vrcholné představitele Slovenska, kteří přebírají předsednictví Rady) reálně vyzývá k tomu, aby řešili problémy, které jsou pro něj osobně důležité, ale tím, že použije 2. osobu, naznačuje, že to je jejich vlastní nápad.

Další syntaktickou kategorií byly řečnické figury, pro naše účely chápáné v širokém slova smyslu. Jak je vidět z grafu 7 a grafu 8, syntaktický paralelismus byl charakteristickou řečnickou figurou pro české mluvčí. V následujícím příkladu řečník opakuje podobnou syntaktickou strukturu třikrát, jde tedy o formu triády:

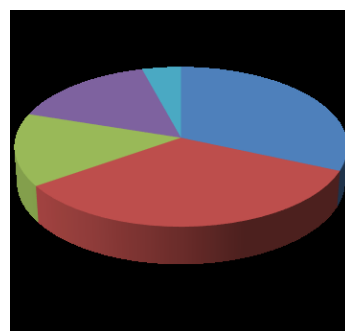
Dámy a pánové, když Česká republika vstupovala do Evropské unie, tak mnozí mi spoluobčané věřili, že členství v Evropské unii sníží korupci, že upevní demokracii v naší zemi, že přinese prosperitu. (PM1)

Syntaktické prostředky v českých projevech: figury

Graf 7: Poměrné zastoupení syntaktických prostředků v rámci kategorie figur v českých projevech

Syntaktické prostředky v anglických projevech: figury

Graf 8: Poměrné zastoupení syntaktických prostředků v rámci kategorie figur v anglických projevech

Naopak v angličtině se častěji uplatňovaly různé formy enumerací, opět v mnoha případech ve formě triády:

I had hoped that today's Council meeting would provide some solutions, some framework or some hope, but once again we see no resolution, nothing. (MHa)

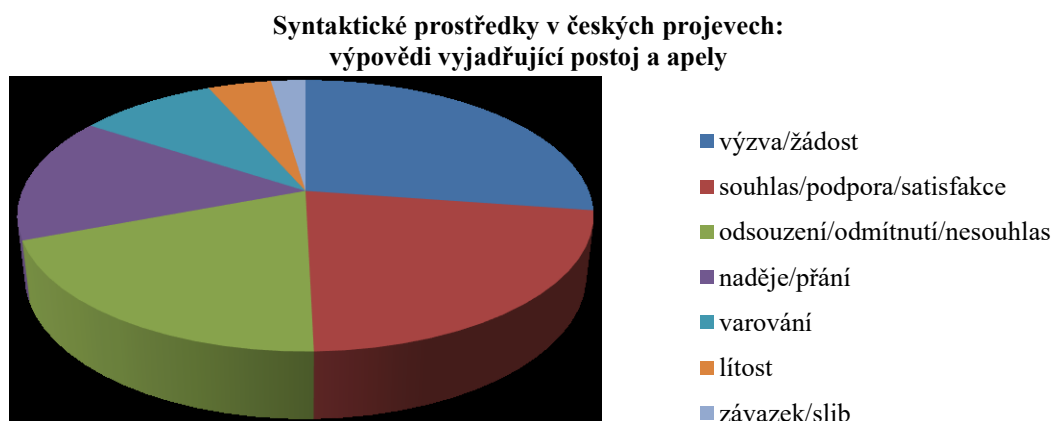
Gradace vyskytující se v našem korpusu měly často formu souvětí typu *not only but also*. V následujícím příkladu gradace v rámci příznakové, až téměř knižní syntaxe sloužila jako závěr projevu v rámci výpovědi vyjadřující varování:

If our leaders cannot frame a solution, extremely difficult though that may be, not only will the migrants suffer, so also will the EU itself. (MHa)

Poslední zkoumanou figurou byly řečnické otázky a odpovědi, opět více zastoupené v anglických projevech, přičemž přibližně čtvrtina otázek byla doprovázena odpovědí, jako v níže uvedeném příkladu, kde mluvčí řečnickou odpověď dále ozvláštnil použitím aktualizovaného idiomu:

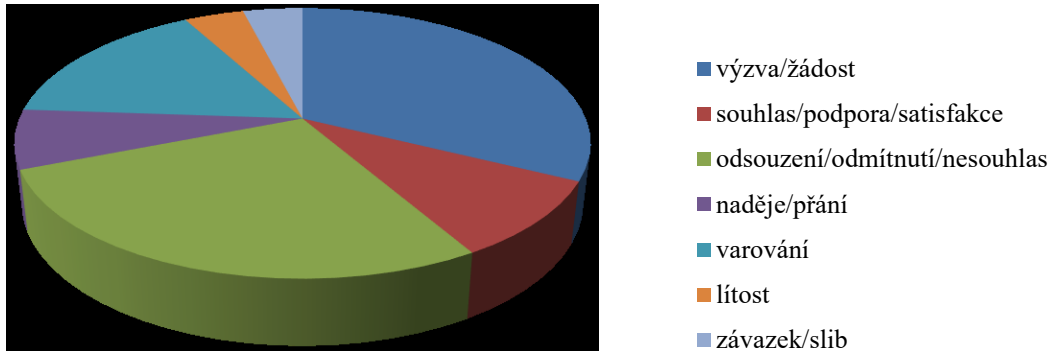
Would the British people vote for that? Not a snowball's chance in Hades. (NF1)

Poslední a nejfrekventovanější syntaktickou kategorií, a zároveň nejvíce zastoupenou studovanou kategorií jako takovou, byly různé výpovědi vyjadřující postoj a apely. Zajímavým zjištěním je, že v absolutních číslech byly četnější v českých projevech, a to i přesto, že konativních prostředků v českých projevech jsme identifikovali celkově méně než v anglických (viz graf 9 a graf 10).

Graf 9: Poměrné zastoupení syntaktických prostředků v rámci kategorie výpovědi vyjadřujících postoj a apely v českých projevech

**Syntaktické prostředky v anglických projevech:
výpovědi vyjadřující postoj a apely**

Graf 10: Poměrné zastoupení syntaktických prostředků v rámci kategorie výpovědi vyjadřujících postoj a apelů v anglických projevech

V obou jazycích řečníci takto nejčastěji vyjadřovali různé typy výzev a žádostí, v naprosté většině případů vyjadřovaných modálními slovesy. V rámci této kategorie hraje významnou roli podmět výzvy nebo žádosti, přičemž v našem korpusu se v mnoha případech jednalo o inkluzivní 1. osobu množného čísla:

Na druhou stranu bychom měli klást největší důraz na právě preventivní opatření, aby k těmto situacím nedocházelo, aby se skutečně takto obrovské číslo nezletilých bez doprovodu vydávalo na nebezpečnou cestu. (SP4)

Z analýzy rovněž vyplynulo, že čeští mluvčí častěji než angličtí prostřednictvím rozličných forem výpovědi vyjadřovali souhlas, podporu či satisfakci, například:

To, že budou mít přístup na pracovní trh v Turecku, je dobrá zpráva. (JZ)

Naopak v anglických projevech jsme zaznamenali častější vyjadřování odsouzení, odmítnutí či nesouhlasu, například:

The EU is blamed for crises, from economy to employment to migration, when it's Member States who block decisive and collective action, failing to implement what has been agreed. (NG)

Dále se v českých projevech v porovnání s anglickými častěji vyskytovala různá vyjádření naděje či přání, zpravidla obsahující slovesa typu *chtít*, *věřit* nebo *doufat*, například:

Věřím také, že společného pokroku dosáhneme v otázce Evropského aktu přístupnosti, který usnadní přístup ke zboží a službám lidem s postižením. (OS)

V angličtině jsme v porovnání s češtinou naopak zaznamenali vyšší zastoupení různých varování. Následující příklad dokonce obsahuje dvě varování, přičemž první z nich mluví ještě více zdůraznil gradací:

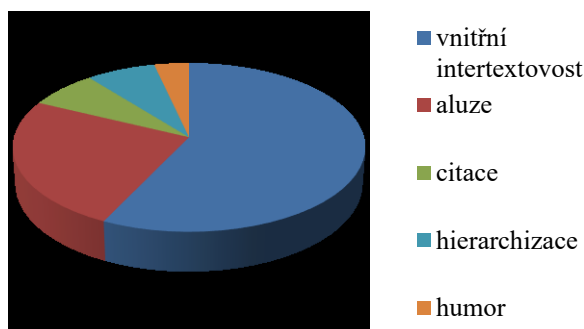
If visa-free access is agreed, many hundreds of thousands, or even perhaps millions of people, will come to Europe and very many – visa or no visa – will not leave. (GB4)

Poslední dva typy výpovědí – vyjadřujících závazek či slib a lítost – měly v obou jazycích podobné zastoupení a v porovnání s ostatními výše zmíněnými typy výpovědí se v našem korpusu vyskytovaly méně.

4.1.4. PROSTŘEDKY V TEXTOVÉ ROVINĚ

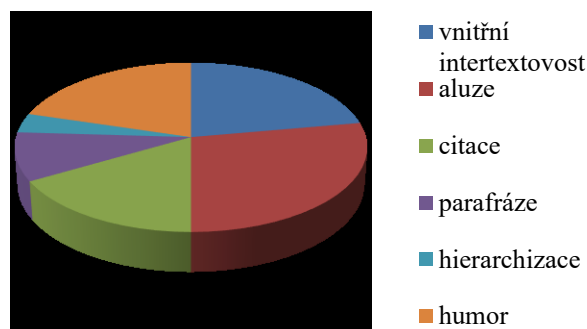
Jak už bylo naznačeno, angličtí řečníci používali více konativních prostředků v textové rovině než čeští, konkrétně takřka dvojnásobek. Z pohledu poměrného zastoupení jednotlivých textových prostředků jsme v angličtině zaznamenali pestřejší škálu různých textových prostředků (viz graf 11 a graf 12).

**Textové prostředky
v českých projevech**

Graf 11: Poměrné zastoupení textových prostředků v českých projevech

**Textové prostředky
v anglických projevech**

Graf 12: Poměrné zastoupení textových prostředků v anglických projevech

Čeští mluvčí často odkazovali na ostatní řečníky – takové případy jsme souhrnně označovali za vnitřní intertextovost:

Ale když slyším tady zdejší projevy některých poslanců, ptám se: Nejsme to my, poslanci, politici, který tady tuto nesnášlivost a tyto rozbroje vyvoláváme? (TZ5)

Naopak v anglických projevech jsme zaznamenali více případů různých aluzí, ať už k významným osobnostem (např. k Chamberlainovi (JA1), Schumanovi (JW2) apod.), nebo i k „obyčejným“ lidem. V níže uvedeném příkladu řečnice odkazuje k dětem, což považujeme za velmi účinný persvazivní prostředek umocňující následnou výzvu:

The eight-year-old Yazidi girl I talked to on Saturday is desperate to go to school. We need to invest in her future and the future of all displaced children (JW3)

Anglicky mluvící řečníci rovněž v porovnání s českými europoslanci hojně citovali authority (například britskou královnu (AF)), nebo i své oponenty, s cílem je zesměšnit, ale je třeba podotknout, že všechny tyto případy pocházely z projevů stejného mluvčího:

And the Prime Minister is saying: “We’ve got a red card. Isn’t that wonderful?” Well, what that means is that a majority of parliaments in the European Union can say to Mr Juncker that they don’t want one of his directives. (NF1)

V anglických projevech jsme zaznamenali i několik případů parafrází, například předchozí citace (AF). V níže uvedeném příkladu mluvčí uzavírá svůj projev parafrází výroku proslaveného z prezidentské kampaně bývalého amerického prezidenta Clintona:

In most international agreements, disputes or otherwise, it's "all about the economy, stupid". In the case of Brexit, it's "all about human rights, stupid". (MA1)

V rámci textových prostředků jsme analyzovali i různé formy humoru. Z analýzy vyplynul výrazně vyšší výskyt těchto prostředků v angličtině, oproti jedinému v češtině. Často se jednalo o ironická označení různých pojmů typu *the so-called refugees* (JA2) apod. V korpusu anglických projevů jsme zaznamenali i různé vtipné poznámky, v tomto případě zesměšňující neschopnost vrcholných představitelů dosáhnout dohody:

You know, when I saw reports of something not going very far, going round in circles for fear of being grounded, I wondered if they were talking about the summit itself, but it turns out they were talking about the yacht on which the leaders had their lunch.
(SKa)

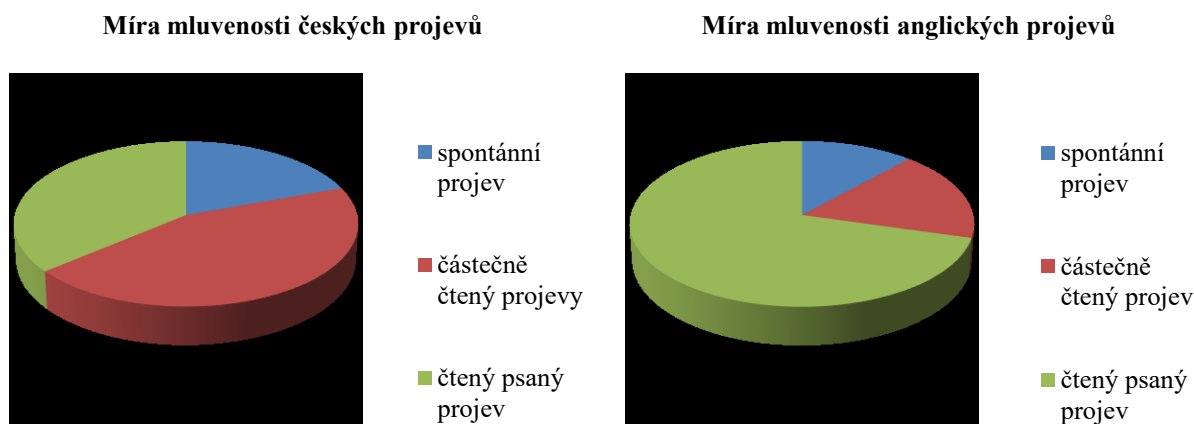
Angličtí i čeští řečníci jen výjimečně používali ke strukturaci svých projevů hierarchizaci v podobě číslování jednotlivých úseků:

Obsahoval dobrou míru kompromisů a myslím si, že to bylo řešení, které navazovalo zaprvé na již před půl rokem přijaté rozhodnutí, které se vztahovalo ve prospěch Itálie a Řecka, a zadruhé jaksi obsahovalo i jistou míru shody mezi členskými státy. (SP2)

4.1.5. MÍRA MLUVENOSTI VÝCHOZÍCH PROJEVŮ

Důležitým parametrem, který bylo třeba vzít v potaz, než jsme přistoupili k posouzení převodu konativní funkce při ST, bylo určit míru čtenosti, respektive psanosti, jednotlivých projevů, kterou jsme posuzovali na základě poslechu a videonahrávek, ze kterých je zřejmé, zda mluvčí drží v ruce papír, a nakolik svůj projev čte. Z celkem 36 českých projevů (viz graf 13) se u českých mluvčích nejčastěji jednalo o projevy, které sice měli připravené, ale četli je pouze částečně, jednalo se tedy o zčásti připravené mluvené projevy s poznámkami (16). Mnozí čeští mluvčí své projevy četli (13), ale relativně často se jednalo i o spontánní projevy (7). Charakteristickým rysem našeho dvojjazyčného korpusu byl výrazně vyšší počet ryze čtených projevů v angličtině. Z celkem 34 anglických projevů jich řečníci naprostou většinu četli (24), jenom 6 mluvčích svůj projev četlo částečně a 4 vystoupení jsme klasifikovali jako spontánní (viz graf 14). Je třeba podotknout, že rozdělení projevů na tyto tři

kategorie pro oba dva jazyky se pohybuje na kontinuu psanosti a mluvenosti, a mezi jednotlivými kategoriemi nejsou ostré hranice.

Graf 13: České projevy na ose mluvenosti-psanosti

Graf 14: Anglické projevy na ose mluvenosti-psanosti

4.2. SIMULTÁNNÍ TLUMOČENÍ Z ANGLIČTINY DO ČEŠTINY

Na základě našeho metodologického rámce (viz 3.4.2) jsme při simultánním tlumočení ve směru z angličtiny do češtiny zaznamenali 80% míru převodu konativních prostředků. V této kapitole popisujeme převod jednotlivých kategorií přesvědčovacích prostředků dle jazykových rovin. Souhrnné výsledky a přehled mír převodu pro jednotlivé skupiny prostředků jsou uvedeny v tabulce 8 v oddíle 4.4.

4.2.1. FONETICKÉ A SLOVOTVORNÉ PROSTŘEDKY

Míra převodu u fonetických a slovotvorných prostředků byla 50 %, což je nejnižší míra převodu v rámci jednotlivých jazykových rovin. V následujícím příkladu mluvčí užila neologické kompozitum *Camsham* (Cameron + sham), které tlumočník¹³ převedl nepříznačným lexikem:

Well, it's 'Camsham', and Labour will keep the white flag flying, along with the Greens and the remaining Lib Dem.

¹³ V této práci používáme označení „tlumočník“ v mužském rodě v generickém slova smyslu: mezi tlumočníky pochopitelně figurovaly i ženy.

Je to veliká ostuda. Já odsuzuji to, co tady řekla představitelka zelených. (JA1)

Dalším zajímavým případem byla slovní hříčka založená na označení vyjednávané výjimky pro Spojené království v oblasti migrace jako *emergency brake* (obsahuje v sobě tedy i metaforu):

Because just look at the substance of this: we have an emergency brake on migrant benefits. Wow! It was supposed to be a total ban on migrant benefits for up to 4 years, so it is hardly an emergency brake. It's more of a handbrake turn.

Protože když se podíváte na podstatu tohoto návrhu, vidíte tam tu záchrannou brzdu pro dávky – ale, ale – předtím se přece uvažovalo o úplném zákazu a jejich čerpání po 4 roky, takže nejde o žádnou záchrannou brzdu, je to taková příruční brzdička. (NF1)

Ačkoliv nejde o doslovný převod, považujeme tento příklad za zdařilé tlumočnické řešení, ve kterém byl plně zachován persvazivní potenciál tohoto konativního prostředku.

4.2.2. LEXIKÁLNÍ PROSTŘEDKY

Celková míra převodu lexikálních konativních prostředků činila 63 %. V této kapitole dále popisujeme převod lexikálních prostředků konativní funkce v rámci jednotlivých kategorií. Celková míra převodu pro různé formy opakování lexikálních jednotek byla 70 %. V případě opakování lexikálních jednotek, opakování lexikálních jednotek s pozitivními konotacemi a opakování hodnotících lexikálních jednotek, tlumočníci tyto prostředky ve většině případů převedli i s jejich persvazivním účinkem, například:

The country I know and love is tolerant and welcoming, and this must not change. [...] While Britain has chosen to leave the European Union, it has not voted to leave behind its traditional values of decency and of respect for all those who live amongst us and who make such a positive contribution to our country.

Země, kterou znám a kterou miluji, je tolerantní, vítající a to se nesmí změnit. [...] Británie se sice rozhodla, že vystoupí z EU, ale nehlasovala pro to, aby nechala v pozadí své hodnoty, úctu a slušnost a důstojnost. (AF)

U tohoto opakování lexikálních jednotek s pozitivními konotacemi tlumočník zpočátku převáděl lexikální jednotky doslovně, přičemž k *decency* a *respect* přidal další synonymum, kterým v důsledku kompenzoval ztrátu poslední jednotky *positive* ve vynechaném konci souvětí. Výjimku v rámci této kategorie představovalo opakování lexikálních jednotek s negativními konotacemi, které tlumočníci ve většině případů převáděli částečně, v následujícím příkladu v důsledku simplifikace:

I wish to draw your attention to the dire humanitarian situation of refugees living in appalling conditions in makeshift camps inside the European Union and on our borders. [...] Their plight is in direct contravention of the basic universal norms of human rights and dignity that this European Union was founded upon.

Já bych chtěla upozornit na špatnou momentální situaci uprchlíků v Evropě, kteří žijí ve strašlivých podmínkách, v provizorních kempech v Evropské unii a na našich hranicích. [...] A toto je pravým opakem toho, co si představujeme pod lidskými právy a lidskou důstojností. (MHa)

Zaznamenali jsme ovšem i velmi zdařilá řešení, mezi kterými vyčníval níže uvedený příklad, ve kterém tlumočník lexikum s negativními konotacemi převedl naprosto přesně a persvazivní potenciál tohoto prostředku byl plně zachován i v tlumočeném projevu:

Our Equality and Human Rights Commission said that the referendum campaign had, I quote, 'legitimised hate'. During the campaign, a young MP doing her job was shot and stabbed to death by a man consumed with hate, who, shockingly, on his conviction was supported by 60,000 tweets. [...] Politicians and leaders on both sides of the Atlantic and across the Union are again peddling hate and fear. It gives permission to others, who feed on this bile and who are deranged enough to think that it's acceptable.

Náš Výbor pro rovnost a lidská práva prohlásil, že kampaň před referendem, a teď cituji „legitimizovala nenávisť“.[...] Není to ale jenom Spojené království, politici a leaderi na obou stranách Atlantiku a v celé Evropské unii zase kupčí s nenávisť a strachem, což dává svolení dalším, kteří se živí touto žlučí, nebo kteří jsou natolik pomínutí, že to považují za přijatelné. (CB)

U idiomů byla míra převodu nižší (50 %), protože většinu idiomů tlumočníci převáděli částečně, v tomto případě to znamená ne idiomatically, například *elephant in the room* jako

věc, o které jsme nehovořili (JA2). V této kategorii docházelo stejně často k vynechávkám jako k úspěšnému převodu tohoto prostředku, který lze ilustrovat následujícím příkladem, kdy si tlumočník vzpomněl na ekvivalentní český idiom:

Mr Cameron is trying to sell a pig in a poke.

Pan Cameron tady prodává zajíce v pytli. (GB1)

V rámci obrazných pojmenování míra převodu dosáhla 67 %. Přibližně polovinu všech metafor tlumočníci do češtiny převedli. Nutno podotknout, že polovina z převedených metafor se nacházela v jediném projevu, v jehož průběhu mluvčí základní metaforu dále rozvíjela (viz příklad v kapitole 4.1.2). Následující příklad považujeme za vzorové tlumočnické řešení metafory:

When citizens of all the countries worry about an increasingly arrogant Russia, let us use fewer carrots and more sticks, speaking out on behalf of those Member States that share a border with an increasingly intimidating neighbour, showing Russia that their actions do not come without consequences.

Vůči Rusku použijme méně cukru a více biče. Ukažme Rusku, že jeho odstrašující akce nejsou bez důsledků. (SKa)

Z příkladu je ovšem zároveň vidět, že poté, co tlumočník vymyslel ekvivalentní metaforu, došlo k významnější simplifikaci následujícího úseku, pravděpodobně tedy z důvodu zahlcení procesní kapacity (viz 2.4.1.1).

Z dalších lexikálních prostředků zmiňujeme případ hovorových a nespisovných prvků, u kterých docházelo zásadně k neutralizaci, ale v následujícím příkladu vidíme i snahu o kompenzaci opakujícího se hovorového tvaru *gonna* ve výchozím projevu hovorovým výrazem *teda*:

Because Mr Cameron's renegotiation began with really big intentions: Treaty change – he was gonna question – blue cards going up already, this is gonna be fun – he was gonna control the free movement of people, he was gonna achieve a fundamental change, not just in Britain's relationship with the European Union, but reform the EU itself. And what we got was a letter from Mr Tusk [...]

[...] pan Cameron vyjednával s velkými záměry, chtěl změnit smlouvu – a už vidím teď, že modré karty tady rostou jako houby po dešti, to bude legrace – chtěl omezit volný pohyb, chtěl udělat zásadní změny nejenom ve vztahu mezi Británií a EU, ale chtěl zreformovat celou Evropskou unii. A najednou co teda tady máme: dopis od pana Tuska [...] (NF1)

4.2.3. SYNTAKTICKÉ PROSTŘEDKY

Celková míra převodu persvazivních prostředků v syntaktické rovině činila 81 %. V rámci prostředků označených jako gramatické kategorie pak byla nižší: 68 %. Konkrétně u imperativů byla 61 %: nejpočetnější skupinu sice tvořily imperativy převedené do CJ, ovšem ve více než polovině výskytů byly převedeny částečně, nebo vynechávkou. V následujícím příkladu, kdy řečník tento prostředek použil k ukončení svého projevu, došlo ke zmírnění přesvědčovacího potenciálu imperativu tím, že jej tlumočník reformuloval na oznamovací větu vyjadřující apel:

This is a time to go forward, but I would say, finally, to the Council: ensure that this horizontal anti-discrimination directive happens so millions of our citizens can be protected, in line with the values of this European Union.

[...] ale ještě bych aplikoval, apeloval na Radu, aby schválili směrnici, která umožní ochránit naše občany v souladu s evropskými hodnotami. (CM1)

Polovinu vokativů, obecně v angličtině velmi málo zastoupených, tlumočníci řešili omisí. Zajímavým příkladem je i níže uvedený příklad, ve kterém řečnice v podstatě útočí na své kolegy (předsedající jí dokonce po konci projevu za její vystoupení pokárá). V projevu došlo i k dalším omisím jiných přesvědčovacích prostředků (např. opakování lexikálních jednotek *hate-filled left* atd.), které podle nás kromě nezbytné simplifikace při ST mohly být i důsledkem snahy tlumočníka neutralizovat přímé útoky:

We've brexited, we can get out of this place and stop listening to the hate-filled left. And you, Bearder.

[...] my jsme hlasovali pro brexit, abychom se dostali z tohoto místa. (JA4)

Z gramatických kategorií jsme nejvyšší míru převodu zjistili u 2. osoby: 79 %. V níže uvedeném příkladu se řečník systematickým používáním 2. osoby jakoby obrací na britské občany, přičemž v tlumočeném projevu je persvazivní účinek zmírněn střídáním různých podmětů:

You will have to give up your fishing grounds, including in some places 200 miles of the North Sea, and you must cut your links with the Commonwealth and the wider world because you're no longer fit to negotiate your own global trade deals.

[...] vzdáte se rozhodování o pobřežních vodách, seškrtneme vztahy s Commonwealthem a širším světem, protože už to nezapadá do vyjednávání globálních obchodních dohod [...] (NF1)

Míra převodu prostředků zařazených do skupiny řečnických figur činila 73 %. U syntaktického paralelismu byla nižší: 67 %. Přibližně v polovině případů tlumočníci zachovali paralelismus vzhledem k simplifikaci a reformulaci jen částečně, ale jako příklad uvádíme syntaktickou triádu následovanou výzvou, kterou tlumočník zachoval i v CJ:

So if we are to truly fix what is broken, if we are to truly offer answers where the public has questions, if we are to truly show strength where there is currently weakness, then the next summit must achieve real results.

Takže pokud chceme spravedlivé to, co se nepodařilo, pokud máme zareagovat na obavy veřejnosti, pokud máme ukázat sílu, pokud jde o slabé stránky, tak příští summit musí dosáhnout skutečné výsledky (SKa)

U výskytů gradace jsme analýzou dospěli k 79% míře převodu a tlumočníci ji tedy v naprosté většině případů převáděli:

The recent decision of the High Court demonstrates the British establishment's desire to delay, impede and eventually prevent our exit from the EU.

Nedávné rozhodnutí soudu ukazuje, jak vlastně britský establishment chce bránit a nejprve odkládat a potom dokonce zrušit brexit. (GB3)

Tlumočníci rovněž úspěšně převáděli různé enumerace, jejichž míra převodu byla 78 %. Většina z nich měla formu triády, kterou tlumočníci zachovávali, pokud přetlumočili všechny prvky, jako v tomto příkladu:

[...] those children are at serious risk of abuse, trafficking and exploitation.

Tyto děti jsou vystaveny velkému riziku zneužívání, převaděčství, obchodu s lidmi.
(JW3)

Poslední studovanou figurou byly řečnické otázky a odpovědi, které tlumočníci opět ve většině případů převáděli. V následujícím příkladu mluvčí účinek řečnické otázky ještě umocnila použitím 2. osoby, kterou sice tlumočnick nezachoval, ale otázku samotnou v CJ ano:

How do you feel as a 24-year-old living alone when you are suddenly asked to look after your 14-year old brother that you last saw 10 years ago?

Co třeba 24letý, který žije sám, když najednou má se starat o 14letého bratra, kterého naposledy viděl před 10 lety? (JL1)

U nejméně frekventovanější skupiny syntaktických prostředků – výpovědi vyjadřujících postoj a apelů – byla míra převodu při ST do češtiny obecně velmi vysoká: 87 %. Zcela nejvyšší pak byla u výzev, u kterých dosáhla dokonce až 97 %: v rámci této kategorie totiž docházelo častěji než u jiných skupin prostředků k intenzifikaci výzvy v CJ, jako v následujícím příkladu:

This file needs to be concluded quickly, especially in the current context, given the importance of these funds in addressing systemic risks and short-term financing of the economy.

To musíme vyřešit zejména v současném kontextu, abychom tak řešili systémová rizika a krátkodobé financování našich ekonomik. (NG)

Podobně vysokou míru převodu jsme zaznamenali u výpovědi vyjadřujících naději nebo přání (94 %), například:

And we hope that an English vote on this does not result in the North of Ireland being taken out of the EU.

A my doufáme, že anglický, anglické hlasování nevyplyne, že z něj nevyplyne odchod Severního Irsku z Evropské unie. (MA2)

U různých výpovědí vyjadřujících odsouzení, odmítnutí či nesouhlas míra převodu činila 85 %. Jako příklad uvádíme případ, kdy tlumočnick ve výpovědi velmi zdařile zachoval postoj řečnice i lexikálním výběrem:

Politicians and leaders on both sides of the Atlantic and across the Union are again peddling hate and fear.

[...] politici a leadeři na obou stranách Atlantiku a v celé Evropské unii zase kupčí s nenávisť a strachem [...] (CB)

Relativně nižší míru převodu v rámci této kategorie jsme zjistili například u varování (72 %), kdy v některých případech při tlumočení docházelo k jeho zmírnění:

If the Supreme Court upholds the High Court decision it will precipitate a constitutional crisis.

A pokud by ústavní nejvyšší soud toto rozhodnutí potvrdil, pak by to mohlo vést ke krizi [...] (GB3)

4.2.4. TEXTOVÉ PROSTŘEDKY

V rámci konativních prostředků na textové úrovni jsme zjistili vůbec nejvyšší míru převodu z různých jazykových rovin: 84 %. Konkrétně u citací dosáhla dokonce 94 %. V níže uvedeném příkladu tlumočnick převedl základní smysl básně, kterou řečnice na úvod svého vystoupení citovala, úspěšně:

Thank you, we all know Niemöller's poem: "first they came for the Communists, the Socialists and the Jews, and how he lamented he had not spoken out for them until there was no one left to speak out for him".

Děkuji vám, všichni známe Niemöllerovu báseň: „nejdřív si přišli pro komunisty, pak pro socialisty, pak pro židy a pak už nezbyl nikdo, kdo by se zastal mě“. (CB)

V porovnání s ostatními textovými prostředky byla míra převodu u různých aluzí nejnižší, přesto ale velmi vysoká, konkrétně 73 %. V následujícím příkladu tlumočnick zachoval odkaz na „obyčejného“ člověka, ovšem už bez jména, čímž došlo ke zmírnění persvazivního účinku:

Today I received an email from Carmel Nic Airt, who is a primary school teacher from West Cork in Ireland. Carmel is volunteering on the island of Leros, assisting refugees.

Já jsem dnes dostala email od jednoho učitele, jedné učitelky, která je dobrovolnicí v uprchlickém táboře. (MHa)

I v případě parafrázi byla míra převodu vysoká: 80 %. Jako příklad úspěšného převodu uvádíme případ, kdy mluvčí po citaci autority – královny – její slova parafrázoval a i tlumočník použil stejná slova jako v citaci, tudíž parafrázi zachoval i v tlumočeném projevu:

She said this: “One hallmark of leadership in such a fast-moving world is allowing sufficient room for quiet thinking and contemplation, which can in turn enable deeper, cooler consideration of how challenges and opportunities can best be addressed”. As we look ahead, we need that deeper, cooler consideration in our reflections on the future of the European Union and its relationship with the United Kingdom.

[...] řekla: „Vedení v takto rychle se vyvíjejícím světě by mělo umožnit dostatečný prostor pro klidné zamyšlení, které by zase mělo umožnit chladnou hlavou zvážit výzvy a možnosti, a to, jak je nejlépe řešit.“ S tím, jak se díváme do budoucna, je jasné, že potřebujeme skutečně uvažovat chladnou hlavou o budoucnosti v Evropské unii a také o vztazích se Spojeným královstvím. (AF)

Podobně i vnitřní intertextovost pro tlumočníky problém nepředstavovala: její míra převodu činila 88 %. V následujícím příkladu tlumočník převedl oba výskyty vnitřní intertextovosti v úvodní části projevu:

Thank you President, I want to start by echoing the words of Catherine Bearder and also welcoming what the Commission has said [...]

Děkuji, pane předsedo, já chci nejprve zopakovat slova Catherine Bearder, a chci také přivítat to, co řekl pan komisař. (JL2)

Humorné poznámky včetně ironie tlumočníci rovněž v naprosté většině případů do češtiny převedli – jejich míra převodu byla dokonce 91 %. V námi uvedeném příkladu tlumočník humornou poznámku reformuloval, ale vtíp zachoval:

And in return for all of this, we're now going to fast-track Turkey as a full member of the European Union. My goodness me, I wish that David Cameron was as good at negotiations as the Turks are!

A za této situace chceme zrychlit tureckou možnost stát se členem Evropské unie. Panebože, já jsem si říkal, škoda, že David Cameron není tak dobrým vyjednávačem jako Turci! (NF2)

Dokonce jsme zaznamenali i případ, kdy humorná poznámka – v tomto případě mluvčí reaguje na vzniklou situaci – byla v tlumočeném projevu ještě intenzifikována tím, že tlumočník použil idiom, který v původním projevu nebyl:

Because Mr Cameron's renegotiation began with really big intentions: Treaty change – he was gonna question – blue cards going up already, this is gonna be fun – he was gonna control the free movement of people [...]

[...] protože pan Cameron vyjednával s velkými záměry, chtěl změnit smlouvu – a už vidím teď, že modré karty tady rostou jako houby po dešti, to bude legrace – chtěl omezit volný pohyb [...] (NF1)

V jednom ze dvou výskytů hierarchizace tlumočník převedl číslování jednotlivých úseků přesně, ve druhém částečně:

[...] I'd suggest three points. Firstly, you rightly said [...] Secondly, it's critical that [...] And lastly, listen to the young people [...]

[...]chci říci tři věci. Správně jste uvedl [...] Dále je kritické [...] A poslední věc: poslouvejte mladé lidi [...] (NG)

4.2.5. ADICE, VĚRNOST VÝCHOZÍMU PROJEVU A MÍRA MLUVENOSTI

Při simultánním tlumočení ve směru z angličtiny do češtiny jsme v korpusu identifikovali celkem 19 adic v různých jazykových rovinách (1 ve fonetické a slovtvorné, 4 v lexikální a 14 v syntaktické rovině). V níže uvedeném příkladu tlumočník použil neologickou odvozeninu slova brexit:

Brexit or no Brexit, racist, homophobic and hateful speech must be publicly and forcibly condemned by us all [...]

Brexit nebrexít, rasismus, homofobie a nenávistné projevy musí být veřejně a silně odsouzeny všemi. (CB)

Na lexikální úrovni tlumočníci přidávali především idiomy, které se v původních projevech nevyskytovaly, zatímco na úrovni syntaktické se jednalo například o adice syntaktického paralelismu:

The EU is blamed for crises, from economy to employment to migration, when it's Member States who block decisive and collective action, failing to implement what has been agreed. The EU is often depicted as centralised and strong, but [...]

Evropská unie je viněna za krizi v ekonomice, zaměstnanosti, migraci, ale přitom jsou to členské státy, které selhávají v kolektivních krocích, neimplementují to, co si odsouhlasily. Evropa je viněna z centralizace, ale [...] (NG)

Abychom mohli později odpovědět na otázku, zda tlumočníci skutečně převádějí prvky konativní funkce v případech, kdy tlumočnický výchozí projev co nejvěrněji, v průběhu analýzy jsme sledovali doslovná řešení, která můžeme považovat za věrná řešení. Z celkem 326 případů, kdy daný konativní prostředek byl do CJ převeden, jich bylo doslovných 241, to znamená 74 %.

Na závěr analýzy jsme porovnali míru převodu prostředků konativní funkce při tlumočení z angličtiny do češtiny dle míry mluvenosti výchozích projevů. U spontánních projevů činila 73 %, u částečně čtených projevů 72 % a u čtených psaných projevů 83 %.

4.3. SIMULTÁNNÍ TLUMOČENÍ Z ČEŠTINY DO ANGLIČTINY

Při tlumočení z češtiny do angličtiny jsme po porovnání celkových skóre přesvědčivosti projevů ve VJ a CJ dospěli k 87% míře převodu prostředků konativní funkce. V této kapitole dále uvádíme míry převodu v rámci jednotlivých kategorií podle jazykových rovin, a dále se krátce věnujeme pilotáži při tomto směru tlumočení. Souhrnné výsledky a přehled

jednotlivých mír převodu je uveden v tabulce 9 v oddíle 4.4, kde uvádíme i zjištěné podobnosti a rozdíly u obou směrů tlumočení.

4.3.1. FONETICKÉ A SLOVOTVORNÉ PROSTŘEDKY

V této jazykové rovině jsme v českých projevech identifikovali pouze 2 prostředky. První z nich – odvozenina *czexit* (PM3) – byla do angličtiny převedena doslovně. Druhým prostředkem byla aliterace, přičemž u aliterovaných adjektiv při tlumočení došlo k simplifikaci:

Již před 66 lety bylo tedy jasné, že cesta k bezpečné Evropě nebude jednorázovou a jednoduchou.

So, even back then, it was clear that the path to Europe and security of Europe wouldn't be a simple path [...] (MŠ4)

4.3.2. LEXIKÁLNÍ PROSTŘEDKY

Celková míra převodu lexikálních přesvědčovacích prostředků byla 69 %. V rámci různých forem opakování lexikálních jednotek činila 71 %. V následujícím příkladu opakování lexikálních jednotek s pozitivními konotacemi tlumočnick tento prostředek do angličtiny převedl bez ztráty persvazivního účinku, aniž by se uchýloval k doslovnému převodu:

Myslím si, že ta ztráta výdobytku hlavního evropské integrace – volného pohybu osob a zboží – může být skutečně nenahraditelná. Vytvoření prostoru bez vnitřních hranic, který umožňuje volný pohyb osob a zboží, přineslo značný prospěch firmám nejen v Evropě, ale samozřejmě i ve styku se třetími státy. Schengen je tak jeden z hlavních prostředků, díky kterým mohou evropští občané požívat svých svobod, a vnitřní trh prosperuje a rozvíjí se.

I believe that if we would give up one of these major advantages of the European Union, free movement, that would be colossal. To create this free space of movement for people, goods, services, capital, that actually brought about huge profit for our

companies, European companies, but also in their contact with third countries. The Schengen Area is one of the major advantages, where our citizens are using it to prosper, to grow. (SP1)

Ve stejném projevu jsme rovněž zaznamenali zdařilé, a opět ne doslovné, převedení opakujících se lexikálních jednotek, v tomto případě příslovce *skutečně*. Tlumočník sice toto příslovce neopakoval, ale zato opakoval stejné adjektivum *colossal*, tudíž opakování jako takové bylo zachováno na stejném místě, i když u jiné lexikální jednotky:

Myslím si, že ta ztráta výdobytku hlavního evropské integrace – volného pohybu osob a zboží – může být skutečně nenahraditelná. [...] Dalším úkolem je pak udržení funkčního Schengenu, jelikož jeho ztráta by byla skutečně obrovská, jak naznačila i paní komisařka.

I believe that if we would give up one of these major advantages of the European Union, free movement, that would be colossal. [...] also to keep the Schengen functional because if we lose it, that, the loss would be colossal, exactly as the Commissioner rightly pointed out. (SP1)

Jak je vidět i jenom z těchto dvou posledních příkladů, tlumočení tohoto projevu bylo opravdu vynikající: tlumočník v něm převedl prakticky všechny prostředky konativní funkce, navíc jsme v něm ještě identifikovali další 2 adice, a v důsledku tak skóre přesvědčivosti tlumočeného projevu bylo dokonce o jeden bod vyšší než skóre výchozího projevu (podobně tomu bylo u dalších dvou projevů tlumočených z češtiny do angličtiny).

U idiomů činila míra převodu 75 %: polovina z nich tedy byla do angličtiny převedena částečně, polovina i se svým přesvědčovacím potenciálem, tedy idiomaticky, jako v následujícím příkladu, ve kterém zároveň došlo ke zmírnění výzvy:

Musíme konečně přestat před problémy zavírat oči.

We should stop look the other way. (TZ1)

I u obrazných pojmenování jsme dospěli k podobné míře převodu, v tomto případě 73 %. V některých případech přesto docházelo k oslabení tohoto prostředku, jako například u hyperboly uvedené níže, kterou mluvčí uzavřel svůj projev, přičemž v CJ je převeden smysl obrazného pojmenování, ale vzhledem k simplifikaci sdělení už ne hyperbolicky:

[...] bez skutečných preventivních opatření a potom následných opatření, které budeme realizovat při řešení problému dětí, tak se neposuneme skutečně ani o milimetr dál.

That would enable us to take preventive measures and unless we do this, then we won't be able to do anything to help children. (SP4)

Naopak následující personifikaci Československa šlo převést doslovně a obrazně pojmenování tak bylo zachováno i v tlumočeném projevu:

Já ale věřím ve váš racionální přístup a chtěl bych zde připomenout 24 let starou zkušenost rozchodu, rozvodu Československa.

[...] but I hope that you will be a reasonable man and let me remind you of a, our Czechoslovak divorce 24 years ago. (PM2)

Poslední kategorií byly nespisovné či hovorové prvky, které – jak už bylo řečeno (viz 4.1.2) –, byly záležitostí idiolektu jednoho mluvčího a při tlumočení do angličtiny byly neutralizovány, čímž mírně klesla celková míra převodu lexikálních prostředků konativní funkce.

4.3.3. SYNTAKTICKÉ PROSTŘEDKY

Celková míra převodu syntaktických přesvědčovacích prostředků při tlumočení z češtiny do angličtiny dosáhla 85 %. V rámci první skupiny prostředků v syntaktické rovině – gramatických kategorií – byla opět nižší, konkrétně 73 %. Tlumočníci nejčastěji převáděli používání 2. osoby, u něhož jsme zaznamenali dokonce 94% míru převodu. V následujícím příkladu výpověď ve 2. osobě plní funkci výzvy:

Myslím si, že byste, paní komisařko, ve chvíli, kdy cítíme, jak je důležitý Schengen a že ho nesmíme ztratit, tak byste měli vzít v potaz názory veřejnosti a podle toho také vést debatu o tom, jaká další opatření při potírání uprchlické krize dávat na stůl a navrhopvat.

Commissioner, we believe the Schengen is extremely important and that's why you should take into consideration also the public opinion and also immediately propose measures how to fight smugglers, how to tackle the immigration crisis. (JP2)

U zbývajících dvou gramatických kategorií byla míra převodu již relativně nižší: u imperativu 63 % a u vokativu 61 %. V níže uvedeném příkladu, kde řečník ukončuje svůj projev osobním přáním doprovázeným vokativem a imperativem, tlumočnický vokativ do angličtiny převede, zatímco imperativ nikoli:

A na závěr, protože mám jenom jednu minutu, jedno osobní přání. Roberte, přeju Ti pevné zdraví. Vydrž to!

And a personal note, I wish you good health, Robert. (PP)

V níže uvedeném příkladu byl přesvědčovací potencionál imperativu snižen tím, že jej tlumočnický převedl jako výzvu, navíc bez prosby, která účinek imperativu v českém projevu ještě umocňuje. Podobně i u druhého imperativu v tomto souvětí při tlumočení došlo k simplifikaci:

Jsme a musíme být solidární, ale prosím vás, nevymýšlejme blbosti jako povinné rozdělování a netrestejme někoho za to, že třeba nechce nebo nemůže někoho v rámci kvóty přijmout.

It is true that we have to show solidarity and we have to help but we shouldn't propose such nonsense, by this imposed allocation. (TZ4)

Další kategorií syntaktických prostředků byly řečnické figury, jejichž celková míra převodu činila 70 %. V případě syntaktického paralelismu byla 73 %: takřka v polovině výskytů syntaktický paralelismus byl do angličtiny převeden, jako v následujícím příkladu, kde se opět jedná o triádu:

Dámy a pánové, když Česká republika vstupovala do Evropské unie, tak mnozí mi spoluobčané věřili, že členství v Evropské unii sníží korupci, že upevní demokracii v naší zemi, že přinese prosperitu.

Ladies and gentlemen, when the Czech Republic accessed the European Union, many of my co-citizens believed that EU membership will reduce corruption, strengthen democracy in our country, bring prosperity. (PM1)

V mnoha případech ovšem rovněž došlo k simplifikaci či reformulaci, a syntaktický paralelismus tak v CJ přítomen nebyl, například u této syntaktické triády:

Nejsme nesolidární. Nejsme nezodpovědnými solitéry. Nejsme ti, kdo odchází, když je doba zlá.

It's not true that we lack solidarity, we are not irresponsible solitaires, we are not those who quit when the time is bad. (KK2)

U gradace byla míra převodu ještě o něco vyšší: 78 %. V níže uvedeném příkladu gradace slouží ke stupňování varování v souvislosti s možným zrušením schengenského prostoru:

Zkrátka a dobře ty dopady by byly obrovské, ztráty by to byly nejen ekonomické, ale i ztráty řekněme duchovní, protože by lidé méně cestovali, méně by se navštěvovali a tak dále.

These losses would be immense, not only economical losses but also spiritual losses. People would stop travelling, would stop visiting each other. (JP2)

V kategorii různých typů enumerací jsme dospěli k 68% míře převodu. Za zajímavý příklad považujeme následující enumeraci, která má, na rozdíl od původního znění, v tlumočeném projevu díky mírné simplifikaci formu pravidelné triády:

Kontroly na hranicích a omezení dopravy negativně ovlivňuje transport jak na silnicích, tak i železnicích, obchod a dopravu jako celek.

Border controls and limits on borders have negative impact on road transport, on rail transport, on trade globally. (SP1)

Řečnické otázky a odpovědi, které v českých projevech nebyly příliš zastoupeny, tlumočníci převáděli relativně méně systematicky: u rétorických otázek byla míra převodu 56 %, u odpovědí 50 %. V následujícím příkladu je první otázka přetlumočena prostým konstatováním, druhá je vynechána, a tím pádem ani následná řečnická odpověď, navíc v simplifikované formě, nemá v tlumočeném projevu ekvivalentní účinek:

V pondělí se konal v Paříži summit EU a zemí západního Balkánu. Kde byl zástupce předsednické země Slovenska? Že by Slovensko nemělo co říci k problému? To není možné.

On Monday there was an EU summit in Paris, where the Slovak representative was present, was not present. I was surprised by this. (JM)

U nejpočetnější kategorie syntaktických prostředků – výpovědí vyjadřujících postoj a apelů – byla míra převodu velmi vysoká, konkrétně dosáhla 91 %. Výpovědi vyjadřující závazek či slib, které se ovšem v českých projevech nevyskytovaly příliš často, byly do angličtiny dokonce převedeny úplně všechny:

Jsem si jistá, že Slovensko tuto nelehkou roli zvládne.

I'm sure that Slovakia will cope with this uneasy task. (OS)

Velmi vysokou míru převodu jsme zaznamenali i u výpovědí vyjadřujících naději nebo přání (97 %), u kterých v několika případech došlo i k intenzifikaci. V níže uvedeném příkladu bylo přání intenzifikováno prostřednictvím reformulace na imperativ, přičemž zároveň došlo i k adici v podobě vokativu, který v původním projevu není:

[...] ale já bych chtěla, aby také oni naslouchali těm, kteří mají jiné zkušenosti.

*But also, please, dear colleagues, listen also to those who have a different experience
[...] (MŠ3)*

V rámci výpovědí vyjadřujících odsouzení, odmítnutí či nesouhlas byla míra převodu 90 %. V naprosté většině případů byly tedy tyto výpovědi do angličtiny převedeny, v následujícím příkladu ovšem tlumočnická intenzita odmítnutí mluvčího zmírnil a vynechal i vokativ:

Vždyť je to normální nesmysl, pane kolego.

While this, can I suggest, is nonsense. (TZ6)

Téměř totožnou míru převodu jsme zjistili i u výpovědí vyjadřujících souhlas, podporu nebo satisfakci, a to 91 %. V následujícím příkladu stojí za povšimnutí použití participií pro simplifikaci výpovědi, která ovšem nijak neovlivňuje její funkci:

Zaprvé, návrh Komise, který byl předložen dnes, jsem přesvědčen, že byl relativně správný. Obsahoval dobrou míru kompromisů a myslím si, že to bylo řešení, které navazovalo zaprvé na již před půl rokem přijaté rozhodnutí [...]

First, the draft Commission paper was relatively correct, containing a useful level of compromise, building up on the resolution in favour of Italy and Greece of last year.
(SP2)

I u výpovědí vyjadřujících varování míra převodu dosáhla 92 %, a tyto výpovědi tudíž tlumočnickům v naprosté většině problémy nečinily, například:

Pokud vrcholová politická reprezentace Evropské unie a členských států nebude tento proces tlačit dopředu, mám obavy, že šance v budoucnu uzavřít tyto obchodní smlouvy bude násobně menší.

If high-level politicians in the EU and in member states will not keep pushing this process forward, I'm worried that in the future the possibility to conclude these trade agreements will be significantly lower. (ET2)

V rámci kategorie výzev a žádostí činila míra převodu 87 %. V několika případech jsme v tlumočeném projevu zaznamenali intenzifikaci výzvy, ale relativně často docházelo i k jejímu zmírnění, jako například v tomto příkladu:

Musíme samozřejmě dál usilovat o mír na Blízkém východě [...]

[...] we need to strive for peace in the Middle East [...] (MŠ2)

4.3.4. TEXTOVÉ PROSTŘEDKY

I při ST z češtiny do angličtiny jsme nejvyšší míru převodu zaznamenali u persvazivních prostředků v textové rovině: 86 %. V českých projevech byla zdaleka nejčetnější kategorií v této skupině vnitřní intertextovost, jejíž míra převodu byla 88 %, což znamená, že tlumočníci opět odkazy na jiné řečníky zásadně převáděli, jako v následujícím příkladu:

Nejvíce mě ovšem zarazil výrok Nigela Farage, který označil pracovníky z východní Evropy za méně schopné naučit se anglicky, pochopit obecné právo a cítit sounáležitost s Británií.

I was struck by what Nigel Farage said, who said that east Europeans were less able to learn English, understand common law and identify with Britain. (KK1)

Podobně tomu v rámci našeho korpusu bylo i u různých aluzí, které byly opět převáděny systematicky: jejich míra převodu činila 86 %. V níže uvedeném příkladu mluvčí odkazuje hned na dvě známé osobnosti:

Jejich děti sní, že budou hrát fotbal jako Rooney, či zpívat jako Adele.

Their children dream of playing football like Wayne Rooney or singing like Adele.
(KK1)

Ve zkoumaném vzorku českých projevů jsme zaznamenali pouhé 2 výskyty citací, přičemž se v obou případech jednalo o zajímavé případy, které byly při tlumočení do angličtiny převedeny. V jednom z nich mluvčí cituje Václava Havla a tato citace autority tvoří v podstatě téměř celý její projev (MŠ6). Ve druhém stejná mluvčí opět cituje autoritu – tentokrát Roberta Schumana, ovšem v originále. Bez upozornění tak v půlce projevu začne mluvit francouzsky, ovšem tlumočnick nezaváhá a plynule citaci převede, načež dál pokračuje v tlumočení z češtiny do angličtiny:

Svoji vizi Schuman zformuloval takto: « Par la mise en commun de productions de base et l'institution d'une haute autorité nouvelle, dont les décisions lieront la France, l'Allemagne et les pays qui y adhéreront, cette proposition réalisera les premières assises concrètes d'une fédération européenne indispensable à la préservation de la paix. »

Mr Schuman said: “We need to set up a new institution, whose, which shall bring together France, Germany and other member countries, which will bring about the first assizes leading towards a European federation, which is indispensable if we're to preserve peace”. (MŠ4)

I jedinou humornou poznámku, ve které mluvčí reaguje na vzniklou situaci, a na úvod svůj projev trochu odlehčuje, tlumočnick převedl:

Děkuji, pane předsedající, jako vždycky jsem tady dneska zase poslední.

Chairman, as always, I'm the last speaker standing [...] (TZ3)

Poslední kategorií byla hierarchizace projevu: v jednom případě tlumočnick číslování úseků vynechal, ve druhém, kdy se nejednalo přímo o číslování, ale o hierarchizaci na dobré a špatné zprávy, byla tento prostředek přítomen i v tlumočeném projevu:

Pane předsedající, dvě poznámky k tomu summitu. Napřed jedna pozitivní. [...] To, co je špatná zpráva, je ta snaha [...]

Mr Chair, let me say two things about the summit. First let me start with a positive one. [...] But now, the bad news, that we, there is a certain attempt [...] (JZ)

4.3.5. ADICE, VĚRNOST VÝCHOZÍMU PROJEVU A MÍRA MLUVENOSTI

Při simultánním tlumočení ve směru z češtiny do angličtiny jsme v našem korpusu zaznamenali celkem 31 adic v různých jazykových rovinách (1 v rovině fonetické a slovotvorné, 10 v lexikální a 20 v syntaktické). V následujícím případě došlo k adici v podobě aliterace, která podle našeho názoru sice je spíše dílem náhody, přesto může mít persvazivní účinek:

My také chceme žít v míru a prosperitě.

We, too, want to live in peace and prosperity [...] (KK2)

Naprostou většinu adic na lexikální úrovni tvořilo opakování lexikálních jednotek, které se v původním projevu neopakovaly. V níže uvedeném případě se v tlumočeném projevu opakovalo podstatné jméno *courage*, které bylo v původním projevu v jednom ze dvou výskytů vyjádřeno zájmenem. Na rozdíl od původního projevu tak toto opakování mělo v tlumočeném projevu jistý persvazivní účinek:

Otcové zakladatelé měli odvahu a my ji musíme mít také, i dnes, abychom se nebáli jim za to poděkovat a v tomto úsilí pokračovat.

The founders did have courage, it was a long time ago, and we must show the same courage now. (MŠ4)

V jednom případě jsme dokonce zaznamenali případ, kdy se v tlumočené verzi objevila metafora, která v původním projevu nebyla:

Doufejme tedy, že bude také realizován a naplněn, nejen že o něm budeme pouze debatovat [...]

[...] I hope that it is being implemented and that it's not just going to be pages of words. (JP4)

V rámci adic v syntaktické rovině se jednalo zejména o adice ve formě syntaktického paralelismu a výzev. V následujícím příkladu se v tlumočení opakuje syntaktický celek, který mluvčí ve výchozím projevu neopakuje:

Je velká chyba, pokud si někteří představitelé států Evropské unie myslí, že se této migrační krizi mohou jakkoli vyhnout. A myslím si, že následky jejich rozhodování ponese me my všichni.

It is a huge mistake to think that some member states could avoid this crisis. It would be a huge mistake and I believe that consequences of that action would be borne by all of us. (SP1)

Níže uvedený příklad jsme již zmiňovali pro ilustraci snížení persvazivního účinku imperativu při ST. Zároveň však v tomto souvětí tlumočnick přidal výzvu, a tím v důsledku tuto ztrátu zčásti kompenzoval:

Jsme a musíme být solidární, ale prosím vás, nevymýšlejme blbosti jako povinné rozdělování a netrestejme někoho za to, že třeba nechce nebo nemůže někoho v rámci kvóty přijmout.

It is true that we have to show solidarity and we have to help but we shouldn't propose such nonsense, by this imposed allocation. (TZ4)

Co se týče doslovných řešení při ST z češtiny do angličtiny, podle naší analýzy z celkem 308 případů, kdy daný prostředek konativní funkce byl do cílového jazyka převeden, jsme zaznamenali 201 doslovných řešení, což znamená 65 %.

Nakonec jsme opět porovnali míru převodu v závislosti na míře mluvenosti či psanosti výchozího projevu. U spontánních mluvených projevů činila 91 %, u částečně čtených projevů 90 % a u čtených projevů 78 %.

4.3.6. PILOTÁŽ

Náš korpus projevů tlumočených z češtiny do angličtiny zahrnoval celkem 36 projevů, z nichž 8 bylo tlumočených přes další jazyk, jinými slovy jednalo se o pilotáž. Celková míra převodu persvazivních prostředků u projevů tlumočených přes pilotní kabinu byla 77 %, oproti 89 % u projevů tlumočených přímo do angličtiny. Projevy tlumočené přes další jazyk byly rovněž charakteristické vyšší frekvencí adic: pilotáž byla využita přibližně ve čtvrtině projevů, přičemž v těchto projevech se v cílovém jazyce nacházela přibližně jedna třetina z celkového počtu adic.

4.4. SHRNUÍ A DISKUZE VÝSLEDKŮ

U výchozích projevů zahrnutých do našeho výzkumu považujeme za zajímavé zjištění, že angličtí mluvčí ve svých vystoupeních využívali větší počet persvazivních prostředků, a zároveň i rozmanitější prostředky (viz 4.1). Domníváme se, že se může jednat o systémový rozdíl mezi těmito dvěma jazyky, ale příčinou by rovněž mohlo být i vyšší zastoupení čtených, a tím pádem i pečlivěji připravených projevů, u anglicky hovořících řečníků. V rámci lexikálních prostředků považujeme za nejzajímavější rozdíl výraznější zastoupení metafor v anglických projevech. V rámci syntaktických prostředků, které byly ze všech zkoumaných prostředků zdaleka nejfrekventovanější, a konkrétně námi zkoumaných gramatických kategorií, spatřujeme významnější rozdíl ve vyšším zastoupení vokativu v českých projevech. Anglické projevy byly naopak charakteristické imperativem. V kategorii řečnických figur se české projevy vyznačovaly především syntaktickým paralelismem, anglické zejména enumeracemi a řečnickými otázkami a odpověďmi. Čeští mluvčí se obecně nejčastěji uchýlovali ke konativním prostředkům ve formě různých výpovědí vyjadřujících postoj a apelů. U výše zmíněných rozdílů by se podle nás mohlo jednat o charakteristické rysy českého a anglického politického diskurzu v Evropském parlamentu. Naopak vyšší zastoupení výpovědí vyjadřujících souhlas, podporu či satisfakci a naději či přání v českých projevech a na druhou stranu vyšší zastoupení výpovědí vyjadřujících odsouzení, odmítnutí či nesouhlas a varování v anglických projevech by podle nás mohlo být – spíše než obecným znakem – odrazem celkového postoje obou zemí k dění v Evropské unii, respektive k záležitostem, které byly hlavním tématem projevů v našem korpusu. Čeští europoslanci se vymezovali v podstatě

pouze proti navrhovaným uprchlickým kvótám, zatímco anglicky hovořící poslanci se kromě toho vymezovali i proti Evropské unii jako takové, nebo naopak proti brexitu. V rámci textových prostředků české projevy charakterizovala vnitřní intertextovost, zatímco pro anglické mluvčí bylo typické používání citací, parafrází i humoru. Vnitřní intertextovost by podle nás mohla být znakem politických projevů v tomto orgánu Evropské unie, respektive v parlamentech obecně, zatímco citace, parafráze a humor by opět mohly být obecnějším rysem anglického politického diskurzu. V případě hierarchizace se domníváme, že v analyzovaných projevech nebyla příliš zastoupena vzhledem ke kratší délce projevů.

Míra převodu prostředků konativní funkce byla obecně velmi vysoká. Porovnáme-li oba směry tlumočení, podle námi použité metodologie byla mírně vyšší při tlumočení z češtiny do angličtiny (viz kapitoly 4.2 a 4.3 a tabulka 8 a tabulka 9). Nedomníváme se však, že by výsledky znamenaly, že českým tlumočnickům tyto prostředky činily větší potíže než tlumočnickům, kteří tlumočili v opačném směru. Možnou příčinou by totiž mohla být i vyšší nasycenost anglických projevů persvazivními prvky. U simultánního tlumočení musí nutně docházet k jistým ztrátám a simplifikacím, a jelikož těchto prostředků bylo celkově v anglických projevech více, pak také častěji docházelo k jejich nepřevedení. Podíváme-li se na rozdíly při převodu přesvědčovacích prostředků dle jazykových rovin, v obou směrech tlumočení z míry převodu vyplývá, že tlumočníci nejčastěji převádějí prostředky v nejvyšší jazykové rovině – textové – a míra převodu klesá s tím, jak se posouváme na nižší roviny. Toto zjištění souvisí s vázaností prostředků na výchozí jazyk – na fonetické a slovtvorné rovině je pochopitelně nejvyšší a na textové nejnižší.

V rámci našeho výzkumu jsme se zabývali i možnou korelací mezi mírou mluvenosti výchozích projevů a mírou převodu přesvědčovacích prostředků. U tlumočení z češtiny do angličtiny míra převodu korelovala s mírou mluvenosti výchozích projevů: čím spontánnější projev, tím byla míra převodu při tlumočení vyšší (viz 4.3.5). Naopak při tlumočení z angličtiny tomu tak nebylo (viz 4.2.5). První příčinou by podle nás mohla být skutečnost, že i v rámci našich tří kategorií čtenosti výchozích projevů mohou pro tlumočení vznikat výrazné rozdíly vzhledem k dalším faktorům ovlivňujícím simultánní tlumočení: například pomalu čtený projev s výraznou intonací může vytvářet lepší předpoklady pro převod prostředků konativní funkce než částečně čtený projev pronesený vysokým tempem, nebo řečníkem s méně obvyklým přízvukem. Druhou možnou příčinou by mohla být skutečnost, že tlumočníci dostali podklady pro některé čtené projevy zahrnuté v našem korpusu předem, a tudíž si je mohli s předstihem připravit. Dále jsme u tlumočení ve směru z češtiny do

angličtiny analyzovali i korelaci mezi typem tlumočení a mírou převodu (viz 4.3.6): v tomto případě byla míra převodu persvazivních prostředků v projevech tlumočených přes další jazyk nižší než u projevů tlumočených přímo do angličtiny, což považujeme za logický a očekávatelný důsledek dvojité reformulace výchozího projevu. S tím souvisí i vyšší výskyt adicí v projevech tlumočených do angličtiny, a ještě vyšší výskyt u projevů tlumočených přes další jazyk. Nakonec jsme se pokoušeli i ověřit korelaci mezi převodem přesvědčovacích prostředků a věrností výchozímu projevu: ve většině případů skutečně platí, že pokud tlumočníci daný prvek převedou doslovně, pak ho převedou i s jeho persvazivním účinkem (viz 4.2.5 a 4.3.5). Příčinou vyššího podílu doslovných, a tedy věrných tlumočnických řešení, ve směru z angličtiny do češtiny by podle nás mohla být volnější syntax v češtině, a tím pádem i možnost převádět některé syntaktické struktury věrněji než v opačném směru. Doslovná řešení pochopitelně nejsou možná u všech konativních prostředků, navíc intenzifikace či adice mohou v důsledku sloužit ke kompenzaci nepřetlumočitelných, případně simplifikovaných prostředků.

Převod konativní funkce v ST (EN-CS)			
jazyková rovina/ kategorie prostředků	skóre přesvědčivosti ve VJ	skóre přesvědčivosti v CJ	míra převodu
fonetická a slovotvorná	10	5	50%
lexikální	182	115	63%
opakování lex. jednotek	84	59	70%
idiomy	44	22	50%
obrazná pojmenování	42	28	67%
něpisovnost	8	3	38 %
fakta, čísla, superlativy	4	3	75 %
syntaktická	760	616	81%
gramatické kategorie	118	80	68%
imperativ	54	33	61%
2. osoba	52	41	79%
vokativ	12	6	50%
figury	190	143	73%
enumerace	64	50	78%
synt. par.	60	44	67%
řeč. otázky	30	22	73%
gradace	28	22	79%
řeč. odpovědi	8	5	63%
výpovědi	452	393	87%
výzva/žádost	146	142	97%
odsouzení/ odm./nesouhl.	124	105	85%
varování	72	52	72%
souhlas/ podp./satis.	42	36	86%
naděje/přání	32	30	94%
lítost	18	13	72%
závazek/slib	18	15	83%
textová	108	91	84%
aluze	30	22	73%
vnitřní intertextovost	24	21	88%
citace	18	17	94%
parafráze	10	8	80%
humor	22	20	91%
hierarchizace	4	3	75%
celkem bez adice	1060	827	78%
adice	0	19	
celkem	1060	846	80%

Tabulka 8: Převod konativní funkce při ST z angličtiny do češtiny

Převod konativní funkce v ST (CS-EN)			
jazyková rovina/ kategorie prostředků	skóre přesvědčivosti ve VJ	skóre přesvědčivosti v CJ	míra převodu
fonetická a slovotvorná	4	3	75%
lexikální	110	76	69%
opakování lex. jednotek	62	44	71%
idiomy	16	12	75%
obrazná pojmenování	26	19	73%
něpisovnost	6	1	17%
fakta, čísla, superlativy	0	0	
syntaktická	736	626	85%
gramatické kategorie	90	66	73%
imperativ	30	19	63%
2. osoba	32	30	94%
vokativ	28	17	61%
figury	126	88	70%
enumerace	28	19	68%
synt. par.	60	44	73%
řeč. otázky	16	9	56%
gradace	18	14	78%
řeč. odpovědi	4	2	50%
výpovědi	520	472	91%
výzva/žádost	142	123	87%
odsouzení/ odm./nesouhl.	102	92	90%
varování	48	44	92%
souhlas/ podp./satis.	116	106	91%
naděje/přání	78	76	97%
lítost	22	19	86%
závazek/slib	12	12	100%
textová	56	48	86%
aluze	14	12	86%
vnitřní intertextovost	32	28	88%
citace	4	4	100%
parafráze	0	0	
humor	2	2	100%
hierarchizace	4	2	50%
celkem bez adice	906	753	83%
adice	0	31	
celkem	906	784	87%

Tabulka 9: Převod konativní funkce při ST z češtiny do angličtiny

5. ZÁVĚRY

Hlavním cílem této teoreticko-empirické práce bylo posoudit převod prostředků konativní funkce při simultánním tlumočení z angličtiny do češtiny a z češtiny do angličtiny na základě autentického korpusu původních a tlumočených projevů pronesených na plenárních zasedáních Evropského parlamentu. Ze současného stavu zkoumané problematiky vyplývá, že konativní funkce by – jakožto charakteristický rys politických projevů – měla být přítomna, byť v menší míře, i v tlumočených projevech, aby byl splněn obecný cíl zachovat při tlumočení záměr mluvčího. Na základě teoretické literatury jsme vytvořili analytický rámec pro textovou analýzu výchozích a tlumočených projevů. Poté jsme porovnali persvazivní prostředky v původních a tlumočených projevech a určili míru převodu konativní funkce v obou směrech tlumočení. Z výsledků vyplývá, že základní hypotéza se nám pro náš korpus potvrdila. Domníváme se, že tyto výsledky by mohly mít pro profesionální simultánní tlumočení tohoto typu projevů v této jazykové dvojici i obecnější platnost. Výsledky analýzy se od některých podobných studií, zaměřených například na převod expresivní jazykové funkce, liší: tento rozdíl připisujeme zejména odlišnému korpusu použitému k výzkumu. Na rozdíl od těchto prací jsme totiž analyzovali výkony profesionálních tlumočnicků, ne studentů tlumočnictví. Na tomto místě bychom rádi podotkli, že použitý korpus považujeme za ideální zdroj materiálu pro další výzkum v oblasti teorie tlumočení. Mohlo by být zajímavé ověřit naše závěry i pro tlumočení mezi dalšími jazyky: podle našeho názoru by námi použitý analytický rámec, po přihlédnutí k danému jazyku, mohl být použitelný i pro analýzu tlumočení mezi jinými jazykovými dvojicemi. Výsledky této korpusové studie by podle nás mohl doplnit i jiný typ výzkumu, například dotazníkové šetření, které by zjišťovalo, jak velkou důležitost tlumočníci přesvědčovacím prostředkům v projevech přikládají, případně jak moc jsou adice či intenzifikace v rámci těchto prostředků záměrnou kompenzací nezbytné neutralizace při ST. Dále by se výzkum v souvislosti s naším tématem mohl ubírat i směrem k paralingvistickým či extralingvistickým přesvědčovacím prostředkům a faktorům. Zdaleka nejzajímavějším, ale zároveň podle našeho názoru v praxi nejhůře proveditelným doplněním výzkumu, by mohlo být zkoumání reálného působení persvazivních prostředků na posluchače a jeho porovnání mezi osobami poslouchajícími původní projev a lidmi poslouchajícími tlumočený projev.

V rámci převodu konativních prostředků vzhledem k jazykové rovině, ve které se realizují, se nám v empirické části této práce v obou směrech tlumočení potvrdil předpoklad, že čím více je daný prostředek vázaný na výchozí jazyk, tím menší je pravděpodobnost, že bude při simultánním tlumočení v cílovém jazyce zachován. Nejmenší míru převodu jsme podle očekávání zaznamenali u fonetických a slovotvorných prostředků, které na základě analýzy považujeme obecně za nepřetlumočitelné, ledaže je lze převést do cílového jazyka doslovně. U lexikálních prostředků včetně různého opakování lexikálních jednotek a používání idiomů či obrazných pojmenování byla námi zjištěná míra převodu již vyšší. Naopak u hovorových či nespisovných prvků, které mají mnohdy blízko ke slovotvorné rovině, dochází při ST k výraznější neutralizaci. V syntaktické rovině byl míra převodu opět o něco vyšší než v lexikální. Navzdory našim očekáváním například řečnické otázky a odpovědi činily při tlumočení z češtiny do angličtiny jisté problémy, ovšem v českých projevech se jich nevyskytovalo tolik, abychom z tohoto výsledku mohli vyvozovat obecnější závěry. Gramatické kategorie i různé typy řečnických figur včetně enumerace, gradace a syntaktického paralelismu byly ve většině případů převáděny, ačkoli do jisté míry v simplifikované formě. Ještě vyšší míru převodu jsme zjistili u různých typů řečnických aktů, které ve většině případů tlumočníci převáděli věrně. Tento výsledek je v rozporu se závěry podobně zaměřené práce Anny-Riitty Vuorikoski (2004), ze které jsme v této diplomové práci částečně vycházeli. Příčinou odlišných závěrů podle nás je jednak jiný metodologický rámec aplikovaný na jiné jazyky, jednak časová prodleva mezi naší a zmiňovanou studií. Vuorikoski dávala své výsledky do souvislosti i s relativně malými zkušenostmi skandinávských tlumočnicků s tlumočením v tomto orgánu Evropské unie v roce 1996 (Vuorikoski 2004: 152), zatímco náš materiál pocházel z roku 2016, kdy Česká republika byla členským státem již více než deset let. Vůbec nejvyšší míru převodu prostředků konativní funkce jsme – podle původního předpokladu – zaznamenali u prostředků na textové úrovni, které tlumočníci převáděli nejsystematičtěji.

Dále jsme se v této práci pokoušeli ověřit tvrzení, že tlumočníci převádějí persvazivní prostředky nejčastěji v případech, kdy jsou věrní výchozímu projevu, což se nám v empirické části potvrdilo. Zaznamenali jsme ovšem i případy zmírňování a zesilování přesvědčovacích prostředků v původních projevech a adic těchto prostředků při ST, zejména pak logicky v případě pilotáže, u které byla míra převodu i přes častější adice celkově nižší. Jak již bylo řečeno, různé typy intenzifikací a adic pak v konečném výsledku mohou sloužit jako kompenzace nutných ztrát a simplifikací. Přímou úměru mezi mírou spontánnosti a převodem

persvazivních prostředků jsme potvrdili pouze pro jeden ze dvou zkoumaných směrů tlumočení – tento výsledek jsme vysvětlili vlivem dalších faktorů ovlivňujících simultánní tlumočení včetně přednesu nebo materiálů poskytnutých tlumočnickům s předstihem.

6. BIBLIOGRAFIE

- BŘEZOVSKÁ, Kristýna. 2016. *Prostředky persvaze v současném politickém diskurzu: analýza výrazových prostředků*. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze.
- BURGET, Aleš. 2006. *Převod stylové složky politického projevu při simultánním tlumočení: na materiálu francouzsko-českém*. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze.
- ČECHOVÁ, Marie a kol. 2003. *Současná česká stylistika*. Praha: ISV nakladatelství.
- ČEŇKOVÁ, Ivana. 2006. *Úvod do teorie tlumočení*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka.
- DUŠKOVÁ, Libuše a kol. 2009. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny* [online]. Ústav anglického jazyka a didaktiky, FF UK, © 2012 [cit. 5. 11. 2017]. Dostupné z: <http://www.mluvniceanglictiny.cz>.
- Evropský parlament*. 2017. [online] [cit. 5. 11. 2017]. Dostupné z <http://www.europarl.europa.eu/portal/cs>.
- GILE, Daniel. 1998. Observational Studies And Experimental Studies In The Investigation Of Conference Interpreting. *Target* 10(1). s. 69-93.
- GILE, Daniele. 2015. Effort Models. In F. Pöchhacker (ed.) *Routledge Encyclopedia of Interpreting Studies*. Londýn; New York: Routledge, s. 135-137.
- HALMARI, Helena a VIRTANEN, Tuija. 2005. *Persuasion Across Genres: A Linguistic Approach*. Amsterdam/Filadelfie: John Benjamins Publishing Company.
- HERÁK, Jakub. 2016. *Převod prvků jazykové expresivity při simultánním tlumočení (na francouzsko-českém materiálu)*. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze.
- HRABÁK, Josef. 1973. *Poetika*. Praha: Československý spisovatel.
- JAKLOVÁ, Alena. 2002. Persvaze a její prostředky v současných žurnalistických textech [online]. *Naše řeč*, 85(4), s. 169-176, © 2011. [cit. 5. 9. 2017]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7689>.

- JAKLOVÁ, Alena. 2004. Text a obraz v „billboardové“ reklamě [online]. *Naše řeč*, 87(2). s. 93-99, © 2011. [cit. 19. 10. 2017]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7770>.
- JAKOBSON, Roman. 1995. Lingvistika a poetika. In: *Poetická funkce*. Jinočany: H & H, s. 74-105.
- JONES, Roderick. 2007. *Conference Interpreting Explained*. Manchester: St. Jerome Publishing.
- KOPCZYŃSKI, Andrzej. 1980. *Conference Interpreting: Some linguistic and communicative problems*. Poznaň: wydawnictwo naukowe uniwersytetu Im. Aama Mickiewicza w Poznaniu.
- LAMPEROVÁ, Lucie. 2002. *Převod expresivity v simultánním tlumočení z angličtiny do češtiny*. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze.
- LE FÉAL, Karla Déjean. 1985. Le registre littéraire en interprétation simultanée. *Meta*, 30(1). s. 55-64.
- LEDERER, Marianne. 1981. *La Traduction Simultanée: expérience et théorie*. Paříž: Cahiers Champollion.
- LEVÝ, Jiří. 2012. *Umění překlada*. Praha: Miroslav Pošta – Apostrof.
- PÖCHHACKER, Franz. 2004. *Introducing Interpreting Studies*. Londýn/New York: Routledge.
- PÖCHHACKER, Franz. 2012. Obama's rhetoric in German: A case study of the inaugural address. In B. Adab, P. A. Schmitt & G. Shreve (ed.) *Discourses of Translation. Festschrift in Honour of Christina Schäffner*. Frankfurt: Peter Lang, s. 123–137.
- SELESKOVITCH, Danica. 1978. *Interpreting for international conferences: problems of language and communication*. Washington: Pen and Booth.
- VUORIKOSKI, Anna-Riitta. 2004. *A Voice of its Citizens or a Modern Tower of Babel? The Quality of Interpreting as a Function of Political Rhetoric in the European Parliament*. Dizertační práce. University of Tampere.

Referenční příručky a slovníky:

<https://dictionary.cambridge.org/>

<http://emsa.ff.cuni.cz/>

<https://en.oxforddictionaries.com/>

<http://prirucka.ujc.cas.cz/>